

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET FOLYÓIRATA

CXL. évfolyam • 2005. február

ALAPÍTVÁ

1862-BEN

Az év fája a közönséges boróka

A parlagi sas az év madara

A világszerte veszélyeztetett ragadozó madár hazai védelmét az Európai Unió is támogatja

Idén a parlagi sast választotta az „Év madarának” a Magyar Madártani Egyesület elnöksége. A ritka ragadozó madarat több nemzetközi egyezmény, hazánkban pedig a legmagasabb védelmi kategória óvja: eszmei értéke 1 millió Ft. A faj megőrzését a Madártani Egyesület védelmi programján keresztül az Európai Unió csaknem 100 millió forinttal támogatja, LIFE Nature elnevezésű természetvédelmi alapjából.

Az uniós és hazai pénzügyi forrásoknak köszönhetően az MME szakemberei hamarosan újabb műholdas jeladókat szerelnek fel fiatal parlagi sasokra, amelyekkel kideríthetik, hogy miért pusztul el egyéves koráig a madarak mintegy 60%-a. Az Egyesület munkatársai a fiatal sasok legfontosabb gyülekező helyein téli etetéssel próbálják jó kondícióban és biztonságos helyen tartani a tapasztalatlan madarakat. Egyes fészkekhez automata kamerákat helyeznek majd el, így amellet, hogy új információkhoz jutnak, az internet segítségével a nagyközönség is bepillantást nyerhet a rejtőzködő madarak életébe.

A parlagi sas védelméhez immár évtizedek óta hozzátartozik, hogy tavasszal megkeresik a hazánkban költő párok fészkeit és az év során folyamatosan ellenőrzik a költések előrehaladását. Egyes helyekre műfészkeket építenek a sasoknak, hogy elősegítsék

megtelepedésüket, a legvesélyeztetettebb fészkeket pedig folyamatosan őrzik. Mivel évente több tízezer védett madár – köztük néhány parlagi sas is – elpusztul áramütés következtében, ezért a legvesélyesebb elektromos oszlopokat az MME által készített madárvédő szigetelőpapucsokkal látják el az áramszolgáltatók.

A parlagi sasok éppen ilyenkor, január végén, február elején kezdik el építeni új fészkeiket. A parlagi sas évnek első akciójaként a hazánkban telelő sasok számbavételére civil természetvédelmi szervezetek országos felmérést szerveztek. Január második hétvégéjén 142 önkéntes nézte át a sasok legkedveltebb élőhelyeit, ahol összesen 279 példányt számoltak meg. 209 réti-sas mellett 67 parlagi sast, valamint a hazánkban ritka fekete és szirti sasok egy-egy példányát is megfigyelték. Az ornitológusok szerint biztató jel, hogy

évről évre egyre több parlagi sas tölti a telet hazánkban, így talán csökken a dél felé vándorlás közben a Balkán-félszigeten elpusztuló sasok száma.

A Magyarországon költő 75 páros növekvő parlagisas-populáció kontinensünkön Oroszországot követően a legnagyobb, így megőrzése kulcsfontosságú a faj európai fennmaradása szempontjából.

A parlagi sas elterjedési területe Közép- és Délkelet-Európától egészen a Bajkál-tóig húzódik, azonban költőterületei szórványosak, és a faj világlágállománya a XX. században drasztikusan csökkent. A Kárpát-medence a parlagi sas elterjedésének nyugati határa, így 2004-ben hazánk és Szlovákia csatlakozásával az Európai Unió parlagi sas állománya a korábbi 2 párról 120 párra emelkedett, amelyből 75 pár Magyarországon költött, nem véletlen hát a közösségi támogatás.

További információ:

Horváth Márton,

Tel: (30) 525-40-71, Fax: (1) 275-62-67,

e-mail: mhorvath@nhmus.hu,

www.imperialeagle.hu

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME)

1121 Budapest, Költő u. 21. ,

Tel: (1) 275-62-47,

e-mail: mme@mme.hu

A harmadik oldal

Erdészek mondjuk magunkról, hogy hosszú távra gondolkodunk. A tetteink mindig visszatükrözik ezt az általános megállapítást? A tartamos erdőgazdálkodás, a fenntartható erdőkezelés régi elgondolásai szakmánknak, mely meg-meg újul az éppen aktuális korokban. A megújulás szükséges. Az értékek megtartása és fenntartása kötelező. Ebbe szükségünk van energiára. Megújuló energiára. A szolgáltató erdőgazdálkodás, hosszú távon, tartamosan, fenntartható módon biztosítja szakmánk jelenét és jövőjét. Vajon gondolkodásunk, tetteink is megújulnak-e? Felismertük-e, hogy itt az idő a tettekre?

Megint lépésbátrányba kerültünk? Vagy már ott is vagyunk? A kereskedelem tárgya és lehetőségei a piac széleire kitétek. A társadalom részére történő szolgáltatás hosszú távú lehetőség. Azok számára, akik felismerik. Mindig megújuló ötletekkel, gondolatokkal, tettekkel. Az erdészek számára a labdát feldobták. Az energia labdát. A megújulót. A megújuló energia és üzemanyaga a fa, az érdeklődés középpontjába került. Került csak számunkra már inkább negatív előjellel. „FAÉGETŐK!”, kiabálták be a tisztelt ház plenáris ülésén, üzenve az erdészeknek. Már megint rosszul csináltunk valamit. Magyarázhatunk. Nem az erdő, nem a fa, a mezőgazdaság, a fű, a szalma, az az igazi alapanyag, került a köztudatba. A megújuló energiaforrás piacán lemaradóban vagyunk. Pedig az erdőtelepítési teljesítményünk világra szóló. Az energia erdő, energia ültetvény még sincs a törvényünkben nevesítve. Így pályázni sem lehet. Nem újultunk meg, lemaradtunk. A II. Nemzeti Fejlesztési Terv, mely 2007-2013 közötti időszakban felfoghatatlan mennyiségű fejlesztési pénzt tartalmaz, vajon tartalmazza-e a fát, mint alapanyagot? Az energia támogatása benne van, ezt az illetékesek elintézték. Vajon a mi illetékeseink is elintézték, hogy benne legyen az erdőgazdálkodás, a közcélú támogatás? Írjam tovább? Megújultunk-e a szemléletünkben, a vezetői magatartásunkban, a munkabély teremtési felelősségünkben, a jogszabályainkban, a tudomány és oktatás területén, az ismeretterjesztés, a közönségkapcsolati tevékenységünk területén, az erdészeti költségvetés növelése területén, az erdőfenntartási járulék áldatlan helyzetén való módosításban, az állami tulajdonú erdők kezelésére egységes stratégia kidolgozásában, a magán tulajdonú erdők jelentős részének működésképtelenségének felszámolásában? Úgy látszik a megújulás szükséges és elkerülhetetlen az erdészeti területén dolgozó többség érdekében, a vezetők felelősségével. És nem csak az energia területén. Tagságunk várakozással és elvárással tekint a jövőbe.

Ormos Balázs

Tartalom

Csóka György–Hirka Anikó–
Koltay András–Szabóky Csaba:
A gypjaslepke életmódja
és kártétele 2. rész42

Járasi Lőrinc:
Diósgyőri erdők a XVIII–XIX. században46

Győrffy Sándor:
Erdők sutognak bennünk47

Bán István:
Intő jelek48

Köveskúti György:
Herman Ottóra emlékezünk50

 Elnökségi jegyzőkönyv51
Mózes Csaba:
A magánerdő-tulajdonosok társadalmának
modernizációja52

Apatóczyk István: Tanulmányút Ausztriában55

 Széldöntés a Tátrában57

Interjú Simon Zsolttal, a szlovák
mezőgazdasági miniszterrel.....57

Karol Vinš a Szlovák Államerdészet
vezérgazdátja58

Fűrészüzem szlovákiában59

Bartha Dénes:
A Magas-Tátra erdeinek 1915. évi szélkatasztrófiája60

Nagy Dániel–Lengyel Atilla:
Természetvédelmi kártalanítás az erdőgazdasági
tevékenység során63

Fodor Imre: Méregzöldek és az erdő67

Pedroni Emma Anna:
A Lágymányos Gellért-téri egyetemi palota69

Egyesületi hírek70

Bartha Dénes:
Az év fája a közönséges boróka73

Andrési Pál:
Látogatás erdélyi erdészeti szakiskolában.....75

Némethné Valkai Mária: A Kaán Károly verseny
IV. Országos Tábora.....2/B3

ERDÉSZETI LAPOK • Az Országos Erdészeti Egyesület folyóirata CXL. évfolyam 2. szám (február)

FŐSZERKESZTŐ: PÁPAI GÁBOR • A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE: DR. SZIKRA DEZSŐ

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI: Andrési Pál, Apatóczyk István, dr. Bartha Dénes, dr. Czerny Károly, Detrich Miklós, Greguss László Géza, dr. Járasi Lőrinc, Mihályfalvy István, dr. Sárvári János, Zétényi Zoltán.

SZERKESZTŐSÉG: 1027 Budapest, Fő u. 68. Telefon/fax: 201 77 37 • Mobil: 06 30 97 15 255 • E-mail: erdlap@mtesz.hu

KIADÓ: Országos Erdészeti Egyesület, 1027 Budapest, Fő u. 68. • FELELŐS KIADÓ: CSERÉP JÁNOS elnök

Nyomdai munkák: INNOVA-PRINT, Budapest • Felelős vezető: ifj. Komornik Ferenc

A kézirat lezárva: 2005. február 10.

ISSN 1215-0398

Terjeszti az Országos Erdészeti Egyesület. Felvilágosítást a lappal kapcsolatban az Egyesület ad. Megjelenik havonta.

A beküldött kéziratokat, fényképeket nyilvántartásba vesszük. A cikkek, írások nem feltétlenül azonosok a szerkesztő véleményével, azok tartalmáért mindenkor a szerző felel. Honoráriumot megegyezéssel csak felkért írásokért, fotóért, illetve grafikai munkákért fizetünk.

A címlapon: Cserszercelem. Fotózta: Bujdosó Róbert, Szelei György felkérésére.

A gyapjaslepke (*Lymantria Dispar* L.) életmódja és kártétele, 2. rész

A gyapjaslepke kártétele

Kártétele néhány európai országban

A gyapjaslepke legnagyobb jelentőségű a dél- és délkelet-európai országokban. Egyrészt ezen országok klimatikus viszonyai is megfelelőek számára, másrészt pedig itt található nagy koncentrációban elsődleges tápnövényei. Tőlünk északi és nyugati irányban jelentősége fokozatosan csökken.

Elszórta Ausztriában is kialakulnak kisebb tömegszaporodásai, de kártételi területei nem túl jelentősek. Az ország erdeinek fajajösszetétele és természeti adottságai általában nem kedveznek a gyapjaslepke tömegszaporodásainak. Horvátországban igen jelentős terület borítanak sík vidéki tölgyesek. Ennek megfelelően a gyapjaslepkét az egyik legjelentősebb lombfogyasztó rovarnak tartják. A tömegszaporodás csúcán kárterületei megközelítik a 100 000 ha-os nagyságrendet. Lengyelországban nem sorolják a legjelentősebb erdei kártevők közé. Sem a lengyel erdők fajajösszetétele, sem az ország klímája nem optimális a gyapjaslepke számára, így kártételei a lengyel erdők területéhez képest nem túl jelentősek. A tömegszaporodások éveiben néhány ezer ha-on regisztrálják károsítását. Németországban helyenként és időnként jelentős károkat okoz, bár ezek az ország nagy területéhez képest nem drámaiak. A legnagyobb károkat 1993-ban okozta, amikor összesen 68 639 ha-on lépett fel. Romániában a legjelentősebb lombkártevő. A 80-as évek második felében lezajló tömegszaporodása során 1986-ban 294 000 ha-on, 1987-ben 582 000 ha-on, 1988-ba 695 000 ha-on, 1989-ben 205 000 ha-on okozott károkat. A 90-es évek közepén lezajló tömegszaporodás kárterületei is jóval meghaladták a 100 000 ha-os értéket. Spanyolországban jelentős károkat okoz, legnagyobb kárterületei Aragóniában jelentkeznek. Fő tápnövényei itt a *Quercus suber*, *Qu. ilex*, *Qu. faginea*, *Qu. pyrenaica* és a nemes nyárok. Az utóbbi néhány évben különösen nagy károkat okozott. 2002-ben 232 000 ha-on, 2003-ban 212 000 ha-on 2004-ben pedig 152 000 ha-on lépett fel. Szlovákiában fő tápnövényei az ország déli részén tömegesek, így

kártételei is ide koncentrálnak. Legnagyobb kártételi területét (mintegy 16 000 ha-t) 1993-ban regisztrálták. A 2004-es kártételi terület is hasonló nagyságú.

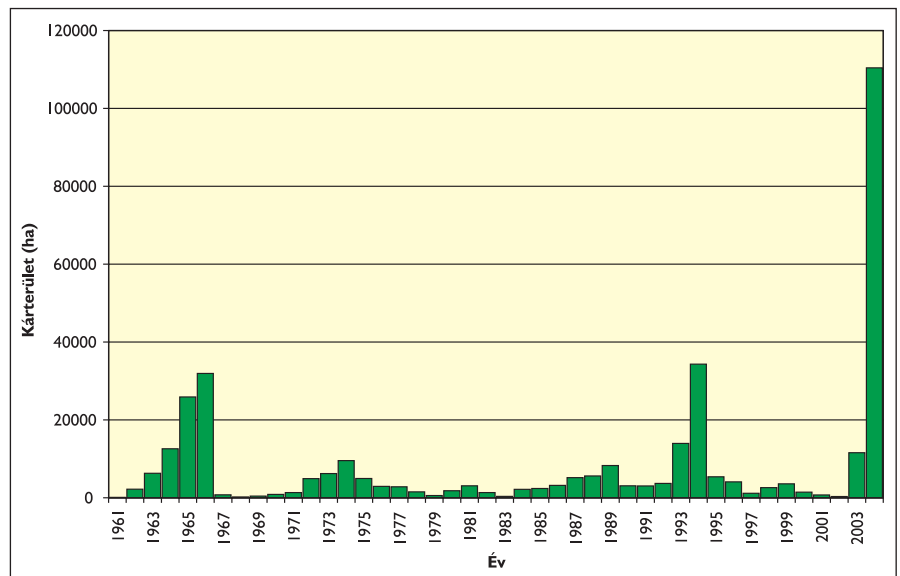
Kártétele Magyarországon

A gyapjaslepke tömegszaporodásairól, látványos kártételeiről az erdészeti, rovarügyi szakirodalom kezdeti óta találhatunk beszámolókat (*Kallina*, 1878; *Vadászfy*, 1879; *Lenbárd*, 1907; *Földes*, 1907; *Kristen*, 1908). *Földes*, (1907) például a következőket írja: „a vasut sinjeit oly nagy tömegben lepték el a hernyók, hogy a mozdony, a surlódás hiánya miatt megakadt”.

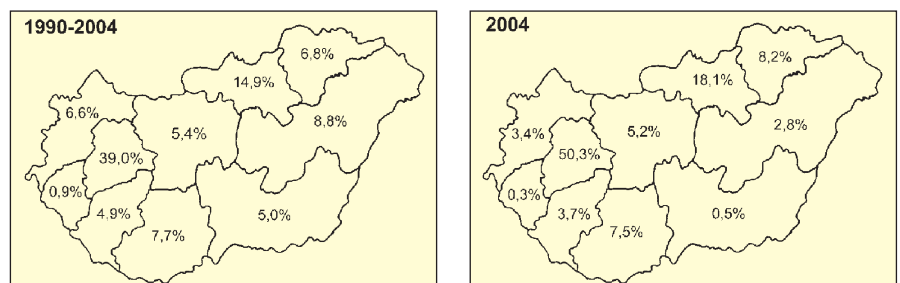
Tömegszaporodásai az ország különböző régióiban eltérő időközönként (4-12 év) ismétlődnek (*Szontagh*, 1977; *Leskó és munkatársai*, 1994). Országosan kiemelkedő kárterületei (1.ábra) általában 8-10 évenként jelentkeznek (*Csóka*, 1995). A jelentősebb rágáskárok

meleg, aszályos éveket követően alakulnak ki (*Leskó* és munkatársai, 1994; *Csóka*, 1996, 1997). Ez egyben azt is jelenti, ha az aszályok gyakorisága, illetve erőssége a jövőben növekedni fog, akkor megnövekedett gyakoriságú és kiterjedésű gyapjaslepke károokra kell számítanunk. A 2004-es évet megelőző legnagyobb kártételét, mintegy 34 000 ha-t, 1994-ben regisztrálták. 2004-ben ennél sokkal nagyobb területen lépett fel, mely országosan megközelítette a 110 000 ha erdőterületet.

A gyapjaslepke kártételeivel bárhol találkozhatunk, ahol megfelelő tápnövény áll rendelkezésére. Nagy kiterjedésű tömegszaporodásai azonban ott jelentkeznek, illetve onnan indulnak ki, ahol preferált tápnövényei (főként a cser és a kocsányos tölgy) nagy koncentrációban vannak jelen. A tápnövény-koncentráció az egyik legalapvetőbb oka annak, hogy legnagyobb kiterjedésű

1. ábra: A gyapjaslepke éves kárterületei 1961-2004. között

2. ábra: A gyapjaslepke-károk területi eloszlása 2004-ben, illetve az 1990-2004. közötti időszakban

kárterületei éppen Veszprém megyében jelentkeznek. További jelentős tömegszaporodásai is ott alakulnak ki, ahol ezek a tápnövények tömegesek (2. ábra).

A kártétel kihatásai

A megfelelő termőhelyen álló meg-rágott fák általában képesek kiheverni a kártétel hatását, bár növekedésüket visszaveti a jelentősebb mértékű lombvesztés, különösen akkor, ha az két egymást követő évben ismétlődik. A

növedékvesztés mértéke többek között függ a lombvesztés súlyosságától és a kártételt követő időszak időjárási viszonyaitól, de egyes esetekben akár az 50-60%-ot is elérheti (Varga, 1964; Kollwenz, 1967; Nagy és Pogrányi, 1983; Leskő, 1986). A rágás negatívan befolyásolja a tölgyek makktermésének mennyiségét is, ami nagyban nehezítheti a természetes felújítást. A tarrágás hatása végzetes lehet erdőoltásokban, ahol a fiatal faegyedek nehezebben veszelik át a károsítást, mint az idősebbek.

Kárláncolatok

Kedvezőtlen termőhelyen, főként hosszan tartó csapadékhiány esetén a lerágott erdőben kárláncolatok alakulhatnak ki. Ekkor tömegesen elszaporodhatnak a másodlagos, gyengültségi kórokozók és kártevők. Ezek tovább rontják a fák egészségi állapotát, esetenként pedig fapusztlást is okoznak (Matusovits, 1918; Györfi, 1941; Kollwenz, 1969; Varga és Palotás, 1982). Kocsányos tölgyesekben például az újrachajtott lombzaton gyakori az erős liszthamafertőzés, illetve egyes xilofág rovarfajok (pl. díszbogarak) tömeges fellépése.

Katasztrófa vagy nem katasztrófa?

Az állatok népességének időnként bekövetkező drasztikus változása régóta ismert és sokat tanulmányozott természeti jelenség. A gyapjaslepke is időnként látványosan magas egyedszámban jelenik meg erdeinkben. Ilyenkor kellemetlenségeket és károkat is okozhat. Ezt egyesek katasztrófának tartják, az általa károsított területeket pedig katasztrófasújtott övezetnek nyilvánítják. Az ilyen minősítésekkel kapcsolatosan azonban nem árt az alábbi két szempontot megfontolni: A lombos erdőknek, különösen a tölgyeseknek elidegeníthetetlen, természetes részei az időnként tömegesen elszaporodó lombfogyasztó rovarok. Tömegszaporodásaik idején ezek kétségtelen kellemetlenségeket is okozhatnak. A kellemetlen hatásokat, illetve károkat bizonyos határokon belül lehet mérsékelni. A rovarok – így a gyapjaslepke – tömegszaporodását azonban véglegesen megszüntetni nem lehet, és nem is lenne helyes. Szerencsés az ország, ahol a gyapjaslepke tömegszaporodását kell (illetve lehet) katasztrófának nevezni. Ahol az emberéletek százait, ezreit követelő földrendések, árvizek mindennaposak, ott bizonyára jobban tudják,

Fejlődés új ötletekkel

fcbi.de

* Gépek + Anyagok + Alkalmazások

LIGNA+

HANNOVER 2005. május 2 – 6.
Az erdő-és fagazdálkodás világására
www.ligna.de

További információ és jegyelvétel:
F-H Consult Kft. · 1025 Budapest · Csatárka út 41.
Tel.: 325-5330 · Fax: 325-5644
jbenko@hu.inter.net

Deutsche Messe AG
Hannover - Germany

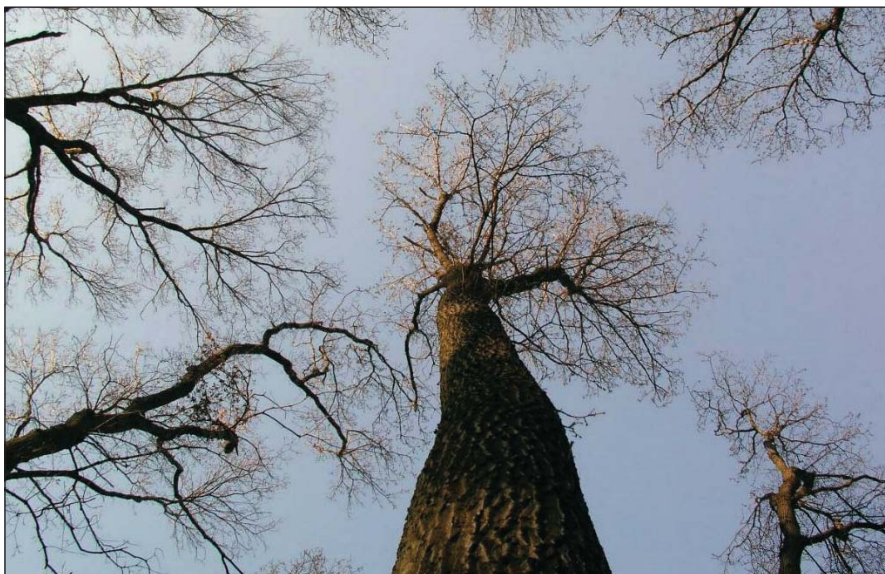

hogy mit kell és mit nem kell katasztrófának nevezni. Ezért túlzás, átgondolatlan megfogalmazás a gyapjaslepke által okozott károkat és kellemetlenségeket katasztrófának titulálni.

A kártétel előrejelzése

A hímeket a fénycsapdák is fogják, valamint ismert a faj szexferomonja is (Leskó, 1984). Kártételének előrejelzését leggyakrabban azonban petecsomóinak számlálásával végzik, erdőben 0,1 ha-os mintaterületeket alkalmazva. Az ilyen mintaterületes eljárás alapjait Magyarországon Tallós (1966) dolgozta ki. Némi módosítással ma is ezt a módszert használjuk. Ha 0,1 ha-on 500 alatt van a petecsomók száma, akkor gyenge kártételre számíthatunk. Ha ez az érték 500 és 1000 közötti, akkor közepes, ha pedig 1000 feletti, akkor erős kártétel kialakulására van esély. Tudni kell azonban, hogy a leggondosabban elvégzett számlálás is hordozhat számottevő bizonytalanságot, mivel a szél által elsodort hernyók olyan területeken is okozhatnak jelentős károkat, ahol a petecsomók száma ezt egyáltalán nem

vetítette előre. A tömegszaporodás tetőzésekor a tényleges kárterület akár háromszorosa is lehet a petecsomók által fertőzött terület nagyságának. Mezőgazdasági területeken, önkormányzati közterületeken, parkokban, útmenti fasorokban, üdülőövezetekben az előbbiekhöz hasonlóan, a petecsomók számlálásával becslik a várható

kártételt, azzal a különbséggel, hogy 10x10 m-es mintaterületeket alkalmaznak, és a kártételi határszámokat is tizedére csökkentik.

A 2004. évi őszi petecsomó-számlálások alapján feltételezhető, hogy 2005-ben is jelentős területeken kell számolnunk a gyapjaslepke kártételével. Száraz, meleg tavaszi időjárás esetén ez akár a 2004-es kárterületet is meghaladhatja. Legnagyobb kártételei 2005-ben is Veszprém megyében várhatók, de jelentős károkkal kell számolnunk Pest, Nógrád, Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyékben és a Dél-Dunántúlon is (Tolna, Baranya, Somogy). A ténylegesen kialakuló rágaskárt nagy mértékben befolyásolja a tavaszi időjárás, illetve a peték tavaszi életképessége, ezért a helyi rövid távú előrejelzés (szignalizáció) nagyon fontos.

Védekezés

Megelőző védekezés

A gyapjaslepke, de egyben más kórokozó és rovarfajok elleni hosszú távú megelőző védekezésnek az erdők fajgazdagságának és strukturális változatosságának növelése javasolható. A természeteshez közeli állapotú erdők lassítják és korlátozzák a rovarok tömegszaporodásának kialakulását, illetve kedvezőbb feltételeket biztosítanak azok természetes ellenségeinek. Lehetőség szerint kerülni kell a nagy kiterjedésű, egyfajfajú, egykorú erdőtümbök létrehozását, mert ezek hosszú távon is melegágyai lesznek a gyapjaslepke és több más faj tömegszaporodásainak. Mivel az ilyen jellegű, kedvező változások csak hosszú távon hozhatnak eredményt, szükségessé válhatnak a kártételt csökkentő védekezési beavatkozások is. Ezekkel kapcsolatban

azonban tudni kell, hogy okszerűen használva ugyan gyors és látványos eredményeket hozhatnak, de alkalmazásuk erőteljes beavatkozást jelent az erdei ökoszisztémák működésébe.

A petecsomók eltávolítása és megsemmisítése

Mezőgazdasági területeken, önkormányzati közterületeken, parkokban, úmenti fasorokban, valamint üdülőövezetekben, kertekben a védekezés a petecsomók tél végi, tavasz eleji eltávolításával és megsemmisítésével is megoldható. Érdekességként megjegyezhető, hogy a 19. században, illetve a 20. század elején erdőben is próbálkoztak ilyen jellegű védekezéssel. Több korabeli szerző javasolja a petecsomók kefével való eltávolítását és elégetését, illetve forró kátránnyal, petróleummal, mésszel való bekenését. Nagyobb kiterjedésű erdőben ez a megoldás nem alkalmazható, hiszen óriási élőmunkaigénye miatt rendkívül költséges (ezt már 100 évvel ezelőtt is megállapították). Másrészt pedig a törzs, illetve a korona magasabb részein lévő petecsomók nem érhetők el, ezekből pedig még éppen elég hernyó kelhet ki a kártétel bekövetkezééhez. Tudni kell azt is, hogy a szél által, esetenként tömegesen nagy

távolságokra sodródó hernyók ott is okozhatnak károkat, ahol petecsomó egyáltalán nem volt, illetve ahonnan eltávolították a petecsomókat.

Vegyszeres védekezés

A lombrágó hernyók kártételének csökkentésére számos engedélyezett rovarölő szer használható. A gyapjaslepke hernyói ellen környezetkímélő készítményekkel (*Bacillus thuringiensis* spóraszuszpenzió, vagy kitinszintézis gátló anyagok) eredményesen lehet védekezni (*Barkócziné és munkatársai*, 1988; *Halmágyi és munkatársai*, 1977, 1978; *Leskő*, 1989; *Leskő és munkatársai*, 1995). A védekezés hatékonysága szempontjából legkedvezőbb a fiatal lárvák (2. lárvastádium) ellen időzíteni a kezelést. Mindkét szercsoportról tudni kell, hogy hatásuk nem azonnali, a szer elfogyasztása után a hernyók még bizonyos ideig táplálkoznak a kezelt leveleken, és csak utána pusztulnak el. Erdőben a légi úton, elsősorban helikopteres védekezés, kisebb területű parkokban, kertekben, lakott településeken pedig földi géppel való védekezés javasolható.

A gyapjaslepke által leggyakrabban megtámadott cseresek, tölgyesek, de az erdők általában is jelentős természeti

értékeket hordozó, értékes ökoszisztémák, melyekben csak a fentebb említett környezetkímélő szereket szabad alkalmazni, de azokat is csak mérlegelés, illetve egyedi megfontolás alapján. Erdőterületeken az alábbi esetekben indokolt a védekezés:

- lakott terület, üdülőövezet közvetlen környezetében, ahol fennáll az a veszély, hogy a hernyók tömegesen kerülnek be lakóövezetbe;
- erdősítésekben, ahol feltételezhető, hogy a csemeték, illetve fiatal fák nem képesek kiheverni a kártételt;
- maktkermő állományokban, illetve felújítási céllal megbontott állományokban, ahol a maktkermő elmaradása a felújítást nehezíti, illetve megghiúsítja;
- olyan erdőben, ahol a gyapjaslepke rágását követően jelentős mértékű fapusztulás, illetve kárláncolatok kialakulása feltételezhető.

Az erdőben végrehajtott átgondolatlan (különösen pedig a nem környezetkímélő szerrel történő) védekezések nemcsak többlet kiadásokat, hanem súlyos ökológiai károkat is okozhatnak, hosszabb távon pedig nemhogy csökkentik, hanem éppen sőt növelhetik is a tömegszaporodások gyakoriságát és kiterjedését.

Fotó: Csóka György

Adalék az alföldi tölgyesek visszaszorulásához

A múlt század elején még nagykiterjedésű tölgyesek díszlettek sokfelé az Alföld homokján. Ma már gyakran csak hírüket és egy-két hírmondót ismerünk belőlük.

Híres volt a Nagykőrös közelében fekvő tölgyes. A városban tanárként dolgozó kiváló botanikus, Hargitai Zoltán, innen írta le a gyöngyvirágos tölgyesek erdőtársulását. Ma ez a tölgyes átalakulóban van, a száradás jelei miatt egyre többet kell kivágni belőlük. Az ok egyszerű: lesüllyedt a talajvíz és a tölgyek vízigényesek, a szárazabbá vált termőhelyen nem boldogulnak.

De nagy tölgyesek voltak Kecskemét határában is. Jelzi ezt a város utcanevei közt több helyen szereplő Talfája (=Tölgyfa) elnevezés. Egyik ilyen erdő a város nyugati oldalán húzódó Kisnyír nevű dűlőben virult egészen a harmincas évek közepéig. Eltűnésének okát Heltai Nándor „Móric Zsigmond és a

hírös város” alcímű kitűnő könyvében találjuk. Innen való az 1935. májusáról szóló leírás: „A hónap első napjaiban az újságok jeleztek a veszélyt: éjjeli fagyok fenyegetnek. Sok gazda máglyákkal próbálta menteni gyümölcsösét, szőlőjét. Hiába! A harmadik, szélcsendes éjszakán sok helyütt másfél centiméteres jégkéreg képződött a földeken. Odalett az emberek reménye. Ami nagyon kevés megmaradt, azt a május 28-i ítéletnap pusztította el. Tizenkét kilométeres sávban tarolt a szélviharos jég.” A természeti katasztrófa emberek ezreit fosztotta meg a megélhetéstől, a városi tisztviselőket sem tudták fizetni. A városatyák úgy vélték: „A segítséget nem az állam szegénységéhez kell mérni, hanem a veszedelem nagyságához. Segíteni kell, nem bürokratikus körülmenyességgel, de gyorsan, okosan, megértő szeretettel.”

Ha a város döntéshozóit ilyen felfo-

gás mozgatta, akkor nem lehet csodálni, hogy a Kisnyírben fekvő, városi tulajdonú tölgyest gyorsan parcellázták és értékesítették. Ebből segítettek a rászorulókat. Így lett erdőparcellája a Kecskeméti nagyon kedvelő írónak, Móricz Zsigmondnak is. A tölgyek helyén gyümölcsösök, szőlőkertek létesültek. Vagyis a tölgyes eltűnésének az oka nem haszonszerzés volt, hanem a kétségbeesett emberek megsegítése.

A tölgyesből néhány hírmondó maradt, köztük egy terebélyes öreg példány „Móricz Zsigmond fája”-ként ma kedvelt családi kirándulások helyszíne. Az eltűnt erdőt pedig erdészkezek szorgalmát hirdető arborétum igyekszik pótolni. Jelzi az erdészek tájépítő buzgalmat. Remélhetőleg az üzleti szellem, az áruházak építésének láza, nem fog ebbe is belekapni.

Dr. Szodfridt István

Hirdessen az Erdészeti Lapokban!

Diósgyőri erdők a XVIII–XIX. században

A 18. század közepének háborúit követő kudarcok – a megalázó belgrádi béke, Szilézia elvesztése, a hétéves háború stb. – kimerítették a Habsburg birodalom pénzügyeit, csökkentették területét, dezorganizálták a hadsereget.

Súlyosbította a helyzetet, hogy a kedvezőtlen társadalmi és politikai viszonyok miatt a nyugaton elterjedt merkantilizmus helyett, annak fejletlen osztrák változata a kameralizmus érvényesült a birodalom gazdaságpolitikájában. A kameralizmus a kamara, az államkincstár jövedelmeinek gyarapítását szolgáló, irányított politika egyik fő céljának tekintette a nyersanyagok hazai feldolgozását és így került előtérbe a bőséges faanyaggal rendelkező diósgyőri korona-uralom kamarai átvétele és kezelése.

Az 1743-ban az egri káptalannak és több kisebb birtokosnak elzálogosított uradalmat a Magyar kir. Kamara 1755-ben váltotta vissza, így 250 éve kezdődött Diósgyőrben a kamarai, kincstári erdőhasználat, ami a 19. század elejére az erdőgazdálkodás egészére kiterjedt.

Az 1756-ban készített urbáriumban meghatározták, hogy „az igen nagy kiterjedésű ... diósgyőri erdőkben ... nagyobb jövedelmet kell húzni”. A kamara utasításának megfelelően a pénzbevételek emelése volt a cél, ezért 10–40 százalékkal felemelték a települések pénzadóját, az ipari üzemek – malmok, üveghuta, ser- és pálinkafőzők, téglafőző – görög és zsidó boltosok bérleti díját, mintegy újszerűsége emelték az úrbéresek fakitermelési kötelezettségét. Parasznán például 120 öl fát ingyen, Radostyánban a 108 ölből 64 ölet, Várbon a 102 ölből 44 ölet, Óhután mind a 32 ölet 36 krajcár/öl bérért, a többit ingyen kellett kitermelni és az ipari üzemekbe, faraktárba szállítani. A legtöbbet, 668 ölet termelő diósgyőriek csak 30 krajcárt kaptak.

Az így várható közel 2000 öl tűzifából 1000 ölet 1,50 forintért a ser- és pálinkafőző házak bérlői kaptak, a többi Miskolcon kellett eladni 1 forint 50 krajcárért. A faizásért addig fizetett évi 2 forint bért megszüntették és elkészült a régió talán első faárjegyzéke. Néhány faválaszték ára 1756-ban:

- száraz tűzifa igavonó páronként: 12 krajcár
- szerszámfa igavonó páronként: 30 krajcár
- kerítésnek való vessző igavonó páronként: 12 krajcár

- 100 db hordódonga: 24 krajcár
- egy kifaragott gerenda: 3 krajcár
- egy tucat fanyél: 3 krajcár
- 1000 db hasított szőlőkaró: 1,00 forint

– egy szekér faszén: 1,50 forint

A faragott házi faeszközökből (fatál, -tányér, -mozsár, -kulacs stb.) a tizedrész kellett beszolgáltatni.

A réteket – Lyukó, Kékmező, Tebe, Szentlélek, Nagymező – miskolci kereskedőknek, henteseknek, az üveghuta bérlőjének adták bérbe, 18-ról 31 krajcár-ra emelték a makkoltatás bérét vagy tízedet szedtek.

Az uradalom további fejlődését, gazdálkodását királyi parancsok, utasítások határozták meg. Mária Terézia 1766-ban elrendelte az összes kamarai erdők megvizsgálását, rendezését és ezzel vette kezdetét a kamarai erdők térképi felvétele. Az 1767. évi úrbéri pátensben szabályozta a földesúri szolgáltatásokat, 1768-ban a manufaktúra-alapítások előmozdítására utasította a Magyar Kamarát, 1769-ben a Magyarország részére kiadott erdőrendtartásban összefoglalta az erdők használatát és fenntartását szabályozó rendelkezéseket. 1770-ben megparancsolta, hogy „a bőséges faanyaggal rendelkező diósgyőri kamarai uradalom területén vasgyár létesítsék.”

II. József 1785-ben eltörölte a jobbágy elnevezést, biztosította azok személyi és költözési szabadságát, 1786-ban elrendelte a földek kataszteri felmérését. Az 1788. évi rendelete szerint az ásványi szén a földbirtok része, így kitermelése a földesúr akaratától függ.

Az utasításoknak megfelelően rendezték az uradalom birtokviszonyait és több részletben elkészítették az átnézeti térképeket. A bérlő által 1755-ben épített újhuta üveghuta és az 1772-ben üzembe helyezett vasgyár tervszerű és folyamatos ellátása érdekében 1775-től vágástervet is tartalmazó részletes térképek készültek, amelyeken térszakkal meghatározták a kitermelhető fa-tér fogatot és a fakitermelés évét.

Andreas Kneidinger kamarai mérnök először a vasgyár részére kijelölt 8555 kat. hold erdő térképét és vágástervét készítette el majd rendezte a többi területet is. Ezzel meghatározta az üveghuta későbbi áttelepítési lehetőségét, az úrbéres községek részére kijelölt erdőket és a tartalék területeket.

Az uradalmi erdőhöz csatlakozó hat településen mintegy 160 zsellér, 40

marhás és 30 gyalogos jobbágy élt, így az úrbéri pátensben meghatározott robot nem volt elegendő a

10 000 öl tűzifa kitermelésére, feldolgozására, szállítására. A folyamatos felhasználás érdekében „az ország felső megyéiből ... tótajkú”, a fakitermelésben és szénégetésben jártas 8-12 család letelepítésével kincstári kolóniákat létesítettek Ómassán, Répáson, Mocsolyáson.

A természetes szaporodás és újabb telepítések által a kolóniák gyorsan növekedtek és a fahasználatban nem foglalkoztatható munkaerőt a koronauradalom bérbe adta a vasgyárnak és az üveghuta bérlőjének. A népesség további növekedésének megakadályozása érdekében 1813-ban az erdőmester elrendelte, hogy ezentúl csak olyanoknak engedjenek kőből házat építeni „akik az uradalom javainak előmozdíthatására a helységekben hasznosnak lenni megösmértetnek.”

A 19. század elejére jelentősen fejlődött az erdészeti tudomány és ennek eredményeként 1815-ben elkészült a diósgyőri, majd 1818-ig a többi pagony üzemterve, amelyekben meghatározták az erdőgazdálkodás legfontosabb alapelveit.

Az üzemterven kívül 1818-ban a kamara részletes utasításokban külön is szabályozta az erdőmester, az alerdész és a vadász „üzemi” feladatait.

1848-ban a felelős magyar minisztérium felállításával a kamara megszűnt, 1860-ban visszaállították, majd az 1867-es kiegyezés végleg megszüntette.

A következőkben áttekintjük, hogy a királyi és kamarai utasításokat, a vágásterveket és az üzemtervek előírásait hogyan hajtották végre a gyakorlatban elődeink.

Járasi Lőrinc

Segítség!

Ellopták január 20-án MTZ-320 traktort. Paraméterek: rendszám: YFZ-989, 30,2 LE, négy kerék meghajtás, alvázszám: 03000100, motorszám: 6899, élénkpiros, a bal ajtókeret felső zsanérnál törött, a hátsó ablak műanyagperem jobb alsó sarkánál sérült, T-25 orrsúlyokkal szerelve 180x80x180 zárszelvény köztesselel, hátul IFA vonófej. A nyomravezetőnek 300.000.- Ft jutalom. Értesítést a 06 70/ 453 5018 mobilszámon kérek!

Erdők suttognak bennünk ...

Tölgy, mogyoró

**„Az állattól, mely ágaskodik bennem,
futva-futok a növényvilághoz, bal-
kabb, ősi élet ütemébe,
titkos, bűvös mozdulatlanságban.
Mert állat bennünk minden, ami rút,
és minden ami szép, talán növény,
erdők suttognak bennünk s náda-
sok, s vízirózsák a nádasok tövén.**

(Reményik Sándor:
A szent vegetáció)

A nálunk honos tölgyek közül a kocsányos tölgy (*Quercus robur*) él a legtovább. Sík vidékeken és az alacsonyabb dombvidékeken állományt alkot. Rövidebb szárazságot és némi sziket is elvisel. Csemetéit erdősítésre és védőfásításra ültetik. Fajai közül az oszlopos növekedésű piramistölgy, a *Qu. Fastigiata* a legismertebb.

Az enyhe telet, laza, száraz talajt igénylő kocsánytalan tölgy (*Q. petraea*) laza koronát képez, alatta dús az aljnövényzet.

A csertölgy (*Q. cerris*) bőrneműen fénylő, sötétzöld lombjával már messziről kiviláglik a többi fa közül. Neve utal a többi tölgyre is jellemző cserzőanyagra, amit a kéregből nyernek ki.

A molyhos tölgy (*Qu. pubescens*) közös tulajdonsága a többi tölgyével, hogy lombja késő ősziig a fán marad, igazolja tölgy voltát. Nem nő nagyra, fény- és melegkedvelő, egyike a legszárazságtűrőbb fajoknak.

Csodálatos őszi lombszínéről kapta nevét az Észak-Amerikában, annak is keleti részén hatalmas erdőket alkotó vöröstölgy (*Qu. rubra*). Kedveli az átlagosnál valamivel nyirkosabb fekvést. Szárazabb helyeken mészférékeny.

A tölgyfák haláluk után szolgálnak igazán. A bútortipar keresett nemes fáit. A boroshordókat is tölgyfából tudják igazán elkészíteni a kádárok.

Említést érdemel a boroshordók után az üvegbe kerülő dugók révén a paratölgy (*Qu. suber*). A Földközi-tenger vidékén gyakori. Féltermészetes állapotban hagyják és fejtik le a kergét. Rendkívül előnyös tulajdonságának az alapját az egy köbcentiméterben negyvenmillió légbuborékszerű sejt adja, amivel úszik a vízen, rugalmas, légáteresztő, nyomáselnyelő, penész-, baktérium- és korrózióálló. Ezek miatt a belsőépítészeti elemeknél is hasznosítják.

A mogyoró (*Corylus*) tizenhárom faja és alfaja közül hazánkban az erdei,

közönséges mogyoróbokor őshonos és gyógynövényként is számon tartott. A törökmogyoró (*C. colurna*) kezdetben karcos kúpkoronát nevel, időskorban eltérbélyesedik. Díszesebb termése apró, fogyasztható belet ad, olajtartalma viszont magasabb. Kis-Ázsiában nagy mennyiségben gyűjtik, „levantei mogyoró” néven kerül forgalomba. Fény- és melegigényes faj, a szárazságot jól tűri. Február-márciusban nyíló porzós barkatömege a tavasz közeledtét jelzi. A nővirágok szórtan állnak, a levélrügytől a piros bibék különítik el. A legkorábbi méhlegelő.

A mogyoró nyersen, csokoládéba ágyazva, süteményekben kedvelt csemege. Olaját főzéshez, szépségápoláshoz használják, lisztje arcpakolásra alkalmas.

A bútorasztalosok kiváló „rózsafáját” a törökmogyoró fája szolgáltatja. A magyar királyi jogar nyele mogyorófából készült. Elszenesedett fája szolgál a festőknek eszközként, valamikor a puszkapor gyártásához is a mogyorófa szénét használták fel.

Dr. Gyórfy Sándor
(*ELIXÍR Magazin*)

Hiedelemvilág

A tölgy az erő, a hatalom, a tisztelet jelképeként címereket ölel körül, katonai sisakokat díszít és rangot jelent az egyenruha hajtókáján a tölgyfa levele. Istenné magasztosul a görögöknél – Zeusz szent fája.

A kelta tavaszünnep, Imbolc a „tölgyes” Brighid istennőnek, a Nap anyjának napja volt.

A faistennők örökébe lépett Szűzanya jelenéseiben Napba Öltözött Asszonyként egy tölgyfa koronájában lebeg.

A makkosmáriai kegyhely története is egy tölgyfára szegezett, fájdalmas Szűzanyát ábrázoló képhez kötődik. A máriaremetei zarándokhely a XVIII. század közepén bevándorolt svájci Thalwieser Katalin tölgyfára erősített, csodatévő Mária-képmásolatától származtatja eredetét.

A mogyoró a bölcsesség jelképe. Hermésznek a varázslók és bölcsek védelmezőjének fája. A mogyoróhoz is fűződik babona. János-napi (jún. 21.) éjszakáján mogyoróvesszővel vizet és kincset lehet találni. Szent György-napi szokás volt Sitkén a gyepűjárás. A hegybíró vezetésével megkerülték a hegyet. A község határát jelző megyeköveknél a velük lévő suhancokat lefoglalták és mogyoróvesszővel jól elverték, azért, hogy még öregkorukban is emlékezzenek arra, hol csapták meg őket. A számos Rákóczi-emlékfa között találjuk a Romhány mellett állt óriás törökmogyorófát, amely alól irányította a fejedelem ott vívott csatáját.

Parlagi sas – műholdas nyomkövetővel

A fiatal parlagi sást a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) és a Szlovák Ragadozómadár-védelmi Egyesület szakemberei engedték el a Hevesi Füves Puszták Tájjelvédelmi Körzetben. A madarat tavaly nyáron Kelet-Szlovákiában fiókaként gyűrték meg a helyi természetvédők, majd szeptember elején Szerbiában legyengülve találta meg egy halász. Ezt követően a belgrádi Biológiai Intézetbe került, majd a szlovák szakemberek szállították át az MME szakembereihez. A kutatók a madár be-

illeszkedését műholdas nyomkövetővel kísérik figyelemmel. Ez a madár volt a negyedik, amely az MME parlagisas-védelmi LIFE programjának segítségével nyerte vissza szabadságát és hatodik, amelyet műholdas nyomkövetővel láttak el. A parlagi sas (*Aquila heliaca*) világszerte veszélyeztetett ragadozó madár, számos nemzetközi természetvédelmi egyezményben kiemelt fajként szerepel. Hazánkban fokozottan védett, eszmei értéke 1 millió forint.

(*Élet és Tudomány, 2005/2*)

Intő jelek

A fejlesztési munkában 1981 óta végzünk algoritmizált hozamszabályozást, amelyről többször hírt adtunk a szakajtóban (*Bán* 1982., 1983., 1984., 1989. július, 1989. augusztus, 1991., 1992., 1993., 1995., 1996, 2002.; *Bán I., Péti M.* 1996.).

Az elmúlt két évtized gyakorlatában új helyzetet teremtett, hogy az 1996. évi LIV. törvény az erdőről és az erdő védelméről 33.§ (2) bekezdése kimondja „A tartamos (fenntartható) erdőgazdálkodási tevékenység feltételeinek folyamatos biztosítása (a továbbiakban erdővagyon-védelem) érdekében a miniszter gondoskodik az országos, illetőleg a körzeti hozamszabályozás elkészítéséről”. A 88/2000. (XI. 10.) FVM rendelet 45.§ (2) bekezdése alapján az országos hozamszabályozást az Állami Erdészeti Szolgálat készíti el.

A véghasználati terv- és tényadatok azt tükrözték az elmúlt időszakban, hogy az erdőtervi lehetőség alatt maradt a valóban kitermelt fatömeg. Az 1981-ben elkezdett algoritmizált hozamszabályozásokban ezért vált szükségessé, hogy 1991 óta elkülönítsük az elvileg véghasználható és az ebből valóban ki is termelhető fatömeget. Ennek megfelelően: *1995-ben bevezettük a véghasználati fatömegtöke és a végrehajthatatlan véghasználat fogalmakat, amelyek különbsége a valóban véghasználható fatömeg.*

Véghasználati fatömegtökének az elvi véghasználati feltételeknek eleget tevő erdőrészeket és állományrészek fatömegeinek összegét vesszük. Az alapadatok vizsgálatából, illetve különböző algoritmusok segítségével előállított modellezési lehetőséggel a lehetséges vagy várható hozamot tudjuk előállítani, majd bizonyos megfontolások után a hozam operatív korlátozásával állítjuk elő a valóban véghasználható fatömeget.

A jelenleg is használt hozamszabályozási modellt sok éves fejlesztés eredményeként az ÁESZ nagyszámú szakembereinek segítségével készítettük el. A végleges modell részletes leírása és az egyes feladatmegoldásokban résztvevők neve Bán István: Erdészeti alkalmazott biomatematika, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1996 könyvben került ismertetésre. Az ott közölt modellel *Solti György* számítástechnikai megoldásával végeztük el a 2001. évi országos véghasználati hozamszabályozást. Az Erdőállomány adattár 2001. állapotadatainak felhasználásával oldottuk meg a feladatot, amelynek erdészeti jellemzői a következők.

A véghasználati fatömegtöke vizsgálata

Figyelembe véve az 191 monoton, 1981., 1984., 1991., 1995., 1996. 1999., 2000. és 2001. hozamszabályozások országos összesen véghasználati fatömeg eredményeinek 1 évre eső átlagát, megállapítható, hogy 1996-ig többnyire nőtt a véghasználati fatömegtöke-átlag, majd az 1991., 2000. és 2001. hozamszabályozások 1 évre eső átlaga csökkenő tendenciát mutat (1. táblázat).

A 2001 vágásérettségi kor szerinti hozamszabályozási feladat országos összesen fatömeg eredményeinek 1 évre eső átlaga alig nagyobb, mint az átlagnövedék, a sürgősség szerinti hozamszabályozási feladatnál az országos összesen fatömeg eredményének 1 évre eső átlaga kisebb, mint az átlagnövedék.

A kitermelhető célszerű véghasználati fatömeg a tervidőszak elején évi 4,19 millió m³ és 5,47 millió m³ közötti érték.

A kitermelhető véghasználati fatömeg-intervallum 1998-ban 3,53–4,43 millió m³, 1999-ben 4,55–5,51 millió m³, 2000-ben 4,81–5,76 millió m³, 2001-ben 4,19–5,47 millió m³, valamint a végrehajtott véghasználati ténytörvények 1998-ban 4,54 millió m³, 1999-ben 4,86 millió m³, 2000-ben 5,02 millió m³ és 2001-ben 5,007 millió m³.

A megoldás részleteit tekintve a továbbiak állapíthatók meg.

A 2001–2040 véghasználat hozamszabályozásban a kiegyenlítés nélküli vágásérettségi kor szerinti fatömegtöke az első évben kimutatott felhalmozódást követő első évtizedben hiányt mutat, amelyet a sürgősség szerinti hozamszabályozásban az erdőtervezői szándék mintegy másfél évtizedre terít szét, miközben kisebb lokális hiányra törekszik. Hasonló tendenciát tapasztalhatunk az elmúlt tíz évben végzett véghasználati hozamszabályozásoknál is. Feltűnő, hogy az első évben kimutatott felhalmozódást követő

évtized jelentős részében a kiegyenlítetlen évi véghasználati terület-értékek az átlagos hozamterület alatt vannak.

A kiegyenlítetlen véghasználati fatömegtöke-értékek az első évtizedben az induló és még egyetlen értéket kivéve az átlagnövedék alatt helyezkednek el. Valamennyi előző óvatos mérséklő véghasználatra utaló jelenség tette szükségessé az elmúlt évtized hozamszabályozási idősor halmazainak trendanalízisét. A halmazok matematikai nagyságrendi reláció vizsgálata alapján egyes részhalmazok esetén egyértelmű változás monotonitás deríthető fel. Ennek gyakorlati megnyilvánulásaként azt tapasztaljuk, hogy az elmúlt évtizedben – 1996-ig – végzett előző vágásérettségi kor szerinti hozamszabályozásokban a túltartásra utaló fatömeg induló érték folyamatosan 20%-kal, a hozamterület induló értéke 13%-kal megnőtt. 1996 és 2001 közötti vágásérettségi kor szerinti hozamszabályozásokban a fatömeg és hozamterület induló értékek csökkenő tendenciát mutatnak (10% és 13%) (l. 2. táblázat). Az ezt követő további 2–5 év között négyévnnyi vágásérettségi kor szerinti véghasználati fatömegtöke lehetősége az elmúlt évtizedben majdnem 17%-kal csökkent, valamint a véghasználati területtöke az induló évet követő négy évben (2–5 év között) 25%-kal csökkent (lásd 2. táblázat). Erre a tendenciára feltétlenül oda kell figyelni, ami a kitermelhető véghasználati fatömeg intervallum alsó értékét, nevezetesen a 4,19 millió m³ korlátot erősíti meg, aminél többet nem lenne célszerű termelni, különben tovább erősödik a kedvezőtlen tendencia.

Ismételten fel kell figyelni a már ismertett jelenségre, miszerint a hozamszabályozás által kiszámolt és végrehajtásra javasolt véghasználati alsó korlátot a valódi

Adathalmaz	Módszer	millió m ³ – év
1981. január 1.	monotonitás nélkül	6,085
1981. január 1.	monotonitással	6,329
1984. január 1.	monotonitás nélkül	5,99
1991. január 1.	vágásérettségi kor	7,635
1991. január 1.	sürgősség	7,486
1995. január 1.	vágásérettségi kor	8,123
1995. január 1.	sürgősség	8,03
1996. január 1.	vágásérettségi kor	8,29
1996. január 1.	sürgősség	8,21
1999. január 1.	vágásérettségi kor	7,75
1999. január 1.	sürgősség	7,67
2000. január 1.	vágásérettségi kor	7,71
2000. január 1.	sürgősség	7,64
2001. január 1.	vágásérettségi kor	7,67
2001. január 1.	sürgősség	7,60

1. táblázat. Hozamszabályozások időrendi 1 évre eső véghasználati fatömegtökéje

Év	első év fatömege	2–5 év fatömege	első év területe	2–5 év területe
1992–2031.	20,8 millió m ³	21,5 millió m ³	92,5 ezer ha	91,5 ezer ha
1995–2034.	23,8 millió m ³	19,1 millió m ³	101,2 ezer ha	75,7 ezer ha
1996–2035.	24,9 millió m ³	18,2 millió m ³	104,6 ezer ha	71,2 ezer ha
1999–2038.	23,8 millió m ³	17,3 millió m ³	96,4 ezer ha	66,3 ezer ha
2000–2039.	23,3 millió m ³	17,98 millió m ³	94,4 ezer ha	68,93 ezer ha
2001–2040.	22,3 millió m ³	17,78 millió m ³	91,2 ezer ha	68,39 ezer ha

2. táblázat. Vágásérettségi kor szerinti véghasználati hozamszabályozás kiegyenlítetlen első öt éve

véghasználati tényszámok rendre meghaladták, ami kedvezően hatással lehet a jövőbeni véghasználati fatömegre. Erre a jelenségre utalhat a már említett elmúlt 20 évben végzett hozamszabályozások 1 évre eső véghasználati fatömegcsökkenésének idősora, melynek alapján 1996-ig végrehajtott hozamszabályozásokban az 1 évre eső véghasználati fatömegcsökkenés folyamatosan nőtt, míg az 1996 utáni hozamszabályozásokban visszaesett.

A véghasználati fatömegcsökkenés fajtájában nagyarányú változás tapasztalható 40 év alatt. Vágásérettségi kor feladat megoldása szerint a tölgy esetében a második évtizedben a legtöbb a fatömegcsökkenés és a hozamterülete, a

sürgősségi feladat megoldása szerint a tölgy fatömegcsökkenése és hozamterülete 1–10, 11–20, 21–30 években kismértékben csökken (~5%); a cser fatömegcsökkenése és hozamterülete erősen csökken; a bükk fatömegcsökkenése és hozamterülete a vágásérettségi kor feladat megoldásában az első 20 évben nő, majd csökken, a sürgősségi feladat megoldásában a 11–20 évben visszaesik, majd változó; az egyéb keménylomb fatömegcsökkenése mindkét feladat megoldása szerint az 1–30 évben nő, hozamterülete kismértékben ingadozik; az akác fatömegcsökkenése és hozamterülete mindkét feladatban csökken. A vágásérettségi kor- és sürgősségi feladatmegoldások fatömegcsökkenésének és hozam-

területeinek értékeit tekintve agyertyáné és a kőrisé az első 20 évben nő, majd csökken; a nemesnyáré többségében csökken, a hazai nyáré és égeré az első 30 évben többnyire nő, majd visszaesik; a fűz területe és fatömege csökken, az egyéb lágylombé az első 20 évben nő, majd változó, az erdei-, fekete- és lucfenyők véghasználati fatömegcsökkenése többszörösére nő.

Az országos hozamszabályozás és a körzeti, illetve gazdálkodói hozamszabályozás tapasztalatainak értelmezése teremti meg a jövőben a különböző szintek hozamai közötti összhangot. A tulajdonviszonyok és a tervezői szokás változása miatt a munkát évenként lenne célszerű elvégezni.

Pénzmosás az illegális fakitermelés!

A német törvények szerint az illegális fakitermelés a pénzmosás előzménye; amely akkor áll fenn, ha a rönköket a származási ország törvényeit megsértve termelték ki, majd Németországban adták el, így a kereskedelmi ügylet bevételét törvényes piacon tisztára „mosták”. Németországban a bűnösök öt évig terjedő börtönbüntetést kaphatnak. A ténymegállapítás az erdőgazdálkodást képviselő 35 EU szakértőtől származik, akik a szervezett bűnözés elleni eredményes harc érdekében a bíróságokat, pénzügyi intézményeket, környezetvédőket együttműködésük szorosabbra fűzésére szólították fel. Renate Künast, a fogyasztóvédelem miniszter asszonya is részt vett a Szövetségi Fogyasztóvédelmi Minisztérium (BMVEL) 2004. október elején megrendezett tanácskozásán.

A büntetést azokra az esetekre is kiterjesztenék, amikor a fát környezetvédelmi területről lopták, meghamisított engedéllyel vagy a hatóságok megvesztegetésével végezték a fakitermelését. A szakértők a falopás és a pénzmosás összefüggéseiről, eseteiről készített jelentésüket átadták a rendőrségnek, amely azt továbbította a német büntetőügyeket vizsgáló Szövetségi Nyomozó Hivatalhoz.

(EUWID) Ref.: **Horváth Zoltán**

Magyar film a párizsi AgriCinema fesztiválon

A francia mezőgazdasági szakrajtó képviselőit tömörítő, párizsi székhelyű SYRPA 2005. februárjában megrendezi a mezőgazdasági témájú filmek 7. fesztiválját, a francia szaktárca és az INRA (francia mezőgazdasági kutatóintézet) patronálásával.

A fesztiválon olyan riport-, dokumentum-, ill. vállalati referenciaművek mutathatók be, melyek témája az agrárgazdasághoz kapcsolódik.

A filmeket szakmai zsűri értékeli, s a legjobbnak minősített alkotások díjazásban részesülnek. A díjkiosztásra 2005. február 28-án, a SIMA párizsi nemzetközi mezőgazdasági kiállítás keretében, a Villepinte-i kiállítási központban kerül sor. A nyertes alkotásokat ezt követően a Versailles-ban megrendezésre kerülő a 2005-ös Mezőgazdasági Kiállításon, a francia mezőgazdasági minisztérium standján is lejátsszák.

A fesztiválra a Dunaker Kft. benevezte *Pápai Gábor* újságíró-fotóriporter 20 perces filmalkotását, mely az akác életútját és felhasználási lehetőségeit mutatja be.

Az Európa-, ill. világszerte unikumnak számító fajtáról szóló, jó ízléssel és szakértelemmel összeállított film méltán szá-

míthat a szakmai zsűri elismerésére. A filmbemutató egyúttal az akác még szélesebb körben való megismertetésére is kiváló alkalmat teremt.

Ha e sorok tisztelt Olvasója 2005. február 27. – március 03. között a SIMA kiállításon jár, ne mulassza el felkeresni a SYRPA standját. Itt teszik ugyanis közzé a zsűri által díjazott alkotásokat, s könnyen előfordulhat, hogy ezek között Pápai Gábor kiváló munkája is helyet kap.

Horváthné Hajdu Ágnes

Radnóti Miklós:

Naptár

Február

Újra lebeg, majd letelepszik a földre,
végül elolvad a hó;
csordul, utat vág.
Megvillan a nap. Megvillan az ég.
Megvillan a nap, hunyorint.
S íme fehér hangján
rábéget a nyáj odakint,
tollát rázza felé s cserren már a veréb.

Herman Ottóra (1835–1914) emlékezünk

A magyar vadászati jog

A vadászati jognak a középkorban kevés korlátja volt. A szabad vadászatnak az ingatlan tulajdon kialakulása és a vallási szabályok megszületése vetett gátat. A 17. században törvényhatósági szabályrendeletekben adtak különböző rendelkezéseket; az ünnepnapokon való tiltást, a vadászás megfékezésére vonatkozó intézkedéseket. Előrelépést hozott az 1653-ban, Erdélyben megjelent *Approbate Constitutiones*, amely szabályozta a jobbágyok vadászát, vadkárosításról, vadászati időnyről is tett intézkedést.

A török hódoltság megszűnése után a 17. század végén alakult ki a nemesi vadászati kultúra. Ez azt jelentette, hogy a nemesek nem csak saját birtokukon vadászhatnak, bizonyos korlátozással idegen területen is űzhetik. Ezt megerősítette 1729-ben II. József császári vadászati rendtartás is, de ez a gyakorlatban nem hatályosult.

A francia forradalom hatására a Magyar Országgyűlés Bizottsága tervezetet dolgozott ki a vadászati jog törvényi szabályozására, de ebből törvény sem született. Az 1802-ben megjelent törvény cikk megerősítette a nemesség előjogait. A reformkorban sem került sor újabb törvény szabályozására, az 1872-ben megjelent törvény kimondta, hogy *a vadászati jog az ingatlan tulajdon elválaszthatatlan tartozéka!*

1883-ban a képviselőház elé került a vadászati jog tárgyalása, mely módosulásokkal, kiegészítésekkel 1957-ig hatályban volt.

Szerepe a törvényalkotásban

Az 1883. év február 8-i ülésen élesen bírálta a törvényalkotókat.

Néhány fontosabb javaslata:

A törvényalkotók a föld tulajdonjogára tekintettel *50 holdban* jelölték meg a vadászterület nagyságát. Ilyen kis területen nem lehet eredményesen gazdálkodni.

Javasolta, hogy a vadászat bizonyos szabályokhoz köttessék. Az egy térségben élő földtulajdonosok alakítsanak vadásztársaságot! Egységes szemlélet alapján gazdálkodjanak.

Herman Ottó mondta ki talán legelőször a vadászzal kapcsolatban, hogy figyelembe kell venni a nemzetgazdasági érdekeket, összhangban a természetvédelem és a mezőgazdaság érdekeivel

Nem szabad a vadászatot csak a sport érdekeinek alárendelni!

Keményen bírálta a *tilalmi idők* meghatározását is.

Az alkotók nem vették figyelembe a kor követelményeit, a tudomány terén elért eredményeket, a gyakorlati megfigyeléseket.

Észrevételei:

– figyelembe kell venni a pársási és vemhességi időszakokat,

– szarvasnál, dámnál figyelembe kell venni a vadaskerti és a szabad vadászterületek állományát.

Külön kiemelte a fogolyállomány védelmét – különösen a téli, havas időben. A fogoly „gyámoltalan”, a hótakaró alul nem bújik ki /lásd az 1962-63-as telet ...a Szező/. A vadorzók martalékául esnek. Még azt is felvetette, hogy az *éttermi étlapokról* töröljék a fogoly-ételeket!

Külön kiemelendő a *madárvédelemmel* kapcsolatos kritikája, javaslatai. Rendkívüli haladásnak vette, hogy ez a vadászati törvényben is szerepel.

Kifogásolta, hogy csak az „éneklő madarak” védelméről szól a törvényjavaslat, holott sok hasznos madár van azonkívül, mely szintén védelmet érdemel. Megemlíti a Firenzei Ornitológiai Kongresszust, ahol elhatározás született a védett madaraknak a törvénybe való iktatásáról.

Kifogásolta a kártékony szőrmés és szárnyasoknál a tág meghatározásokat - keselyűk, kányák, sasok .../ma is aktuális téma – a Szerző/. Így nem lehet törvénybe iktatni. A törvényalkotók arra hivatkoztak, hogy a „végrehajással” úgyis csak tanulatlan kerülők szoktak megbízni, akik nem distinguálhatnak, hogy mi a sas, mi a kesely ...”

Herman Ottó külön kiemeli és védelemre javasolja a „szerfelett hasznos és gazdaságra nézve fontossággal bíró madarak, hogy tilalom alá véssenek”. A ragadozó madaraknak „szanitéc” szerepük is van. eltakarítják az elhullott állatok tetemeit.

Herman Ottó – a Tisztelt Ház veszedelmes embere –, ahogy abban az időben titulálták, felszólalásaival, javaslataival nagymértékben hozzájárult a korszerű vadgazdálkodás, a természet- és madárvédelem alapjainak lerakásához.

Herman Ottóval kapcsolatban meg kell emlékezni *Vezényi Elemérről*, aki Herman Ottó könyveihez, szakkickekhez illusztrációt készített. Több festménye, grafikája a gyöngyösi Mátra Múzeumban található.

Köveskúti György
erdőmérnök

Köszöntjük a 80 éveseket

Dr. Borsos Zoltán és Palotás Ferenc kollégánkat kell szeretettel köszöntenünk 80. születésnapjuk alkalmával. Bár Szombathelyen élnek, mindkettőjüket Sárvár környéki munkássága tette ismertté.

Borsos Zoltán a bajor Scherg Lőrinc erdőmester által meghonosított tölgyesgazdálkodás folytatója és népszerűsítője. Nehéz lenne megszámlálni azon szak-küldöttségek, bel- és külföldi erdész érdeklődők számát, akiket Borsos Zoli végigvezetett a gyertyánokkal árnyalt gyönyörű és ígéretesen növekvő Farkas-erdei tölgyesekben.

Nemcsak az erdőkép nyújtott marandót, de a hozzáfűzött szakszerű magyarázat is, ami a napjainkban terjedő természet-szerű erdőgazdálkodás korai megvalósulása volt. Borsos Zoltán érdemeit számos kitüntetés, szakmai tudását pedig a c. egyetemi tanár minősítés jelzi. A Babos Imre, majd Danszky István irányította erdőművelők egyik legkiválóbbja lett. A belőle sugárzó erdészlelkesség, erdőszereget az, ami fiatalabb pályatársai számára követendő példát állít.

Másik ünnepeltünk Palotás Ferenc. Szakmai feladatai mellett a bogarak, elsősorban a cincérfélék világában érezte jól magát. Ez a tudás alapozta meg kijelölését a Budakeszi Erdővédelmi Állomás vezetőjévé. Innen Bajára vezetett útja, ahol a táji Nyárkutatói Állomás vezetőjeként nemesnyár-nevelési, fajtaösszehasonlító kísérletekkel, füzesek és hazai nyárasok fatermési tábláinak készítésével foglalkozott és a Kiskunhalas közelében fekvő Babó-tanyai mélyfúrásos nyárültetvény gyökérfeltárással alkotott marandót.

Ezek az érdemei tették alkalmassá, hogy az ERTI legnagyobb kísérleti állomásának, a sárvárinak élére kerüljön igazgatóként. A hétköznapi hőse volt, szorgalmas és pontos munkája, becsületes emberi magatartása szerzett számára sok barátot, tisztelőt.

Mindkét ünnepeltünknek kívánjuk szakmai lelkesedésük csorbítatlan megőrzését, szép erdei kirándulásokat és hosszú évekre szóló jó egészséget.

Dr. Szodfridt István

MAGÁNERDŐBEN

MAGÁN ERDŐTULAJDONOSOK ÉS GAZDÁLKODÓK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
FEDERATION OF PRIVATE FOREST OWNERS AND MANAGERMENTS IN HUNGARY

1021 Budapest, Budakeszi út 91. Tel.: 391-4290, fax: 391-4299

e-mail: megosz@mail.datanet.hu

A MEGOSZ 2005. január 14-én 10 órai kezdettel megtartott elnökségi üléséről készült jegyzőkönyv kivonata

Jelen voltak: *Luzsi József, Bodor Dezső Károly, Dombóvári Dénes, Dombóvári J. Tibor, Mibályfalvy István, dr. Ódor József, Posgay Attila, Tamba Miklós, Virágh János* és *dr. Sárvári János*, illetve meghívtokként: *Möcsényi Miklós* (FAGOSZ)

Helyszín: a MEGOSZ irodája, 1021 Budapest, Budakeszi út 91.

Luzsi József elnök köszöntötte a megjelenteket, külön *Posgay Attilát*, aki a dunántúli régió képviselőjeként jelent meg az ülésen. Tájékoztatta az ülés résztvevőit a 2004. év jelentős eseményeiről, megköszönve az elnökségi tagok munkáját, külön kiemelve, hogy azt minden ellenszolgáltatás nélkül végezték a tagság érdekében. Elmondta, hogy igen eredményes évet zártunk az adminisztratív rend és fegyelem kialakítása, a rendezvények sikeres lebonyolítása, az információs anyagok megjelenítése, a tagság tájékoztatása, ismertségünk és elismertségünk fokozása, a hazai és nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatépítés és az érdekképviselet erősítése terén egyaránt. Ismertette a MEGOSZ 2004. december 31-i pénzügyi helyzetét. Összefoglalóan megállapította, hogy az rendezett és sikeres pályázatainknak köszönhetően stabil; kintlevőségeink és tartozásaink nincsenek. A fentiek alapján javasolta, hogy a Titkárság dolgozói kapjanak egy havi bérenek megfelelő jutalmat és a hivatalos infláció mértékét elérő béremelést. *A beszámolót és a javaslatot az Elnökségi ülés egyhangúlag elfogadta.* *Luzsi József* felkérte a Felügyelő Bizottságot, illetve annak képviseletében jelenlévő *Bodor Dezső Károly* elnököt a MEGOSZ 2004. évi működésével kapcsolatos ellenőrzés végrehajtására.

Felelős: *Bodor Dezső Károly*

Határidő: 2005. április 30.

A MEGOSZ elnöke ismertette a Szövetség hosszú és rövid távú célkitűzé-

seiről, az általa képviselendő szakmai állásfoglalásról készített tervezetet. A jelenlévők megvitatták az anyagot és annak fő vonalaival egyetértve alkalmasnak találták arra, hogy az integrátori értekezlet, majd a közgyűlés elé kerüljön és az ott elhangzottakkal kiegészülve, módosulva a MEGOSZ programjába beépüljön. A rövid távú célkitűzésekkel kapcsolatos levelek tervezetét elő kell készíteni.

Felelős: *Dr. Sárvári János*

Határidő: január 31.

A beszámolókon kívül az alábbi észrevételek, javaslatok hangzottak el.

Mibályfalvy István fontosnak tartotta, hogy 2005. évben is legyen jelentős MEGOSZ rendezvény. Ezzel kapcsolatban felvetődött a WOOD TECH rendezvény keretén belül egy magánerdős konferencia megtartása, vagy egy dunántúli rendezvény gondolata, amelynek megrendezéséhez *Bodor Dezső Károly* nyújtana segítséget. Javasolta továbbá kétoldalú együttműködési megállapodások megkötését is az érintett hazai szervezetekkel.

Tamba Miklós megköszönte az elnökség nevében *Luzsi József* munkáját és bejelentette, hogy megalakítják - önálló jogi személyként is - a MEGOSZ Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei szervezetét.

Dombóvári Dénes kérte, hogy a vadászati törvény tervezett módosítását illetően mindenki küldje meg a Titkárságnak javaslatait.

Felelősök: elnökség tagjai

Határidő: február 15.

Dr. Ódor József kihangsúlyozta a taglétszámbővítés szükségességét, jelezve, hogy csak egy erős, nagy létszámú tagságot maga mögött tudó szövetség képes megfelelően kommunikálni és érdekképviseletet ellátni.

Möcsényi Miklós, a FAGOSZ főtitkára felajánlotta Szövetségünknek a szereplés lehetőségét a FAGOSZ tavaszi konferenciáján, erősítendő a magánerdőgazdálkodás ismertségét. Az Elnökség köszönettel elfogadta a felkérést.

Bodor Dezső Károly is a taglétszám növelésére buzdított. Igen fontosnak tartotta a MEGOSZ területi irodái, kirendeltségei hálózatának létrehozását, fejlesztését és segítségükkel a kis erdőtulajdonosok megszólítását.

Ezt követően *dr. Sárvári János* ismertette az Integrátori Értekezlet összehívásának indokait, javasolt napirendi pontjait, valamint a taglétszám-bővítésre vonatkozó konkrét javaslatot. Ez utóbbival kapcsolatban az az álláspont alakult ki, hogy az integrátorok a velük szerződéses jogviszonyban álló integrált erdőtulajdonosokkal, illetve azok képviselőivel ismertessék meg a MEGOSZ Alapszabályát (a főtitkár gondoskodik ennek megfelelő formában és példányszámban történő sokszorosításáról) és ajánljon fel részükre belépési lehetőséget. A belépési nyilatkozatokat az integrátorok gyűjtik össze és havonta megküldik a Titkárságnak összesítés és regisztráció céljából. Az Elnökség véglegesítette az Integrátori Értekezlet napirendjét és időpontját - 2005. február 10. - is.

Dr. Ódor József beszámolt a finnországi és brüsszeli rövid tanulmányutak tapasztalatairól és jelezte, hogy mind a két eseményről tudósítás jelenik meg a MEGOSZ Híradó keretében.

Möcsényi Miklós elmondta, hogy az NFA AVOP keretében lehetőség nyílik oktatási pályázatok benyújtására, kiosztásra került továbbá a FAGOSZ iparstratégiával kapcsolatos levéltervezete, amivel kapcsolatban kérte a jelenlévők véleményét, javaslatait legkésőbb január 17-ig.

Budapest, 2005. január 18.

Dr. Sárvári János

jkv. vezető

Virágh János

jkv. hitelesítő

A magánerdő-tulajdonosok társadalmának modernizációja

A XX sz. utolsó évtizedében az emberek életritmusa az erdők területének növekedéséhez képest gyorsabbá vált. A felgyorsult életritmus következtében az erdők iránti érdeklődés Közép- és Kelet-Európában ugyanúgy megváltozott, mint azok tulajdonjoga. A modernizáció értelmében vett városiasodás eredményeként az emberek városokba költöztek, amely folyamattal egyidejűleg a farm jellegű erdőgazdálkodás csökkent és városi erdőgazdálkodók tűntek fel a kisterületű erdőgazdálkodásban. Ezzel párhuzamosan az új tulajdonosok erdővel való kapcsolata megváltozott és számuk növekedésnek indult. Ezen tulajdonosok érdekeinek egységesítése a társadalom igényeihez és ellenszolgáltatásaihoz való igazítás érdekében egyaránt történhet társaságokba való tömörülésükkel, ahol a részvényesek könnyen teremthetnek velük kapcsolatot, és egyéb társadalmi kompenzációs formákkal. Vajon mik a perspektívák?...és mi a szakértők véleménye?

Az erdőtulajdon születése

Az erdők tulajdonjogában bekövetkezett változások elősegítették az inkohérens helyzetek kialakulását és számuk növekedését, különösképpen az ún. kis területű erdőgazdaságok esetében, amelyek Közép- és Kelet-Európában az újonnan megjelenő magánerdő-tulajdonosokat magában foglaló réteget jelentik. Amikor olyan erdőtulajdonban bekövetkezett változásokat vizsgálunk, mint pl. az erdők privatizációja, fontos szem előtt tartani, hogy a folyamat egésze több, mint egyszerűen a tulajdonjog átruházása: a célkitűzés az erdőgazdálkodás minőségének javítása kell legyen. A célkitűzések megvalósítása érdekében figyelembe vehetők a társadalom – a tulajdonosok és az általában vett „fogyasztók” egyaránt – erdővel kapcsolatos strukturális változásai. Még napjainkban is, az ilyen, tulajdonlással kapcsolatos változások eredményei ambivalensnek tekinthetők. Közép- és Kelet-Európában az erdők tulajdonjogának visszaállítása (az államosított erdők előző tulajdonosainak való visszajuttatása) gyakran az erdők elhanyagolását és túlzott mértékű

kitermelését eredményezte. Ez a folyamat, amelynek okai a kedvezőtlen szabályozásokban és az igazgatási ösztönzők hiányában rejlenek, rendkívül szétaprózott és limitált továbbfejlesztett erdőgazdálkodási potenciállal rendelkező tulajdonlást eredményezett (Siry, 2003).

A társadalom egészének vagy egy részének – úgy mint az erdőtulajdonosok – szerkezeti elemzése az objektív jellemzők tradicionális megértésén alapszik. Ezeket a jellemzőket leggyakrabban a vertikális szerkezetbe – rétegekbe és osztályokba – való szerveződés jeleníti meg. Ne felejtjük azonban el, hogy a társadalom szerkezete jelenleg is mozgásban és változásban van. A szociális szerkezetek ábrázolása tehát többé nem lehetséges a szociális feltételrendszerekről alkotott statikus kép alapján. Így a társadalmi szerkezet karakterizálására egy új megközelítés alakult ki. A különféle elméletek összefoglalása Hradil, 2001 és Schäfers, 1998 munkáiban, vagy – az erdőgazdálkodással kapcsolatosan – Schanz 1999 művében lelhető fel.

Modernizáció Nyugat-Európában

Amennyiben követjük a modernizációs elméletek támogatóit, Közép- és Nyugat-Európa társadalmának mélyen gyökerező átalakulási folyamata világosan (legalábbis ex post) kivehetővé válik. A társadalom alapintézményei által stabilizált innováció és reformok tükrében egyértelműen észrevehető a széles körű erőfeszítések. A változás a szervezeti rendszer szociális intézményeinek átalakulásában, valamint olyan jelenségekben mérhető, mint pl. a bürokrácia térhódítása, az urbanizáció, a demokrácia erősödése és a szociális mobilitás (Zapf, 1994; Zijderveld, 1998 and Schäfers, 1998). Az alábbi folyamatokat, mint Németország és egyéb összehasonlítható közép-európai országok társadalmi változásának domináns fejlődési trendjeit tartják számon (Ziegenspeck et al, 2004):

- Az életkörülmények racionalizációja és a tudomány eredményeinek széles körű alkalmazása.
- Az életszínvonal és az adott szociális lehetőségek növekedése.
- A nehéz fizikai munka kiváltása

műszaki megoldásokkal és automatizálással.

– A munka- és élőhely, vagy még inkább a munka világának és a szabadidőnek a különválasztása.

– A trendek elmozdulása a városban való letelepedés és a városi életforma, valamint a kapcsolódó életstílus individualizációja irányába.

A fenti a trendeket a társadalmi szerkezet modernizációjának fogalma foglalja össze. A modernizációt azonban nem mint egy teljességgel lineáris, kizárólag pozitív és nemzetközi szempontból homogén fejlődési folyamatot kell szemlélni. Mivel a társadalmi változás folyamatosan megy végbe különböző időbeni és földrajzi dinamikával, a bemutatott fejlődési tendenciák különböző fejlődési szinteken jelennek meg nemzeti és regionális kontextusban. Következésképpen az, hogy egy társadalom lassú vagy gyors változáson megy keresztül, nem mindig egyértelmű. Ez különösképpen érvényes abban az esetben, amikor a társadalom egyes részei különböző fejlődési sebességet mutatnak. Ennek értelmében tehát megkülönböztethetünk olyan jelenségeket, amelyek – Pinder (1949) szavaival élve – 'a nem-szimultán szimultaneitásai'.

A városi életstílus elterjedése

A szociális szerkezet modernizációjával elsősorban a városi életmód, a letelepedési módok és a kapcsolódó viselkedésformák elterjedése áll szoros kölcsönhatásban. A városok és a városi kultúra mindig is táptalajt jelentett a szociális változások és az innovatív folyamatok számára. Mégis, az ezen folyamatok által befolyásolt városok egyidejűleg a legerősebbeknek társadalmi területi szerveződéseknek tekinthetők. A korunkat szinte minden területen átító információs technológia és a hozzá szorosan kapcsolódó audio-vizuális média a városi létnek, mint az élet egy modern formájának mindenütt jelenlétét eredményezi (Ziegenspeck et al, 2004). Mindazonáltal, még mindig léteznek észrevehető különbségek a városi és a vidéki területek között a népsűrűség, a települések és a megközelíthetőség tekintetében. A városi népesség a várost meghagyta mint fizikai ma-

got, ahonnan folyamatosan terjeszkedik. A szociális változások a társadalom minden tagját érintik, bár mindannyiukat más módon. Ezért nem lehet továbbra is azt feltételezni, hogy ugyanazon régió lakosai hasonló érzékenységet mutatnak.

A farmjellegű erdőgazdálkodás csökkenése

A folyamatos életmódbeli változások egyaránt tükrözik a mezőgazdaság eltűnését és az új szakterületek irányába történő generációs váltást. Csak néhány „régí” magánerdő-tulajdonos okai és viselkedése vezethető vissza a klasszikus (farm) gazdálkodói osztály magatartására. Amikor egy gazdaság művelése megszűnik, az erdő általában a család tulajdonában marad. Az új tulajdonosoknak szembe kell nézniük az olyan teljesen különböző körülményekkel, mint pl. a hely és a szociális környezet változása. Ugyanakkor, mindkét változást az átörökölt szabályokhoz és értékkelvárásokhoz való nyilvánvaló igazodás kíséri. Az érdekek és igények nem csak a személyes területeken alakulnak át, hanem az erdő tulajdonjogával kapcsolatosan is: különösképpen az erdőtulajdon „új” típusú erdőtulajdonosokkal kapcsolatos, erdőgazdasági vonatkozásainak értelmezése válik egyre tágabbá (Volz – Bieling, 1998). A kis méretű magánerdők nagy része az ún. „erdei hulladéklerakó” (Volz, 2001) jellemzőit hordozza, amelynek oka, hogy a soron következő generáció mentálisan, technikailag és térben egyaránt eltávolodott a birtoklásától. Ezzel ellentétben azt is kimutatták, hogy az erdőtulajdonosok egyre nagyobb hányada ismeri fel erdőjének hobbi és szabadidős aspektusait (Judmann, 1998).

Az erdőgazdálkodó közösség életmódja a gazdálkodási területen belül mindenekelőtt az alábbi szerkezetekkel karakterizálható (Ziegenspeck et al, 2004):

- Kiemelkedő igény az önellátásra.
- Nagymértékű környezettudatosság.
- A bevétel hatékony felhasználása iránti igény.
- Mind elterjedtebb individualista életmód.
- A kulturális racionalitás nagy jelentősége.
- Nagyfokú kötődés az otthoni jelenléthez.
- A teljes idejű gazdálkodási irányultság preferenciája.
- A függetlenség elfogadásának szükségessége együtt az autonómia iránti igény karakterisztikus megjelenésével.

Ennek az életstílusnak a fő struktúrája, mint a függetlenség iránti nagyfokú vágy és szükségesség, valamint az önellátás iránti erős törekvés definiálható.

A változások hatása a társadalmi szervezetre

Az elképzelés, miszerint a társadalmi változások fontos magyarázattal szolgálhatnak az erdőtulajdonosok szociális szerkezetére és annak változásaira, már régen kialakult az erdőpolitikai kutatás területén. Mindenekelőtt a viselkedési és hozzáállásbeli struktúrák jelentősen befolyásolják az erdőtulajdonosok erdőművelési gyakorlatát és az erdőgazdálkodásnak a vidéki területek fejlődésében betöltött szerepét. Az eddig kutatások mindenekelőtt megfigyelték az erdőtulajdonosok rétegében bekövetkezett váltást a gazdálkodói életstílusról egy „nem-gazdálkodói” életformára és utalnak az összehasonlításra a gazdálkodók és a nem-gazdálkodók között. Az erdőtulajdonosokkal kapcsolatosan empirikus úton végzett kutatások eredményeinek összehasonlítása alapján a szerzők kimutatták, hogy az erdőtulajdonosok egyoldalú, csupán szakmai orientációjú meghatározása nem jár kielégítő eredménnyel.

Együttműködés a magánerdő-tulajdonosok között, mint potenciális kiút

Az újonnan kialakult kis területű erdőtulajdonos-társadalom részletekben, személyenként való kezelése lehetetlen. Elérésük egyik módja együttműködési szövetségeiken lehetséges. Ezek a szövetségek országoként változnak, de határozott becsléseket résztvevőik és tulajdonosaik számát illetően több okból kifolyólag nehéz végezni. Először is, az együttműködés fajtája jelentősen különbözhet az egyes országokban. Pl. néhány szervezet önkormányzatokat, egyházakat vagy egyéb, nagy létszámú szervezeteket is tömörít (egy tagként). Ezenkívül, a tagság feltételei országoként, vagy szervezetként is változhatnak. Fenti okokból kifolyólag csak a legnagyobb léptékű trendeket és témákat szükséges megvitatni és célszerű elkerülni az egyénre szabott konklúziókat és hatásokat.

Számos magánerdő-tulajdonos vesz részt valamilyen együttműködési társulásban. Például 19 különböző országban (Ausztrália, Ausztria, Belgium, Kanada, Finnország, Svédország, Dánia, Németország, Franciaország, Japán, Dél-Korea, Svájc, Hollandia, Egyesült Királyság, Írország, Új-Zéland, Norvégia, Litvánia, Szlo-

venia) több mint 3.6 millió (becsült érték) társulás létezik, amely tulajdonok összesített területét 28.3 millió ha-ra becsülik (Kittredge, 2004). Mivel a területtel és tagsággal kapcsolatos becslések az országokénti becslésekből erednek, javasolt ezeket óvatosan kezelni. Mindazonáltal a társulások nagy száma azt mutatja, hogy az ilyen csoportosulások fontosságát egyre inkább elismert.

Magánerdő-tulajdonosok milliói vesznek részt a többi mérsékelt övi, gazdaságilag fejlett országban is valamilyen együttműködésben. Ezekre az együttműködő erdőtulajdonosokra az alábbiak jellemzők (Kittredge, 2004):

– Az együttműködés nem csak az információ és az oktatás területére korlátozódik.

– Az együttműködési tevékenységek több millió m³ piacra kerülő faipari termék előállítását eredményezik.

– A tulajdonosok nem létfenntartási okokból motiváltak a részvételre.

Az együttműködési szervezetek országoként jelentősen váltakoznak. Az együttműködések szervezeti célkitűzései, szerkezetei, méretei és típusai az alábbi csoportokba sorolható.

Információs együttműködés (Information Cooperation, IC)

Az erdőtulajdonos tagok megosztják egymással az információt, a technikákat, a tapasztalatot és tanácsokat, de általában egymástól függetlenül művelik területeiket. Ezek a szervezetek jellemzően strukturált oktatási lehetőségeket biztosítanak, terepgyakorlatokat szerveznek, hírleveleket és fapiaci jelentéseket adnak ki, technikai tanácsadást végeznek és a magánerdő-tulajdonosok érdekeinek képviselőit látják el a tágabb értelemben vett politikai porondon, regionális, nemzeti vagy akár nemzetközi szinten (pl. az Európai Közösségen belül). Ez az együttműködés szinte minden országban fellelhető.

Eszközök terén való együttműködés (Equipment Cooperation, EC)

A tagok megosztják a begyűjtéshez szükséges eszközöket és gépeket, az útépitést és az elérhetőséget, de a területüket egymástól függetlenül művelik. Ezen együttműködés fellelhető Finnországban, Szlovéniában, valamint a kanadai Quebec, Új-Brunswick és Nova Scotia tartományokban. Bár az eszközök megosztásának következtében esetlegesen történhet erőfeszítés a művelés területén való együttműködésre, az EC célja elsősorban mégsem ez.

Pénzügyi együttműködés (Financial Cooperation, FC)

A tagok elsősorban a fatermékek kollektív értékesítésén keresztül szerveződnek egy előnyösebb piaci pozíció megszerzése érdekében. Ez a modell különösképpen a skandináv országokban elterjedt, ahol tulajdonosok ezreit tömörítő nagy szervezetek alakítják ki a gömbfaárakat az ipari vásárlókkal. Ez a modell szintén fellelhető Japánban, Dél-Koreában, a kelet-kanadai tartományokban, Németországban és Ausztriában. Az FC szervezetek hiányában az egyéni tulajdonosok kénytelenek lennének elfogadni a nagyvállalati vevők által a gömbfáért szabott árat.

Gazdálkodási együttműködés (Management Cooperation, MC)

Az erdőtulajdonosok mind területi, mind időbeni szinten közösen gazdálkodnak, integrált menedzsment-döntéseket hoznak és az őket körbevevő természeti, kulturális és gazdasági erőforrások kontextusában alkalmazzák azokat. Ez a szintű aktivitás egyenértékűnek tekinthető egy ökoszisztéma-alapú menedzsment megközelítéssel (Rickenbach et al., 1998.; Leak et al., 1997).

Ottitsch (2001) két ajánlást fogalmazott meg az erdőgazdálkodás közös formáinak elősegítésére:

‘Kihaszni a egyéni profitra irányuló törekvést a közjó érdekében’. Úgy tűnik, hogy az emberek kevésbé hajlandóak szociális érzékenységből, vagy csoportnyomásra cselekedni. Így aztán fontosnak tűnik annak kimutatása az erdőtulajdonosok számára, hogy hogyan tehetnek szert az együttműködés által személyes előnyökre. Az ökoszisztéma egészségének vagy a közösség stabilitásának hosszú távú előnyei nem biztos, hogy annyira fontosak számukra, mint a növekvő bevétel, a továbbfejlesztett rekreációs előnyök, vagy egyéb kézzelfogható eredmények.

Önkéntes és jótékonyági szolgáltatások kialakítása megfelelő hivatalos elismeréssel. Az együttműködés ezen eredményei, amelyek nem feltétlenül jelentenek finansiális nyereséget, jelentősek a társadalom számára (pl. vadvilág habitat, biodiverzitással kapcsolatos előnyök, vízminőség). A magánerdő-tulajdonosok önzetlen viselkedése iránti bizonyos fokú hála vagy elismerés ösztönözheti az erdőtulajdonosokat, vagy akár együttműködést válthat ki részükről.

Az erdővel és tulajdonosával szemben elvárás a rurális területek fejlődéséhez való hozzájárulás. Különböző politikai szinteken számos politikai program támaszkodik ezekre a közreműködésekre, illetőleg próbálja támogatni őket. A faellátás, a tájkép esztétikai élménye mint a turizmus egyik alapja és a lakosok életminőségének bevételén és rekreációs területek kialakításán keresztül történő biztosítása mind bizonyítékok a magas szintű elvárásokra (Koch–Rasmussen, 1998). Mind ezen értékeket könnyebb áruba bocsátani, ha a fent tárgyaltakhoz hasonló intézményi szervezetek felelősek az erdőtulajdonosok és a társadalom egyéb rétegei közötti kommunikációért.

Az új magánerdő-tulajdonosok életstílusa minden vonatkozásban rendkívül heterogénnek bizonyul, amely egyaránt megjelenik az erdőtulajdonnal kapcsolatos igényeikben és céljaikban. Az új, gyakran „városinak” aposztrofált erdőtulajdonosok (bár a „városi” kifejezés csak a modernizáció és az urbanizáció folyamatát hivatott kifejezni, nem pedig a térbeli kötődést a városhoz) a társadalom (szinte) minden szektorában fellelhetők, így nem besorolásuk egy bizonyos osztályba nem lehetséges. (Schraml–Hårdter, 2002).

Fapellet konjunktúra Rotterdamban

A hollandiai kőolajfinomítók fokozatosan térnek át a szénhidrogén tüzelésről az EU-s elvárásoknak megfelelő környezetkímélő fűtőanyagra.

Az új fűtőanyag a Kanada erdeiből származó fapellet. Az árut Halifax kikötőjében rakják be 30 ezer tonnát szállító hatalmas uszályokba és két hét múlva rakják ki Rotterdamban. Itt három hasonló tonnkapacitású silóban tárolják, illetve innen kerül a felhasználókhoz. A munkákat folyamatosan hatnapos munkaidőben 250 fő végzi. A cikk említést tesz még a Dél-afrikai Köztársaságból érkező pelletszállítmányról is, innen havonta ötezer tonna érkezik.

A témával kapcsolatosan önkéntelenül felmerül a kérdés, miért szükséges távoli földrészekről vásárolni fűtőanyagot, amikor a svéd- és finnországi szállítás aránytalanul kedvezőbb. Erre magyarázatul szolgálhat, hogy az említett országok igen jelentős fafeldolgozó iparral rendelkeznek

(fűrészáru, agglomerált lapok, papír, cellulóz). A kitermelt faanyag magas hozzáadott értékkel döntően exportpiacokra kerül. A tisztítási faanyag és a vágástéri hulladék pedig a hőerőművekben hasznosul. A TIMBERJACK erre a célra fejlesztette ki a vágástéren működő gallykötegelő gépét, amelyik a skandináv országok után már Kelet-Európa fenyőállományaiiban is terjedőben van.

Az előzőekből az a következtetés vonható le, hogy a CO₂ kibocsátással kapcsolatos nemzetközi megállapodások fokozatosan érvényre jutnak, illetve a tűzifa szerepe a jövőben folyamatosan emelkedik.

Kíváncsú ezért az erdészeti politika részéről felkarolni az energiaerdők telepítésének ügyét, a hazai erdőket az erdőégetéstől féltő „zöldek” vagy az energia-fűben gondolkodó agrár vélemények ellenében.

Ref.: **Dr. Erdős László**
(Bioenergy, 2004.4. Stockholm)

„Rámdült a fa, megbóttam; Így még sose jártam.”

(Székely sírfelirat)

Szaklapunk több évtizeddel ezelőtt felhívta a figyelmet a kiöregedett, kidőléssel fenyegető, gondozatlan fákra, amelyek belterületen, utak mentén fenyegetik mindannyiunk épségét. Próbálták felébreszteni a fák gazdáinak, nemkülönben a hatóságoknak a felelősségérzetét. A „felébresztés” nem járt sikerrel, az intelmek nem hullottak termékeny talajra. Annál inkább hullottak a letörött faágak, immár halálos baleseteket is okozva. Minden földtulajdonosnak, önkormányzatnak felelősséget kell éreznie a területén álló fák egészségi állapotáért. A baleset nem véletlen sorscsapás. Tudvalévő, hogy a szabadon álló fák vastag oldalágakat növesztenek. Ezek szilárdsága, teherbírása nincs arányban a saját súlyukkal, különösen nem bírják a rájuk rakódó hó, zúzmara, ónos eső súlyát. Megfelelő nyesséssel meg lehet akadályozni az aránytalanul nagy fakorona kialakulását, a korhadt ágak letörését. A kiöregedett fákat pedig – sajnos – ki kell vágni, és újakkal helyettesíteni.

Reményfy László
(NÉPSZABADSÁG)

Tanulmányút Ausztriában

Csoportunk a vendéglátó társaságában

Előzmények: *Ormos Balázs* főtitkár úr a f. év tavaszán történt találkozásuk alkalmával az OEE kapuvári vándorgyűlésére meghívta *Friedrich Ganster* urat, az Osztrák Erdészek Szövetsége elnökét és *Thomas Baschny* urat, egyebek mellett az erdei iskolák minisztériumi referensét. A vándorgyűlésen F. Ganster úr és az OEE techn. alelnöke elvben megállapodott az együttműködés szándékáról, és annak módját a jobb megismerést segítő, kölcsönös látogatások tapasztalatai alapján javasolták megfogalmazni. F. Ganster úr felajánlotta, hogy 2004 őszén szívesen látja vendégül az OEE érdeklődő tagjait. Főtitkár úr javasolta, hogy fahulladék energetikai hasznosítása, valamint erdei iskola témák körében kérjük a látogatás programjának szervezését.

A programra 4 fő erdész jelentkezett (közülük 1 főt a SEFAG Rt. kívánt jutalmazni az utazással), illetve az EGER-ERDŐ Rt. H.Cs. titkára jelezte, hogy 2005-ben az osztrák erdészek csoportjának fogadását kész meg szervezni. Kb. háromhetes egyeztetéseket követően, a Pilisi Parkerdő Rt. Budakeszi Erdészete terepjáró gépjárművével indultunk útnak. A tolmácsolást az egyik jelentkező vállalta. Jelképes ajándékokról a résztvevők gondoskodtak.

A tanulmányút résztvevői: *Sponga József* erdész, *Alba robinia Bt.* Táborfalva, *Stánicz László* ker. vez. erdész, *Tanulmányi Erdészeti Rt.*, *Pál László* ker. vez. erdész, *SEFAG Rt.*, *Apatóczky István* műsz. vez., *Pilisi Parkerdő Rt.* (Köszönet illeti a résztvevőket támogató magán-erdészeti és rt.-i társaságokat, h. cs-okat.)

Az utazás napján kora délben érkezünk meg Felső- és Alsó-Ausztria határához, Amstettenbe. A nyári és a késő

őszi időjárás határa is volt a hely, ahol a sűrű köd még tartotta magát. F. Ganster úrral találkozáskor, egy rövid levezető sétára a Duna túlsópartján fekvő Grein városkába látogatunk. A keskeny völgybe szorított városka parti sétánya szentendrei hangulatot idézett (két éve az árvíz emeleteket is károsított), a felszálló köd látni engedte az őszi hegyeket is.

A délutáni programot munka közben rögzítettük. A fa és a feldolgozása, energiaként hasznosítása köré csoportosuló következő látnivalók megtekintése közben, F. Ganster úr az erdőtulajdonra (*meghatározóan magántulajdon, a tartományban átlag 1,8 ha/tulajdonos, az erdő tulajdonának családon belüli történelmi szerepéről*), a kezelésre (*a használat nem csökkentheti 50% alá a záródást, nem kell engedélyeztetni fahasználatot, nincs mesterséges erdőfelújítás, nincs erdőfelügyelőség, természetvédelmi felügyelő, van felelős tulajdonosi hozzáállás, felelős erdészeti szakirányítás és felelős szakmunka – esetleges felelőtlenség következményeivel*) vonatkozó tájékoztatást adott. Az erdészek szövetségéről elmondta: mintegy 1800 fő aktív és kb. 800 nyugdíjas erdész érdekeket figyelik, képviselik.

Elsőként a városban alapított, néhány főt foglalkoztató kisüzemből több, mint száz főnek (egy szegedi fiatalembernek is) munkát adó SKLOIB bútorigipari gyárba látogatunk. A tulajdonos 70 hektár erdővel is gazdálkodik, maga végzi a fahasználatot (ebből is dolgoz fel a gyárban), a fiával vezeti a gyári munkát. Hétnapos terminusra készí-

tenek elő alapanyagot (a megrendelők igényeit tervezők pontosítják, fordítják alapanyag-nyelvre stb.), majd a következő hat napon elkészül a mindenféle bútorból álló, változó számú rendelés. Csomagolás előtt próbaképpen összeállítják (nincs meglepetés a megrendelőnél!). A keletkezett hulladék, fűrészpor a kazánba kerül, ahol fűtési, vízmelegítési céllal használják fel.

A hétnapos (napi 8 óra munka, 20 perc szünet) terminusra a Teremtés bibliai ütemét említve, a tulajdonos elmosolyodott: a fia találta ki ezt a rendszert, nem is gondolt erre a hasonlóságra. Az itteni teremtésben a folyamatos munkát nem végző dolgozók rugalmas alkalmazása (sokuk földműves is), alkalmazhatósága érdekes megoldás. Ezzel a rugalmas munkavégzéssel állja a versenyt a SKLOIB-cég.

Fél háromkor elcsendesedett a gyár, ahonnan Neustadtiba indultunk. A kistérség határában erdőtulajdonosi, önkormányzati és szakiparosi (továbbá 40% különféle, vissza nem térítendő! támogatásból) tőkéből épült új, már üzemelő 320 kW-os hőközpont nézünk meg (a beruházók és a támogatás másutt és más teljesítményű berendezéseknél is jellemző, egyben tanulságos! *Az erdőtulajdonosi érdekltség a helyi erdész szakember folyamatos munkáját is feltételezi!*). Az automata vezérelte fűtőmű felügyelete reggel és este 5-10 perc (nem több másutt sem!), a betárolt fahulladék utánpótlása szükség szerint történik. Veszély, hiba esetén automata biztosít telefonkapcsolatot a műszaki személyzettel. Őrész eo ipso: nincs.

A következő látnivaló a közeli erdőben szálalást követő hosszúfás anyagmozgatás megtekintése volt. A két, te-

Erdészeti aprítékolás tüzelési célra

2000 kW-os hőközpont együttese

rephez illő traktor egyrészt a lucfenyő vastag törzs rakodóra vonszolását végezte kíméletes módon, másrészt a vékony anyag utánfutós kiszállítását.

Innen a település másik határán álló erdő nemrég épített feltárási útjához indultunk. A baggerolással kialakított út felülete „kavicsburkolatot” kapott, a vízvezetést a vízvető árkokkal oldották meg (nem voltak eltömődve), láthatóan jó eredménnyel. A kitermelt erdei talajjal helyenként rézsű-kiegészítést végeztek, ahol vörösfenyő (!) fásítással kötik meg a talajt. Visszaútban az erdőszéli udvarház gazdája, a polgármester úr és családja rövid ismerkedésre invitálta csoportunkat, kölcsönös üdvözlések és az elmaradhatatlan fotózás után a kissé távolabbi szálláshelyre utaztunk. A strengbergi szállás elfoglalása után munkavacsorán értékeltük a látottakat, továbbá megállapítottuk, hogy a szakmai szervezeteink kapcsolatának kiépítésében az ilyen, kisebb létszámú cse-reutak szervezése célszerű. Megbeszéltük a másnapi programot.

Réggel a vendéglátónk rövid hivatali ügyintézése alatt, a helyi Holzer cég munka-, védő- és sportruházati vállalkozásával, bemutatójával ismerkedtünk. A belföldi ellátásban is kiterjedten dolgozó cég, a vezető elmondása szerint, a magyarországi vámszervekhez lábbeli szállítást *járta* ki!

A délelőtti folyamán Amstettenben és Blindenmarktban egy 8000 és egy 2000 kW-os, biomassza (erdei- és faipari, mezőgazdasági apríték) alapú hőközpontot mutattak be a vendéglátók. A nagyobb központ „táplálása” meleg levegős befűvással történik, továbbá itt, városi környezetben a távozó égéstermék vizes szűréssel veszíti el a szilárd részzeit. A város képviselőtestületének elkötelezett 2 tagja is szívesen fotóztatta magát csoportunkkal, a későbbi reklám érdekében. Nos, a korábban már említett beruházási támogatások mellett, a gázala-

pí fűtési költségekhez viszonyított 10–20% közötti éves megtakarítást, a helyben maradó basznot, a munkahely-teremtő és -megtartó vonzató reklámozni, kedvezőnek tűnik.

Ebédünket az említett központokat felügyelő menedzser társaságában fogyasztottuk el, majd erdei hul-

ladék aprítékolást tekinthettünk meg. A gépek szervezését a vendéglátó, szakirányító erdész végzi. Az aprító gépjármű a fahulladék-rakatból a külön motorral hajtott karmos adagolóra daruzza a törzs-, ágdarabokat, -végeket, majd a forgácsa aprított anyagot a mellé helyezett, kb. 40 laza m³-es konténerbe fűjja. Mintegy 30 perc alatt töltötte meg a konténert. A gép kiszolgálását a tapasztalat szerint ebben a 40 km kiterjedésű körzetben 3 konténerszállító tehérgépkocsi tudja teljesíteni.

A látványos óra elteltével Ybbs városkába vezetett az út, ahol a festői hegyoldalban a Buchenberg Natur-

park, Waldschule rövid bemutatása volt a cél. A bejárat közelében házi és vadon élő emlősök, madarak bemutatói (de föld alatti figyelőfolyosók is) bilincselik le a látogatókat, kellő technikai felszereltség bevonásával is. Az oktatást tanösvény is szolgálja, továbbá jól felszerelt oktatóterem is. A szabadterei látványok interneten is figyelhetők! Az önkormányzat támogatása mellett pályázati és egyéni pénzforrásból is gazdálkodnak.

A program befejező állomása telepített kb. 25 éves elegyetlen lucfenyves (kb. 1,5 ha) harveszteres gyéritesének bemutatása volt. A kivágandó törzseket előbb festékkel kijelölte a tulajdonos, majd a gépi kitermelés következhetett (kb. 6 üzemóra). A két soron mozgó gép a sorok mellé készítette a két vastagsági csoport anyagát. A gép után nem található sérült álló fa! Ott jártunkkor a vastag anyag már elszállításra került. A 6-7 cm-nél vékonyabb csúcsok kihordásra és aprításra várnak.

A bemutató végére alkonyodni kezdett. Vendéglátónktól – megköszönve a tartalmas két napot – a jövő évi találkozás reményében elköszönve búcsúztunk Amstettenben.

Kép és szöveg: **Apatóczy István**
techn. alelnök

Időpont (2005.)	Szakmai utazások	Kiállításlátogatások	Megjegyzések
Március 18-21.		IWA Vadász- és Sportfegyver Kiállítás, Nürnberg	
Április 06-10.		Jagen und Fischen Vadászati, Halászati Kiállítás München	
Április 29-május 03.		Interzum, Köln	
Május 02-06.		LIGNAplus, Hannover	
Június 1-5.		ELMIA WOOD, Jönköping	OEE Gépesítési Szako.-jal közös szakmai út
Június 01-03.	VISION 2015 Erdészeti és Papíripari Világkongresszus, Vancouver		Erdészeti szakmai programmal kiegészíthető
Július	Mongólia		Egyéni kiutazók részére
Július 6-11. (más időpontokban is)	Szentpétervár		Partnerirodánkkal közös szervezésben Időpont módosítható
Szeptember 13-18.	Baltikum		
Egész évben	Dél-Afrika		Egyéni kiutazók részére

Kérem, tekintsek meg megújult honlapunkat!
www.erfatours.hu

A további részletekről érdeklődjének irodánkban:

ERFA-TOURS

1027. Budapest, Fő u. 68.

Tel./fax: 1-201-2453

e-mail: erfatour@qwertynet.hu

Szældöntés a Tátrában

„Tömeges elhalásra
tömeges feltámadás következik.”
(dr. Schulek erdőmester)

Az elmúlt évben két említésre méltó esemény zavarta meg Közép-Európa erdeinek megszokott életét. Az egyik a Dunántúl térségében tapasztalt, szokatlanul nagy hernyódulás, a másik a Tátra régiójában bekövetkezett, régen nem látott mértékű szældöntés. Az utóbbi különösen sokkolta a laikus és a szakmai közvéleményt egyaránt. Kétségtelen, a képernyőn látott képsorok apokaliptikus álla-

potot idéztek. A sokkoló hatást csak fokozta, hogy az orkán erejű szél a Magas-Tátra legfelkapottabb turista- és síparadicsomát tépázta meg kegyetlenül. A hazai erdőjárók egy emberként sorakoztak fel a segíteni akarók mögé. Nyilatkozott természetvédő, okolva a múlt elhibázott monokultúrás erdőnevelését, erdészember ajánlott fel több millió tölgyecsemét (a képernyőn ember-

fej nagyságú földlabdával méretes suháng volt látható), és az Egyesületet is tettekkészésre ösztökélték, elensúlyozván a természetvédők véleményét. De ahogy mondani szokás, a különböző felajánlásaikkal „túlszerették” a kétségtelenül hatalmas feladat előtt álló szlovák erdészokollégákat, akik jelezték, hogy jó lenne legalább a szakmai közvéleményt tájékoztatni a valós helyzetről

Interjú Simon Zsolttal, a szlovák mezőgazdasági miniszterrel

Élve a sok éves szakmai kapcsolatokkal, a találkozót Varga László erdőmérnök a Szlovák Államerdészeti Tótmegyeri Erdőigazgatóságának vezetője és Kovács Gábor, a Nyírerdő Rt nyugalmazott vezérigazgatója készítették elő,

Simon Zsolt miniszter úrnak (képünkön) röviden vázoltuk jövővelünk célját, mellyel, mint mondotta, a legmesszebbmenőkig egyetért, tekintettel a médiákban kialakult, olykor túldimenzionált helyzetismertetésre.

A Szlovák Köztársaság 2,4 millió hektáron folytat mezőgazdasági termelést, melyből 1 millió150 ezer hektár művelés alatt álló terület tarthat igényt agrártámogatásra – figyelembe véve az európai uniós kritériumokat és lehetőségeket –, melyet Szlovákia 98%-ban ki is használt a tavalyi keretből.

Az ország területének 40,96%-a (2 millió hektár) erdő, melynek 42%-a állami tulajdon. A szokatlan hevességtől szélvihar a legnagyobb kárt a Tátrai Nemzeti Park (TANAP) kezelésében lévő állami erdőkben okozta, emellett jelentős kárt szenvedett az ország összes erdőterületének felét kezelő Lesy Slovenskej Republiky (Szlovák Köztársaság Állami Erdőgazdasága), továbbá sok közösségi és magánerdő is.

Simon Zsolt miniszter úr elmondta, hogy a katasztrófa után azonnal négy miniszteri rendeletet adtak ki.

– A balesetek elkerülése végett három napra megtiltották minden erdőbe a belépést.

– Rendelkeztek a közutakra dőlő fák eltakarításáról és az utak melletti erdőszegélyek megtisztításának biztonságossá tételéről.

– Vadászati tilalmat rendeltek el a térségben, mely a mai napig érvényben van.

– Két hétre letiltották az ország egész területén a fenyő kitermelését.

Ennyi idő volt ugyanis szükséges ahhoz, hogy a kár nagyságát felmérjék, részben hagyományos földi eszközökkel, részben légi földérítéssel, és úrfotók interpretációjával. Az adatok összessége után előkészítették a szükséges hatósági intézkedéseket. Az általános fakitermelési tilalom feloldásával egyidejűleg meghatározták az egyes erdőgazdaságok teendőit, mert valamennyinek jutott feladat a kár felszámolásában.

Kovács Gábor kérdésére a miniszter úr elmondta, hogy a TANAP 10 millió koronát kapott, áthidalandó a költségvetési szervezet forgóeszköz-hiányát. A TANAP nemzetközi versenytárgyalást hirdetett a mintegy 12 ezer hektárnyi kárt szenvedett területen való felszámolási munkákra. Az állami erdőgazdaság és a többi károsult gazdálkodó szervezet jórészt saját maga és hazai vállalkozókkal dolgoztatja fel a földön fekvő faanyagot. A feldolgozott faanyag árbevételéből az erdőtulajdonosoknak fedezni kell költségeiket. Ott, ahol köz-

érdeket érintett a mentesítés (út, vasút, egyéb nyomvonalas létesítmény, lakó-, esetleg gazdasági épület stb.), a költségeket az erdőgazdálkodónak mint kárfelszámolóknak megtéríti.

A felújítással kapcsolatban a miniszter úr elmondta, hogy azokban az erdőrészletekben, ahol költséges technológiájú mesterséges felújítást tartanak szükségesnek a természetvédelmi szakemberek, közadakozásra, alapítványi támogatásra számítanak. Egyelőre szépen gyűlnek az erre szánt pénzeszközök. A hagyományos erdőgazdálkodással érintett területeken a gazdálkodó saját maga oldja meg a felújítást.

Arra a kérdésre, hogy EU-támogatást is igénybe kívánnak-e venni, a miniszter úr jelezte, hogy mint EU-tagok, másféle programokra kaphatnak támogatást, itt elsősorban a gyenge minőségű mezőgazdasági termőföldek

2004 novemberi széldöntés

Az 1996-os széldöntés felújítása

erdősítésére gondolt, melynek finanszírozásában vállalt szerepet az EU.

Kovács Gábor a hazai tapasztalatok alapján megkérdezte a minisztert, hogy milyen jövőt szánnak a szlovák államerdészetnek. Simon Zsolt miniszter úr közölte, hogy a tárcához tartozó állami tulajdonú erdőkben lényeges változás várható. A kezelésében lévő, több, mint egymillió hektár állami tulajdonú erdő szlo-

vák nemzeti kincs. A földterület és a rajta lévő erdőállomány az állam tulajdonában marad. Az erdőkezelő szervezetet részvénytársasággá alakítják, és az egyszemélyes társaságba apportálják az erdőgazdaság infrastruktúráját, működő üzemait, tárgyi eszközeit és egyéb javait. A társaság tulajdonosa – a megalkotandó törvény szerint – az állam marad.

Megköszönve a miniszteri fogadást, és

tolmácsolva a miniszter úrnak az Országos Erdészeti Egyesület együttérzését a széldöntéssel kapcsolatban, Besztercebánya felé vettünk utunkat. A város gyönyörű történelmi főterén találjuk az erdőigazgatóságot, melynek épülete történelmi időkbe vezet vissza. Ez az épület volt ugyanis a Magyar Királyi Erdőgazdaság helyi központja a monarchia idején. (Fotót lásd 61. oldal.)

Karol Vinš, a Szlovák Államerdészet vezérigazgatója

Karol Vinš a támadó szélirányt mutatja

2004. november 19-én 170 km/óra mért sebességgel csapott le a szélvihar a térségre. Északnyugat felől tört a Magas-Tátrán keresztül az Alacsony Tátra régiójába. A két hegységet elválasztó völgyben felgyorsulva okozta a nem mindennapi pusztítást a szélvihar. Az állami erdőkben másfél millió köbméter, míg a TANAP területén kettő és fél millió köbméter faanyag esett áldozatul. A hegyerinceken átbukó szél felgyorsult és horizontális turbulenciát okozott. Ennek következtében elsősorban a déli oldalakat érte a károsítás. Megtudtuk, hogy az a másfél millió köbméter, ami az állami erdőket érintette, hozzávetőleg megegyezik a Szlovák Államerdészet egész évi fakitermelési tervével, így a széldöntés, túl a szervezési és technikai igénye-

ken, különösebb zavart nem okoz a Szlovák Államerdészet munkájában (a táblázatot lásd a 62. oldalon). Számításaik szerint, mondotta Karol Vinš, a fapiacra sem lesz különösebb hatással a kényszerből kitermelendő faanyag mennyisége, maximum 5–7%-os piaci ingadozással számolnak. A vezérigazgató úr, érzékeltetve a szervezés folyamatosságát, elmondta, hogy a széldöntés után egy hónappal már napi 1800 köbméter mentett fát szállítottak a rakodókra. Megjegyezte, hogy e teljesítményhez hozzájárult a hó nélküli időjárás.

A helyszínen Peter Gogola sajtóreferens és Milan Oravkin a benyusi üzemigazgatóság főmérnöke kalauzoltak a terepen, ahol bemutatták a harvesterekkel és a lovakkal való feldolgozás és közelítés munkafolyamatait.

Vendéglátóink elvittek Osrbcie községhatárba, ahol Cernák József kerületvezető bemutatta az 1996-ban ugyancsak széldöntés áldozatául esett 920 hektár felújítási munkálatait. Itt 510 ezer köbméter faanyag dőlt le, melyet két év alatt dolgoztak fel. Az 1997–2001-ig tartó felújítás során 80%-ot mesterségesen, 1–3 éves, saját termelésű csemetével hajtottak végre. Az eredeti 67% fenyőből 53% fenyő, és a

Balról Peter Gogola, Milan Oravkin és Varga László

38% lombos fafajból 47% lett a sikeres felújítás során.

Karol Vinš vezérigazgató nyomatékosan felhívta a figyelmet arra, hogy Szlovákiában is szigorúan ragaszkodnak a szaporítóanyag származási körzetéhez, és ezzel kizárta a külhoni segítséget. Mint elmondta, bizonyos „bércsemete”-nevelésre sor kerülhet, de csak a Szlovákia déli részén lévő csemetekertekben.

Szlovák erdész kollégáink, megköszönve a magyar erdészek kitüntető figyelmét a természeti csapással kapcsolatban, örömmel fogadták az Országos Erdészeti Egyesület javaslatát, hogy májusban ültessünk emlékfát, mely szimbolizálja a térség erdőfelújítását.

Fűrészüzem szlovákiában

Pozsonyból Dunaszerdahely felé autózva a Csallóköz vidékének gazdag termőtalajú síkságán felkerestük Vajavatán (Maslovče) a HOFA Kft.-t. A fafeldolgozó kisüzem egy volt termelőszövetkezet állattenyésztő telepének lepusztult épületeiben működik. Éppúgy, mint itthon is megannyi tőkeszegény vállalkozás. Horvát Zoltán, a Kft. vezetője (képünkön) és munkatársai kalauzoltak végig a technológiai folyamatokon. A teljesen saját erőből beindult vállalkozás évi 2500 m³ rönköt dolgoz fel, melyet túlnyomórészt az államer-dészettől vásárolnak, de magánerdő tulajdonosoktól és egyéb engedélyezett fakitermelésekből is jut a feldolgozó üzembe. Főleg akác gömbfa kerül a fűrész alá, német megrendelésre, készárúvá feldolgozva. A megrendelő sörgyár által leszállított vasvázakra székeket és asztalokat szerelnek össze,

igényesen kidolgozott faelemekből. Az Olaszországból használtan vásárolt horizontális rönkvágó szalagfűrészről lekerült anyagot a helyszínen gőzölik, méretre szabják, majd csiszolják. A székek háttámlájához szükséges íves elemeket speciális sablonokkal fűrészelik.

A csiszolást – német festékekkel – felületkezelés követi. A festék két évig károsodás nélkül bírja a többnyire szabadtéren használatos termékeket érő esővizet, vagy a használat közben kiloccsanó habos nedűt.

Érdekességként említette Horvát Zoltán, hogy nem is olyan rég feltűnt hogy a felületkezelt félkész árukon a sötét tónusú felületen világos pöttyök jelentek meg. Sokáig kutatták a megrendelővel a rejtélyes „pulykatozás” jelenséget, míg nem kiderült, hogy a több, mint 30 km-re fekvő Pozsony melletti olajfinomítóból származó emissziós termék permetét hordja szét a környéken a szél. Hosszas kísérletezés és vegyvizsgálat után a festékhez való adalékanyag hozzáadásával küszöbölik ki a foltosodást.

Horvát Zoltán elégedett a megrendelővel és a jövőben való bizakodását jelzi, hogy az ősszel fedett gépszínt alakított ki, teljesen saját erőből. A Kft. alkalmazottjai tízórás műszakban dolgoznak és érdeklődésemre elmondták, hogy a magyar átlagbér feletti keresetből tarthatják el családjukat.

Sok sikert kívánunk a HOFA Kft.-nek!

Kép és szöveg: **Pápai Gábor**

Emisszió okozta foltosodás gőzölt akácra

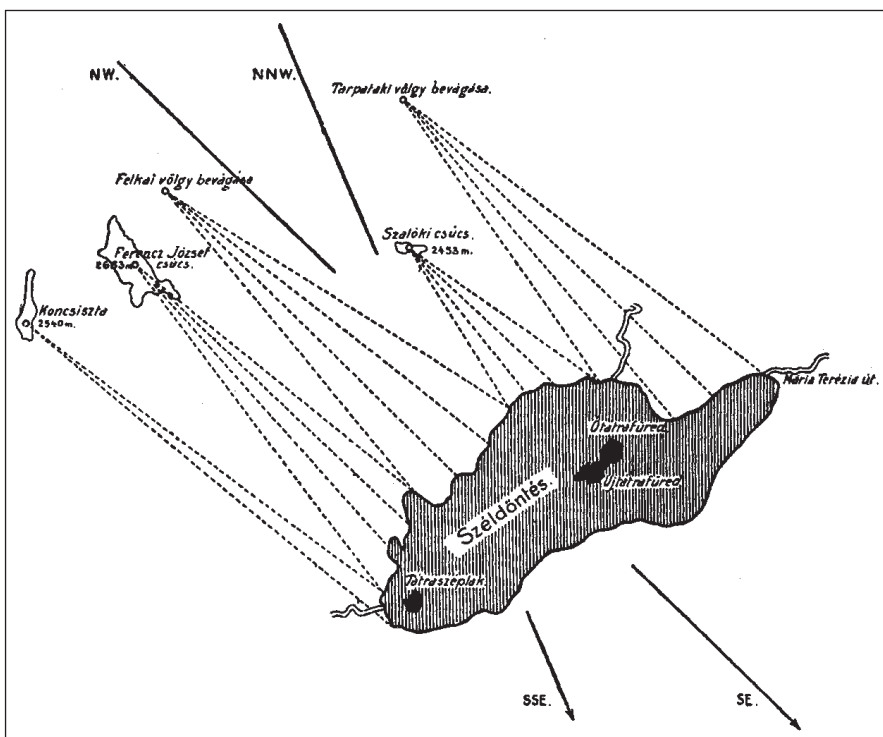
A decemberi számban ismertett „Ora et labora” HCS-rendezvényünk pannohalmi teljes képanyaga + erdészeti ökológiai szakdolgozataim + magyarságunkkal kapcsolatos 5 dolgozatom (köztük a pannohalmi: II. Szilveszterrel foglalkozó is) található helye: <http://www.webservice.hu/palmito/>.

Bolla Sándor

A Magas-Tátra erdeinek 1915. évi szélkatasztrófa

A 2004. november 20-án a Magas-Tátra erdeiben bekövetkezett szélkatasztrófát egyszerűnek, egyedülnek és egyedinek véli mind a szak-, mind a laikus közönség. Nem, vagy csak kevesek előtt ismert tény, hogy 1915. november 18-19-én a mostanéhoz hasonló erejű szélvihar pusztított, s a következmények a jelenlegihez nagyon hasonlóak, sok esetben megegyezők. *Vadas Jenő*, a Bányászati és Erdészeti Főiskola akkori erdőművelés professzora a katasztrófa után a terület rendszeresen fölkereste, megfigyeléseit és javaslatait az Erdészeti Kísérletek c. szakfolyóiratban két tanulmány (EK /1916/ 18:1-28. és EK /1920/ 19:270-299.) keretében „A Magas Tátrában elpusztult erdők felújításáról” címmel közre is adta. Talán nem érdektelen, ha a terjedelmes cikkek fontosabb megállapításait, következtetéseit itt összefoglaljuk, ezzel is segítvén a mostani szélkatasztrófa jellemzőinek, kommentárjainak értelmezését.

Az akkori katasztrófaterület Tátra-széplak, Ó- és Új-Tátrafüred községek határában 6,5 km hosszban és 2,5 km szélességben keletkezett, ahol a szélvihar mintegy 2200 kat. hold erdőterületen csaknem az összes fát ledöntötte. A széldöntött, ill. széltörött fatérfogat mennyiségéről felvilágosítást ad a szepesszombati m. kir. járási erdőgondnokság faárverési hirdeteménye, mely szerint 1916. január 31-én nyilvános árverésen 219 ezer köbméterre becsült fenyőfatérfogat került – magas áron – eladásra. Ezt az eladási árat a kitűnő minőségi faanyagon kívül a kedvező szállítási körülmények is emelték, ugyanis a szóban lévő területet a tátrai helyi érdekű villamosvasút szeli át, s így a kitermelt fát ezen a vasúton a Kassa-Oderberg-i vasúti fővonal állomásaira lehetett szállítani. A katasztrófát kiváltó szélvihar – az akkori közhiedelemmel ellentétben – „egyszerűen erős depresszionális szél, nem pedig tornádó (forgószélszerű)” volt. Ezt bizonyítja az állandó szélirány és a hosszú időtartam is. Az eldőlt fák majdnem mind párhuzamosan feküdtek ÉNY-DK-i irányban. [Megjegyzendő, hogy ezek az északnyugati szelek, melyeket a helyiek régen polókscher Wind-nek (lengyel szélnek) neveztek, hozzájuk a rossz időt, amit a Magas-Tátra legnyugatibb csú-

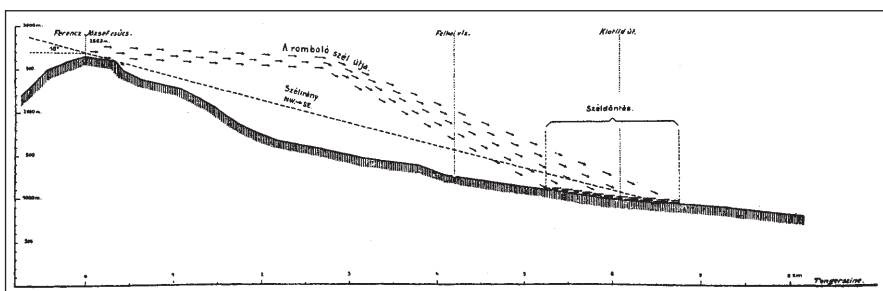

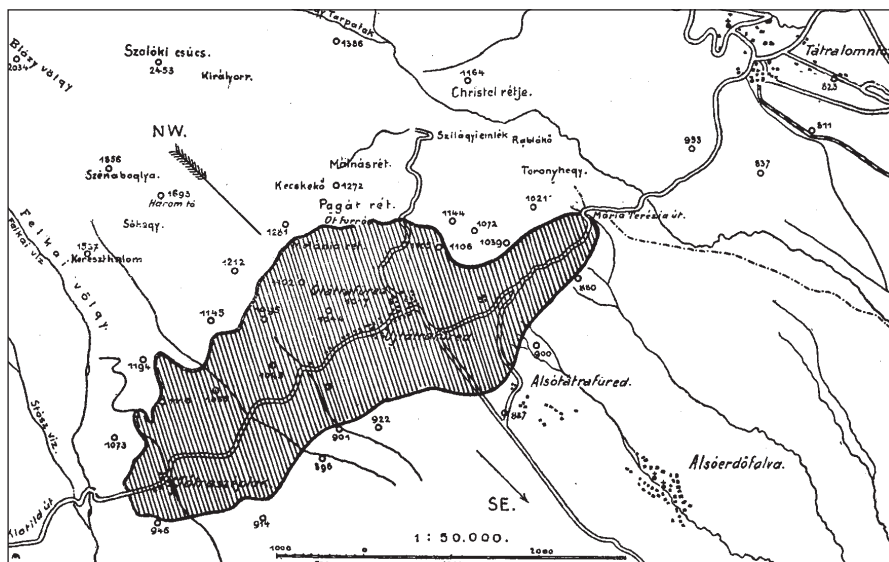
csának, a Krivánnak felhőbe burkolózása már jó előre jelez.] A katasztrófaterület átlagosan 1000 m tszf. magasságban (880-1149 m tszf. között) található, ugyanis a magas csúcsokon átjutó és

felgyorsuló szél itt csap le. Ennek többek között az is következménye, hogy a magasabban fekvő véderdőkben – ahol ugyan az állományok záródása alacsonyabb, s a termőréteg is seké-

illusztráció

lyebb, a terület meredekebb – ez a vihar nem pusztított.

A ledöntött állományokban a fafajok átlagos aránya az alábbi volt: lucfenyő 74%, erdeifenyő 10%, vörösfenyő 16%. Az állományok kétharmada 60–100 év közötti volt. Érdeesség, hogy ezekben a volt úrbéres erdőkben – a tulajdonosok érdekeinek megfelelően – az állományok részint tűzifa-, részint iparifa-termelésre voltak berendezve. [Meg kell jegyezni azt is, hogy ezek a vágásos üzem-módban kezelt erdők a 19. század első felében átalakított őserdők első generációs állományai voltak.] Vadas Jenő – aki többek között faanyagvizsgálatokat is végzett – egyébként sajnálkozik afelett, hogy a kiváló minőségű faanyagot nagyjából tűzifaként hasznosították, holott a faanyag minőségi sorrendben harmadik helyen álló erdeifenyő is hajófa (árbóca) minőséget ért el.

A szélvihar következményeit a helyi lakosság és az üdülőtulajdonosok először katasztrófaként élték meg, de a későbbiekben „az erdőpusztítást végeredményében a telepek nagy előnyűül kénytelenek tekinteni, mert – hogy szavaikat idézzem – most remek a kilátás, sokkal több a napsugárzás és a telepek sokkal melegebbek és szárazabbak lesznek”.

A megoldást Vadas Jenő a fentiek figyelembe vételével abban látja, hogy a

károsított terület egy tizedén, elsősorban az üdülőtelepek környékére koncentrálni, tisztásokat kell kialakítani, hogy a „szabad kilátás és a napfény korlátlan élvezete a közönség részére mindenképpen biztosítva legyen”. A helyreállítandó erdőket pedig szálaló üzem-módban, lehetőleg csoportos szálalás alakjában kívánja kezelni, „amely mód jobban felel meg az elegyes állományok fejlődési viszonyainak s a természetes felújítás feltételeinek, mint a szálankénti szálalás”. A tűzifa-termeléssel mint elsődleges céllal sem ért egyet, s ezért nem tartható fenn a 80 éves vágásforduló sem, annak alsó határául legkevesebb, mint 90 évet ajánl.

A helyreállítási munkák első lépéseként a fák kérgének lehántását javasolta, hogy a szélkalamitást és a tüzeket elkerüljék, ill. mérsékeljék. Hangsúlyozza azt is, hogy az állva maradt ép és jó fejlődésű vörösfenyő- és erdeifenyő-

egyedeket meg kell hagyni. A széltörött vagy széldöntött faanyag felkészítésére és kiszállítására a földművelésügyi miniszter leiratában az 1919. március 31-i végso határidőt jelölte meg, az erre megszabott határidőt Vadas Jenő soknak tartotta. A munkák második lépése az erdőfelújítás, melynél több, esetenként egymással ütköző érdeket kellett figyelembe venni: „Ennek a kérdésnek az elbírálásánál – véleményem szerint – nem szabad ridegen kizárólag az erdőgazdaság álláspontjára helyezkednünk, s a felújítást csupán az erdészeti érdekek megvédésére alapítanunk, mert itt más magasabb érdekekről is van szó, amelyek nem vonhatók el a tárgyilagos megítélés elől.

El kell, hogy ismerje mindenki, hogy a Tatra mint idegenforgalmi és egészségügyi tényező oly nemzeti kincs, mely minden tekintetben sokkal magasabbra értékelendő, mint valamely közönséges erdőbirtok s épp ezért a szőnyegen levő kérdést csakis oly módon kell, helyesebben csakis úgy szabad megoldani, hogy ez ne csak az erdő tulajdonosait, hanem a telepek tulajdonosaival együtt a Magas Tátrát: „Magyarország gyöngyét” látogató művelt közönséget is teljesen kielégítse.

Az elmondottakra való tekintettel itt, az erdő rekonstruálása munkájánál, a felújítás sablonos módjainak az alkalmazásától mindenesetre el kell térnünk, mert csakis úgy érhetjük el azt a kettős célt, mely mindakét fél érdekeit hivatva volna megnyugtató mértékben kielégíteni.”

Az erdőfelújítás konkrét végrehajtására is tesz javaslatot az erdőművelés akkori professzora: „Ennél az erdősítésnél az előírás nem lehet az, hogy a területegységre megállapított s rendelkezésünkre álló csemetemennyiséget, pl. holdankint 2500-3500 drb csemetét az elegyarány szerint egyenletes felosztással a szokásos módon egyszerűen elültessük, hanem az *elegyes csoportokat megfelelő fajú és teljesen kifogástalan minőségű csemetékkel, a termőhely változásainak és a meglévő természetes újulat szigorú figyelembevételével*

Ledöntött faanyag 2004-ben	Koncentrált	Szórt (ezer m ³)	Összes
Tátrai Nemzeti Park (TANAP)	2 185	252	2 437
Szlovák Köztársaság Állami Erdőgazdasága (Lesy S.R.)	883	676	1 559
Magánerdő	480	472	952
Szlovákiában összesen	3 548	1 400	4 948

telével, a megállapított elegyarányban kellene megtelepítenünk.”

A kezelési módon túl napjainkban is a legfontosabb kérdés a fajaj- (állománytípus-) választás. Ebben a régióban a természetes erdőtürsulást elsősorban a bükk és a jegenyefenyő alkotja, a terület ellucosításának oka a természetes fajok faanyagának – hosszú időn át – alig keresett volta. A tátrai üdülők emlékezetében megtartandó fenyeserdők illúziója, az erdőterület-tulajdonosok érdekeltsége és a stabilabb erdőállományok kialakításának szempontja együttesen arra készítetik Vadas Jenőt, hogy a korábbi elegyetlen fenyesekkel ellentétben az alábbi állománytípus megvalósítását tűzze célul: lucfenyő 40%, jegenye-, vörös- és erdőfenyő 50%, bükk 10%. Elegyítésre és pótlásra ajánlja még a havasi (cirbolya-) fenyőt, tiszafát, hegyi szilt, hegyi juhart, magas kőrist, de szerinte tért kell engedni „a kevésbé értékes, de a változatosságot s az erdei kép esztétikáját fokozó fajoknak is, mint aminő pl. a kárpáti és bibircses nyír, a mézgas és hamvas éger,

a madárberkenye, rezgő nyár, sziléziai fűz stb.”. Az üdülőtelepek közvetlen környezetén exóta fajok kipróbálását is javasolta, de a ma már furcsának tűnő „kanadai nyár” ültetését is indokoltnak tartja.

A Vadas-féle tervtől való eltérés első bizonyítékai már a tanulmány második részében helyet kapnak. A tervezett 200 kat. hold. tisztásnak való kihalásával a tulajdonosok csak részlegesen értenek egyet, s legfeljebb 40-50 kat. holdat hajlandók e célra átengedni, pedig „azzal sem okolhatják meg a birtokosok eddigi álláspontjukat, hogy a tisztások kihalása következtében ők maguk nem rendelkeznek a szükséges famennyiséggel, mert annyira pazarul bálnak ma is a rendelkezésükre álló faanyaggal, hogy a legszebb fenyőműfát is tűzifa gyanánt használják fel, holott a műfa értékesítéséből oly jövedelemre tehetnének szert, amellyel tűzifaszükségletüket vásárlás útján is jelentékeny haszonnal biztosíthatnák”. A másik jelentős eltérés pedig az, hogy „amikor nem habozva vagy ötletszerűen, hanem a bizonyító tények alapján levont következtetéssel,

a természet csalhatatlan tanítása és útmutatása nyomán állapítottam meg a létesítendő új erdő fajokainak az elegyarányát”, akkor „az eddig felhasznált ültetőanyag zöme: a lúcfenyő csemete.” Vadas a szaporítóanyag származási kérdéseit is alaposan taglalta, ennek ellenére a származásra nem voltak – mert a háborús nehézségek között talán nem is lehettek – tekintettel s beszerezték a magot ott, ahol éppen lehetett (tudtommal Stainer körmendi magkereskedőnél) s így éppen nem lehetetlen, hogy a tátrai állami csemetekertben nevelt, most igen szép erdei- és vörösfenyő csemetek délibb vidékek, illetően alacsonyabb fekvésű termőhelyek fájáról gyűjtött magból származnak”.

A Magas-Tátra jövőbeli erdeinek létesítése és fenntartása szempontjából talán megfontolandó George Santayana mondása: „Aki nem hajlandó visszaemlékezni a múltra, arra ítéltetik, hogy megismételje azt”.

Dr. Bartha Dénes
Fotó: **Pápai Gábor**

Alapítvány a Nyugat-Magyarországi Egyetem Hallgatóinak Támogatására közhasznú alapítvány felhívása

Kérjük, támogassa közhasznú alapítványunk céljait adója 1%-ának felajánlásával, amennyiben Ön a Nyugat-Magyarországi Egyetemen – jogelőd intézményeiben – végzi vagy végezte felsőfokú tanulmányait, illetve segíteni szeretné a Nyugat-Magyarországi Egyetem hallgatóit. Alapítványunk elsősorban a hallgatók tudományos diákköri munkáját, a hallgatói szervezetek programszervezési tevékenységét és a szociálisan rászoruló diákok anyagi támogatását végzi. A 2001. évi alapítás óta 1,7 m Ft-ot fordítottunk program-, és 9,2 m Ft-ot szociális támogatásra. Az alapítvány működéséről és céljairól bővebben a www.nyme.hu internetes oldalon tájékozódhat.

Rendelkező nyilatkozat a befizetett adó egy százalékáról

Kedvezményezett adószáma: **18970908-1-28**

Kedvezményezett neve: **Alapítvány a Nyugat-Magyarországi Egyetem Hallgatóinak Támogatására**

Tudnivalók: Ezt a nyilatkozatot csak akkor töltsse ki, ha valamely társadalmi szervezet, alapítvány vagy külön nevesített intézmény, elkülönített alap javára kíván rendelkezni.

A nyilatkozatot tegye egy postai szabvány méretű kis (C5) borítékba.

Fontos! A rendelkezése csak akkor érvényes és teljesíthető, ha a nyilatkozaton a kedvezményezett adószámát, a borítékon pedig az ön nevét, lakcímét és adóazonosító jelét pontosan tünteti fel.

A természeti folyamatokra alapozott erdőgazdálkodást folytató európai erdészek egyesületének magyarországi szervezete

Kedves Kollégák!

Köszönjük mindenkinek, aki tavaly az 1996. évi CXXVI. törvény alapján személyi jövedelemadója 1%-ának felajánlásával segítette a PRO SILVA HUNGARIA közhasznú társadalmi szervezetet. A tavalyi felajánlásokból 258 277 Ft gyűlt össze a számlánkon, melyet az egyre szerteágazóbb működésünk költségeinek fedezésére fordítottunk. Ha ebben az évben is az ökológiai alapon álló erdőgazdálkodás szélesebb körű elterjesztését kívánja támogatni, kérem rendelkező nyilatkozatára a következő adószámot írja:

18581034-1-10

Köszönettel:

Varga Béla
PSH elnöke

Természetvédelmi kártalanítás az erdőgazdasági tevékenység során

a 276/2004. (X.8.) sz. kormányrendeletéről

Bevezető

Az erdészeti politika egyik sarkalatos kérdése az erdő-, földtulajdonjoggal járó tulajdonosi jogosítványok érvényesítése. Ennek alkotmányjogi, törvényi, vagy egyéb jogszabállyal érintett szabályozása az erdészeti/ágazati politikák egyik jelzőrendszere.

A Magyar Királyságban az Erdőről és a Természetvédelemről szóló 1935. évi IV. törvénynek elfogadásáig és 1938-ban megjelent végrehajtási rendeletének bevezetéséig éles különbség volt a különböző tulajdoncsoportú erdőbirtokok jogállásában (magánerdő-kötött forgalmú erdőbirtokok), ami a tulajdonosi jogosítványok fokozott és eltérő érvényesítésével és a közjogi és magánjogi intézmények markáns elválásával is magyarázható.

Magyarországon a tulajdonosi, vagy haszonélvezői jogokhoz kötött szabályozás 1989. után földtulajdon esetében újra értelmet nyert.

Ennek egyik példája a tulajdonosi jogok érvényesítése az Európában és a világ legtöbb részén megfigyelhető környezet- és természetvédelmi okokból bekövetkező földhasználati, erdőgazdálkodási szabályozás szigorodása közben. A társadalmi és csoportérdekek természetvédelmi kérdésekben nehezen egyeztethetőek. A jogi szabályozásnak kulcsszerep jut e problémák rendezésében és az érdekérvényesítésben a megfelelő eszközök biztosításában.

2004. október 16-án az erdészeti politika által régóta hiányolt kormányrendelet lépett hatályba. A 276/2004-(X.8) sz. rendelet (továbbiakban: a rendelet) a természet védelmét szolgáló egyes támogatásokra, valamint kártalanításra vonatkozó részletes szabályokról szól. Meglepő módon a rendelet megszületését nem kísérte kellő publicitás, annak

ellenére, hogy 1996. óta várnak rá az érintettek. Számosan még most sem tudnak róla talán.

A rendelet értelmezése nem könnyű feladat, s a jogszabály gyors hatálybalépésével és a benne szereplő jogvesztő határidőkkel nem feltétlen veszi figyelembe az „új jogszabály megismerésére, értelmezésre és befogadására szükséges megfelelő időtartam” jogpolitikai koncepcióját.

Ez a cikk elsősorban a rendelet kártalanításra vonatkozó részével foglalkozik.

Kártalanítás, kártérítés, kár

A kártalanítás lehetőségét a természetvédelmi törvény (1996. évi LIII. törvény A Természet Védelméről, továbbiakban Tvt.) eredeti szövege is tartalmazza:

72. § (1) A védett természeti területeken természetvédelmi érdekből – az e törvény hatálybalépését követően – elrendelt mező- és erdőgazdasági korlátozás, illetve tilalom esetén, vagy a termelésszerkezet jelentős megváltoztatásának előírása következtében a tulajdonos tényleges kárát meg kell téríteni. A természeti kár megelőzése és megakadályozása érdekében jogszzerűen előírt korlátozás, vagy tilalom kártalanítási igényt nem keletkeztet.

A kártalanítás részletes szabályait a Tvt. végrehajtási kormányrendeletében kellett volna megállapítani, ami a Tvt. elfogadását követően 8 éves késéssel történt meg. Megjegyzendő, hogy a rendeletben foglaltak megvalósítása korábbi megalkotása esetén is nehézségekbe ütközött volna, mivel a törvényben a jogalkotó nem vette figyelembe az erdőgazdálkodás és a mezőgazdaság termőföld-hasznosítási viszonyait. Kártalanításra ugyanis kizárólag a tulajdonos volt jogosult. Ez a szabályozás a földhasználat és a földtulajdonlás eltérő volta miatt nem volt életszerű, nem szolgálta a jogos kártalanítási igényeknek a tényleges károsult számára történő rendezését (lásd 2004. LXXVI. tv. magyarázatát - a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. tv. és a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. tv. módosításáról). A kizárólagos tulajdonosi jogosultság a természetvédelmi kártalanításra mind az állami

erdőgazdálkodónál, mind a magánerdőgazdálkodónál nehezítette/akadályozta a jogérvényesítést. Az állami erdőgazdálkodóknál gyakorlatilag a Kincstári Vagyoni Igazgatóságnak és a Nemzeti Földalaprak kellett volna a kártalanítási igényt érvényesítenie a 21 állami erdőgazdasági részvénytársaság, erdőrészlet (!) szinten keletkezett kárért. Ennek megfelelően a kártalanítás is őket illette volna és nem a gazdálkodót. Míg a magánerdő-gazdálkodásban a tulajdonosok nagy száma egy gazdálkodási egység esetében eljárási, adminisztratív, gyakorlati nehézségként jelentkezett, illetve a gazdálkodó jogszzerű földhasználóként nem járhatott volna el az ügyben.

Az igényérvényesítést azonban alapvetően a részletes szabályozást tartalmazó kormányrendelet hiánya tette lehetetlenné.

Bár történt kísérlet bírósági igényérvényesítésre, döntés nem született, aminek fő oka a 72. § (1) bekezdésében említett „jelentős termelésszerkezet változás” és a kártalanítási igény keletkezését kizáró „természeti kár megelőzése” fogalmának definiálatlansága volt (a természeti kár fogalmát a 1995/XCIII törvény csak e törvény alkalmazásának vonatkozásában definiálta).

A 2004. évi LXXVI. tv. módosította és pontosította a Tvt. 72. §-t. Kiterjesztette a kártalanításra jogosultak alanyi körét a terület jogszzerű használójára is. A módosítás kitér arra is, hogy a Tvt. 72. § (1) bekezdésében meghatározott védett természeti területen elrendelt korlátozás, tilalom, illetve kötelezés esetében, mit takar a „természeti kár” fogalma (72.§ 2 a).

72. § (1) A védett természeti területeken természetvédelmi érdekből - az e törvény hatálybalépését követően - elrendelt gazdálkodási korlátozás, illetve tilalom esetén vagy a termelésszerkezet jelentős megváltoztatásának előírása következtében a tulajdonos vagy - amennyiben a tulajdonos a terület használatát átengedi - a jogszzerű használó tényleges kárát meg kell téríteni.

(2) Kártalanítási igényt nem keletkeztet:

a) védett természeti területen a természeti kár [37. § (3) bekezdésében

¹ Nagy Dániel – a NYME Erdő- és Faanyagvédelmi Intézet doktorandusza, ill. a Global Fire Monitoring Center munkatára. Email: daniel.nagy@gfmc.org

² Dr. Lengyel Atilla – a NYME Erdővagyon-gazdálkodási Intézet munkatársa, ill. az Európai Erdőtulajdonosok Szövetsége kelet-közép európai tanácsadója. Email: nfphungary@emk.nyme.hu, lengyel@cepf-eu.org

meghatározott tevékenységgel okozott kár] megelőzése és megakadályozása érdekében jogszerűen előírt korlátozás vagy tilalom;

b) amennyiben a kár bekövetkezett, illetve az (1) bekezdésben és (4) bekezdés első fordulatóban meghatározott hatósági határozat meghozatalát a tulajdonos vagy a jogszerű használó jogellenes magatartása eredményezte;

c) amennyiben a kár más forrásból megtérült;

d) a tulajdonos vagy a jogszerű használó (1), (3) és (4) bekezdésben meghatározott korlátozásból, tilalomból, valamint kötelezettség előírásából származó többletköltségei az általa igénybe vett támogatásokból megtérülnek.

(3) Amennyiben az ideiglenes védetté nyilvánítást annak indokolatlansága miatt nem követi végleges védetté nyilvánítás, a tulajdonos vagy - amennyiben a tulajdonos a terület használatát átengedi - a jogszerű használó részére az ideiglenes védetté nyilvánításból eredő tényleges kárt meg kell téríteni. Ha az ideiglenes védetté nyilvánítást végleges védetté nyilvánítás követi, a teljes időre az (1) bekezdés szerint jár kártalanítás.

(4) Ha védett természeti területen kívül elrendelt természetvédelmi célú korlátozás, tilalom, egyéb hatósági kötelezés miatt a tulajdonos vagy - amennyiben a tulajdonos a terület használatát átengedi - a jogszerű használó jelentős mértékű termelés szerkezet változtatásra kényszerül, kártalanítására a (3) bekezdés első fordulatóban meghatározottak az irányadóak.

(5) Az (1), (3) és (4) bekezdés szerinti kártalanítás részletes szabályait - a 72/A. §-ban meghatározott kivétellel - a Kormányrendeletben határozza meg.

A 72.§. (2) (d) pontja érdekes kettősség kiküszöbölésére szolgál, hiszen a természetvédelmi korlátozások miatt jelentkező többletköltség mind támogatás formájában, pályázat útján finanszírozható (Tvt. 71.§ (2) (a)), mind kártalanítás formájában „megtéríthető”. Természetesen a természetkímélő gazdálkodás fogalma tágabb, mint a kártalanításnál figyelembe vehető tevékenységeké. A nagyobb erdőgazdálkodóknál a támogatás formájában és a kártalanítás formájában finanszírozott/megtérülő többletköltségek/károk elkülönítése jelentős hatósági és gazdálkodói adminisztrációt igényel.

A kártalanítás és a támogatások részletes szabályait tartalmazó 276/2004 (X. 8.) sz. kormányrendelet kihirdetése óta eltelt rövid idő alatt tudomásunk szerint

konkrét jogesetek nem álltak elő, melyek a jogszabály gyakorlati alkalmazhatóságát mutatnák, így elméletileg továbbra is számos kérdés tisztázatlan.

A rendelet elsődleges célja a kártalanítás részletes szabályainak tisztázása.

A „kártalanítás” fogalmának tisztázása az első lépés. A más által okozott károk megtérítésére a magyar jogrendszer két fogalmat: a „kártérítést” és a „kártalanítást” ismeri. A kártalanításnak nincs egységesen elfogadott jogtudományi definíciója. A kártérítés és a kártalanítás fogalmát az egyes álláspontok az arra való figyelemmel határolják el, hogy a szerző a felelősségi rendszer elméleti alapjául milyen nézetet vall. A jogirodalomban a kártérítés/kártalanítás leginkább közkeletű elhatárolása az, hogy a „kártalanítás” a jogszerű magatartással okozott kár vagyoni reparációja, míg a „kártérítés” a jogellenes és felróható magatartáshoz kapcsolódik. E felfogás mindkét jogi fogalmat leegyszerűsíti. Ugyanis a kártalanítás esetében is jogellenes a károkozás, hiszen mindenfajta kárt bekövetkezésének ténye jogellenessé avat. A kártalanítás eseteiben a kárt okozó magatartás tanúsítását azonban vagy törvény írja elő, vagy a törvény, vagy más jogszabály megengedette teszi. A törvény, vagy más jogszabály azonban azt a következményt is magában hordozza ilyenkor, hogyha e jogszerű magatartás nyomán kár keletkezik, azt meg kell téríteni.

Tehát, ha esetünkben egy természetvédelmi érdekből elrendelt erdőgazdálkodási korlátozás anyagi vagy eljárásjogi értelemben nem jogszerű, a következtében beálló kár nem kártalanítási, hanem kártérítési igényt keletkeztet.

A rendelet lényegében a kártalanítás eseteinek Tvt. szerinti felsorolása mellett, a kártalanításra jogosult alanyi körnek a pontosítását és az eljárási szabályokat tartalmazza. Nem nyújt segítséget a jogalkalmazónak a „jelentős mértékű termelés szerkezet-változtatás” és a „gazdálkodási korlátozás” fogalmával és értelmezésével kapcsolatban.

Fontos kérdés jogalkalmazási szempontból, hogy mikor nem keletkezik kártalanítási jogosultság? Ezt a Tvt. 72. § (2) bekezdése írja le. A felsorolásból valószínűleg a 72. § (2) (a) pontban szereplő „természeti kár” fogalma jelentheti a legtöbb értelmezési problémát.

Tvt. 72 § (2) Kártalanítási igényt nem keletkeztet:

a) védett természeti területen a természeti kár [37. § (3) bekezdésében meghatározott tevékenységgel okozott

kár] megelőzése és megakadályozása érdekében jogszerűen előírt korlátozás vagy tilalom;

Tvt. 37. § (3) Védett természeti terület károsítása, veszélyeztetése vagy jogellenes zavarása esetén a természetvédelmi hatóság köteles az ilyen magatartás tanúsítóját a tevékenység folytatásától eltiltani.

Ezek szerint a természeti terület károsítása, veszélyeztetése vagy jogellenes zavarása történik, vagy veszélye fennáll, ennek megelőzése és megakadályozása érdekében előírt korlátozás vagy tilalom esetében kártalanítási igénnyel nem lehet fellépni.

Bizonytalanság abban rejlik, hogy milyen tevékenység károsítja, vagy veszélyezteti a védett természeti területet. Ez sok esetben nyilvánvalóan viszonyítási alap kérdése. Szükséges szemléletek szerint, a hagyományos erdőgazdálkodási tevékenység járhat a természet károsításával, tehát a természetet legalábbis veszélyezteti. Hasonló eredményre jutunk, ha feltételezzük hogy a természetvédelmi hatóság által védett területeknél elrendelt minden korlátozás, tilalom stb., a védett természeti területek megóvását szolgálja. Ez az értelmezés azonban nehezen egyeztethető össze a jogszabály céljával, hiszen minden 5. § (1) alá tartozó hatósági tevékenység (korlátozás, tilalom) a Tvt. 72. § (2) kiterjesztő alkalmazásának esetén kártalanítási igény keletkezését kizárja. Ezért a 72. § (2) (a) bekezdés semmiképpen sem értelmezhető kiterjesztő módon.

Nem védett területeknél minden természetvédelmi korlátozás kártalanítási igényt keletkeztet, hiszen itt a Tvt. 72. § (2) nem alkalmazható, s az indokolt és indokolatlan ideiglenes védetté nyilvánításnál is jár a kártalanítás (rendelet 5. § (1) b,c).

Védett területek esetén a fő kérdés az, mikor mentesül a kártalanítási kötelezettség alól a hatóság, mikor alkalmazható a Tvt. 72. § (2) (a) pontja?

Mivel legtöbb esetben a természetvédelmi szempontból elrendelt korlátozásokat a megelőzési cél és az előzetes elrendelés jellemzi, a természeti kár bekövetkezésének kockázatát kell vizsgálnunk. A fő kérdés, hogy fenn áll-e a természeti kár bekövetkezésének objektív veszélye a korlátozás elrendelése nélkül? A veszélynek valósnak és konkrétnek kell lennie, és ok-okozati kapcsolatban kell állnia a tilalmazott korlátozott művelettel. A természeti kár bekövetkezésének veszélyére a korlátozást elrendelő hatóságnak hivatkozni kell a korlátozást, tiltást elrendelő hatá-

rozatában is, a rendelet szövegének értelmezése alapján.

Alább felsorolunk néhány példát a rendelethez kapcsolódó eszmeifuttatás illusztrálásához, melyek a jogi értelmezésre és nem az erdőgazdálkodási gyakorlat helyességére vonatkoznak.

1. példa: Erdőgazdálkodó ápolási munkákhoz védett területen szuper selektív gyomirtó szert és környezetkímélő kihordási technikát kíván alkalmazni, s ehhez a Tvt. szerint természetvédelmi hatóságtól engedélyt kér. A hatóság a vegyszer használatát nem engedélyezi, a tervezett ápolási munkákat kézi ápolással, esetleg többször kell elvégezni.

Példa 2. A természetvédelmi hatóság az erdőgazdálkodási üzemtervben előírt erdőnevelési, vagy fahasználati munkák végrehajtását az éves erdőgazdálkodási terv szakhatósági jóváhagyása során nem engedélyezi, vagy konkrét esetben egy felújító vágás végrehajtását csak részterülettel négy hektár helyett egy hektáron engedélyezi.

Példa 3. A természetvédelmi hatóság kötelezi az erdőgazdálkodót, hogy a védett területen található akácos felújítását csak őshonos fajokkal végezze.

Alkalmazható-e a 72. § (2) (a) pontja ezekben az esetekben?

Az 1. példánál, ha a gazdálkodó kártalanítást igényel, a hatóságnak bizonyítania kell, hogy az adott vegyszeres ápolás a természeti terület károsodásának objektív kockázatát jelenti, olyan többletvészélyt, mely a kézi ápolásnál nem áll fenn.

A 2. példában az a fő kérdés, hogy az a tevékenység, ami egy hektáron nem jár természeti kárral, vagy annak veszélyével, ezért folytatható (hiszen egyébként a hatóságnak a Tvt. 37. § (3) kögens rendelkezése alapján azt meg kellene tiltania), jelent-e ilyen kockázatot a korlátozással érintett szomszédos területen?

A 3. példánál az a kérdés, milyen károsítást, vagy annak veszélyét jelenti, ha akác újul fel? Ebben az esetben a rendelkezés oka inkább az őshonos fafajokhoz kapcsolódó természetvédelmi érdek.

Tehát azt, hogy egy korlátozásra/tiltásra alkalmazható-e a 72. § (2) (a), mindig az összes körülmény figyelembevételével kell eldönteni!

Adott esetben a törvényi előírásból eredő korlátozás is keletkeztethet kártalanítási igényt, éppen ez a kártalanítás lényegi eleme.

Következő lépésként, tegyük fel, hogy a korlátozás/tiltás nem esik a Tvt. 72. § (2) bekezdése körébe. Ekkor nehézséget okozhat a kártalanítás összegének a megállapítása.

Először is a „kár” fogalmát kell tisztázni. A kár legáltalánosabban minden olyan hátrány, amely valakit, valamely károsító esemény folytán személyében, vagy vagyoni jellegű. Jelen esetben a vagyoni kárra kell szűkítenünk az elemzést. A kár: a felmerült kár (a beállott értékcsökkenés, *damnum emergens*) és az elmaradt vagyoni előny (*lucrum cessans*) összessége. A felmerült kár körébe kell vonni azokat a költségeket is, amelyek a károsultat ért hátrány csökkentéséhez és kiküszöböléséhez szükségesek.

A rendelet a tényleges kár megtérítését hangsúlyozza, és ezzel a kártalanításból kizárja az elmaradt vagyoni előny megtérítése iránti igények fellépését. Egyértelműbb lett volna az elmaradt vagyoni előny megtérítését a szövegben konkrétan kizárni. Ez utóbbi bizonyítása során csak hosszabb viszonyítási időszak figyelembevételével értékelhető. Vagyis az erdőgazdálkodási gyakorlatban nehézkes volna.

Milyen igény érvényesíthető akkor a rendelt alapján? Mi tartozik a ténylegesen felmerült kárhoz ezek után?

A ténylegesen felmerült kár így a vagyoni beállott értékcsökkenés. A vagyoni értékcsökkenése a vagyonnak olyan értékvesztése, mely megnyilvánulhat egy dolog értékcsökkenésében, vagy értékkeresztő képességének csökkenésében. Az értékcsökkenés a károsult vagyoni értékben beálló negatív egyenlegváltozás.

Az első példába elrendelt tilalommal kapcsolatosan többletköltségek felmerülését valószínűsíthetjük a kézi ápolás esetén, ami a vagyon negatív változását jelenti, tehát kártalanítási jogosultságot keletkeztet. A második példánál a véghasználati tilalommal, korlátozással érintett állományoknál a faanyag kitermelésének tilalmából adódó elmaradt haszon (pl. a korábbi évek jobb fapiaci árai alapján számolva) nem érvényesíthető kártalanítási igényként, de például a faanyag minőségromlása, vagy a korlátozás miatt keletkező más műveleti többletköltségek: igen. A harmadik példánál a gyorsan növekvő fafajok és az őshonos fafajok hozama közötti különbség nem keletkeztet kártalanítási jogosultságot, de a fafajváltással kapcsolatban felmerülő többletköltségek: igen.

Határidők

A rendelet 7. § (1) bekezdésében megállapított anyagi-jogi, objektív határidőt a jogalkotó kiegészíti egy szubjektív határidővel is.

7. § (1) A kártalanítási igényre a kártalanításra jogosult a kár

bekövetkezésétől, vagy az arról történt tudomásszerzéstől számított 30 napon belül jogosult bejelentést tenni.

Ha a kárt –vagyoni hátrányt– természetvédelmi érdekből elrendelt gazdálkodási korlátozás, vagy termelés szerkezet- változás idézi elő sok esetben nehézségbe ütközhet megállapítani a kár bekövetkeztének időpontját. Ekkor értelmezésünkben a kár bekövetkezése a gazdálkodási korlátozásról rendelkező határozat kézhezvételének időpontja, vagy a korlátozás miatt jelentkező többletköltség – a vagyonban ténylegesen beállott értékcsökkenés - realizálódásának időpontja lehet.

Az előbbi értelmezést használja a 10. §(2) amikor a Tvt. hatálybalépése és a rendelet hatálybalépése között elrendelt korlátozások és tilalmak esetén hat hónapos jogvesztő határidőt ír elő.

10. § (2) E rendelet hatálybalépése előtt, de 1997. január 1-jét követően elrendelt korlátozások és tilalmak esetében a kártalanítási igény e rendelet hatálybalépését követő 6 hónapos jogvesztő határidőn belül nyújtható be.

A kár bekövetkeztének időpontja nem választható el attól a kérdéstől, hogy mikor tudja a gazdálkodó kimutatni a keletkezett kárt? A természetvédelmi hatóság a korlátozásról, adott esetben az éves erdőgazdálkodási terv elfogadásakor, az év elején rendelkezik. Az első példánál a felmerülő többletköltségek hónapokkal később, a második harmadik példánál pedig évekkel később mutathatók ki.

A 10. § (2) bekezdés az objektív jogi határidő előírásával indokolatlanul zárja ki a szubjektív határidő alkalmazhatóságát. Bár kétségtelenül fűződik jogalkotói érdek a korábban keletkezett kártalanítási igények gyors rendezéséhez, egy késséssel megalkotott rendelet esetén a szubjektív határidő kizárása semmiképpen sem lehetett volna indokolt!

A 10. § (2) bekezdés alkalmazása tehát azt jelenti, hogy az 1997. január 1. és 2004. október 15. között elrendelt korlátozás, tilalom esetében 6 hónapon belül kell a kártalanítási igényt bejelenteni és ennek megfelelően a kártalanítás jogalapjáról és mértékéről a hatóságnak dönteni, míg a 2004. október 16. utáni tiltó/korlátozó határozat esetén az erdőgazdálkodónak rendelkezésére áll a szubjektív határidő is?

Illetékes hatóságok

Nem tartalmaz a rendelet hatásköri és illetékességi szabályokat, a kártalanítási igényt a természetvédelmi hatósághoz

kell bejelenti. Mivel természetvédelmi hatóság alatt első fokon mind a nemzeti park igazgatóságokat, mind a települési önkormányzat jegyzőit érteni kell (Tvt. 58. §), a kártalanítás az önkormányzat által természetvédelmi érdekből elrendelt korlátozásra, vagy tilalomra is kiterjed!

Érdemes lett volna a rendeletbe foglalni, hogy a kártalanítási igény bejelentése mindig a tilalmat vagy korlátozó tartalmú határozatot hozó természetvédelmi hatóságnál történjen.

Mi történik, ha a határozatot fellebbezés miatt másodfokon hozták? Esetleg a gazdálkodó székhelye vagy a terület fekvése szerinti természetvédelmi hatóság illetékes a kártalanítás ügyében? A terület szerinti illetékesség különösen a 276/2004 (X. 8.) sz. kormányrendelet 10. § (2) bekezdésének alkalmazásakor jelenthet nehézséget, mivel a nemzeti park igazgatóságok illetékességi területe a paragrafus által hivatkozott időszakban változott (211/1997. sz. kormányrendelet, 183/2003. sz. kormányrendelet).

Érdemes lett volna szabályozni azt is, hogy a rendelet által szabályozott kártalanítási eljárásra az államigazgatási eljárás szabályai vonatkoznak-e, vagy esetleg más eljárási szabályokat (is) kell alkalmazni?

Összefoglalás

Összességében a rendelet megalkotásával és a Tvt. vonatkozó paragrafusainak módosításával régi adósságát pótolta a természetvédelmi jogalkotás. Ez hozzájárulhat az erdőgazdálkodás-termesztvédelem konfliktusgócainak feloldásához. Bizonyos, hogy az új szabályozás által biztosított széles hatósági diszkrécionálási jogkör és néhány problémás fogalom miatt, a kártalanítási eljárás jogalkalmazási rendjének kialakulásához számos közigazgatási peren keresztül vezet majd az út. További konfliktusforrás jelenthet, hogy a 2005. évi Költségvetésben, tudomásunk szerint nem áll teljes egészében rendelkezésre a kártalanítás fedezete, figyelembe véve a 10.§-ban említett igényeket is.

Az erdőgazdálkodók szempontjából a szabályozás vitathatatlan érdeme és feladata az állampolgári érdekből elrendelt korlátozások ellentételezésének valós, gyakorlati jogi alapjainak megteremtése. Evvel lehetővé válik a tulajdonosok és a gazdálkodók (jogszerű földhasználók) kártalanítása, még ha a fent leírt problémákkal terhelve is.

Államelméleti szempontból az egyik oldalról indokolatlannak tűnik, hogy az állami erdőterületeknél fennálló, európai összehasonlításban is „egyedülállóan” összetett magyarországi tulajdonosi-vagyonkezelői szerkezet következtében állami „keresztfinanszírozás” valósul meg. Ehhez hatalmas adminisztrációs munka és ennek megfelelő költség, esetleg a hazai igazságszolgáltatási rendszer többletterhelése is társul. A másik oldalról viszont tilos az állami tulajdon és a magántulajdon közötti bármiféle diszkrimináció, így a jelenlegi tulajdonosi-vagyonkezelési szerkezetben e kormányrendelet alkalmazásánál sem tehető különbség köztük. Ez azt jelenti, hogy állami, vagy magántulajdonos egyaránt élhet a kárrendezés megfelelő igényével, amennyiben érintett.

Remélhetőleg a régóta hiányolt rendelet nem az eddigi konfliktusok elmélyülését, hanem megoldásuknak rendezett lehetőségét szolgálja. Nagyon fontos az említett jogvesztő határidőkre még egyszer felhívni a tisztelt olvasók figyelmét.

A cikkben szereplő jogértelmezés természetesen vitatható, sőt az ilyen jellegű viták kifejezetten kívánatosak is, hiszen minden jogszabály-értelmezési vita elősegítheti az ágazati jogpolitikánk fejlődését.

Irodalomjegyzék:

Nagy D. (2004): Erdőgazdálkodás és a hatósági tevékenység, Záródolgozat, ELTE Állam és Jogtudományi Kar, jogász szak

Petrik F. (2002): Kártérítési jog, HVG ORAC, Budapest

Samu M. (2003): Általános Jogpolitika, Akadémiai Kiadó, Budapest

Megjegyzés

A cikk megrását követően a 341/2004. (XII. 22.) kormányrendelet megváltoztatta a környezetvédelmi és vízügyi miniszter irányítása alá tartozó területi szervek feladat- és hatáskörét. Ennek alapján a kártalanítási igényeket a területileg illetékes környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőségnek kell benyújtani. A környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőségek illetékességi, valamint a nemzeti park igazgatóságok és a környezetvédelmi és vízügyi igazgatóságok működési területét a 29/2004. (XII. 25.) KVM rendelet állapítja meg.

Egy könyv margójára

Névnapomra egy csomagot kézbesített a postás. A küldemény feladója Dr. S. Nagy László kedves barátom, a könyv szerkesztője, aki közel négy évig volt a Lillafüredi Erdészethélőn főnököm. A csomagból egy szép kivitelű könyv került elő. A középbarna színű borítót kék valétaszalag díszíti. A könyv címe:

Hagyasfák üzenete

A „kékvalétaszalagosok” vallomásai 1954–2004

Sopron.

A könyvben található visszaemlékezések felidéznek a XX. század második felében végzett erdőgazdálkodás történetét, vagyis az erdészeti 50 éves történelméről adnak képet. Megismerhetjük az újítások, kutatások eredményeinek az alkalmazását. Az 1956. évi forradalmat követően rés nyílt a nyugati határon. Ezért beáramolhatott sok technikai eszköz, mely megkönnyítette, hatékonyabbá tette a csemetetermelési, az erdőművelési, a fahasználati feladatok teljesítését. Ehhez párosult a feltáró úthálózat fokozott kiépítése és új munkaszervezési módszerek kialakítása.

Ezeknek a feladatoknak a végrehajtásában jelentős szerepet vállaltak az 1954-ben diplomázott erdőmérnökök.

A szép könyv szerkesztőit csak elismerés illeti, de a kék valétaszalagosokra mi erdészek büszkék lehetünk.

„Ez szép mulatság, férfimunka volt”

Schalkház Lipót

Visszavonva

2005. február 1-től Németh Imre földművelési és vidékfejlesztési miniszter indoklás nélkül visszavonta Barátossy Gábor főosztályvezető megbízását és más munkakört ajánlott fel, amit Barátossy Gábor nem fogadott el.

*

2005. február 1-től az erdészeti főosztályvezetői feladatok ellátására Klemenics András kapott kirendelést a minisztertől.

(Az FVM Humánpolitikai Főosztályának tájékoztatása alapján)

Helyreigazító

A januári szám 10. oldalán megjelent „Ki az a Bedő Albert?” c. cikk első hasábjának utolsó mondata helyesen: (ha jól emlékszem a hatvanas években még az egyetememen sem hallottunk munkásságáról).

Méregzöldek és az erdő

Mindenekelőtt azt szeretném leszögezni, hogy sem tudathasadásom, sem üldözési mániám nincs, legfeljebb lelkiismeret-furdalásom. Töredelmesen bevallom, hogy ez a lelkiállapot is csak mostanság, hajlott koromra alakult ki bennem, amikor rá kellett döbennem: a társadalom elképesztően keveset tud az erdőről, aminek következményeként az erdő ügyeiben módfelett könnyen hergelhető, sőt: fanatizálható. A döbbenet oka az, hogy hivatásom és szakmám avatott művelői, az erdészek is rendelkeznek jó tollú és stílusú irodalmárokkal, vagy legalább „írástudókkal”, hanem ők eddig csak a szakmának, a szaksajtónak írtak, a nagyközönség tájékoztatását átengedték másnak, megmaradván a szép és kényelmes, habár mostanában egyre lehangolóbb kilátást nyújtó elefántcsont-toronyban. A médiában így keletkezett ürbe előbb szép lassan és csendben, mára viszont egyre nagyobb csörtetéssel benyomultak a méregzöldek. Ez magyarázza a lelkiismeret-furdalásomat.

Minden tisztelemmel azoké a jó szándékú laikusoké, akik szeretnék unokáinknak lehetőleg mindazon természeti értéket átadni, amit nagyapáinktól örököltünk. Ők tisztában vannak azzal, hogy az emberiség szaporodik, a növekvő népesség ellátásához a materiális javak egyre nagyobb tömegére van és lesz szükség, tehát az örökséget **változtatlanul** átadni lehetetlen. Meg kell oldanunk egy sor kemény problémát, így pl. az energiatermelés növelését, az újratelhető energiahordozók tökéletesebb és kiterjedtebb felhasználását, az iszonyatos mennyiségben keletkező hulladék-anyagok újrahasznosítását, új és környezetbarát technológiák bevezetését, hogy csak néhányat említsek. Utódaink érdekében olyan megoldásokat kell találnunk, amelyek mai környezeti értékeinket nem vagy alig veszélyeztetik. Nos, ezekkel – a reáliák talaján álló és működő zöldekkel – semmi bajom, törekvéseiket értem és támogatom.

Vitába szálllok viszont a „méregzöldekkel”, akiknek fogalmuk sincs arról: nem volna **mit** védeniük, ha az erdészek nem óvnák a természetet, a környezetet évszázadok óta, erre is nevelvén szakembereiket már a XVIII. század végén, középfokon a liptóújvári kincstári uradalomban, 1797-től a keszthelyi Georgikonban, 1806-tól a kismartoni Eszterházy uradalom iskolájában. Felső-

fokon előbb az 1735-ben alapított selmeci Bányatisztképző Iskola, majd 1762-től már akadémiai rangú intézmény részeként, 1807-től Erdészeti Tanintézetként foglalkozott az erdő és élő-világának védelmét célzó oktatással. Nem vitatható tehát, hogy a **„zöld spanyolviaszt” már jóval a „zöldek” megjelenése előtt ismerték és alkalmazták.**

Mert azt hiszem, hogy a farkasgyepűi tudószanatórium környékén álló vágás-érett erdőben a tulajdonosnak gazdálkodnia kell, s biztos vagyok abban, hogy nem tarvágásos üzemmódban teszi. A felújítógáz végvágásának ütemét nemcsak a terület nagysága, hanem felújult volta is befolyásolja. A megjelent, hektáronként több-tízezres tölgy újulatot veszni hagyni olyan luxus, amelyet egyetlen erdőgazda sem engedhet meg magának, kockáztatva annak elpusztulását, majd a terület későbbi mesterséges felújításának magas költségeit vállalva. Nekem erdő a térdig érő kefe-sűrű újulat is, mert tudom, hogy az az erdő létének egy nélkülözhetetlen fázisa. Márkus úrnak csak az öreg erdő az erdő. Kettőnk közül én vagyok, aki gazdálkodni kényszerült egy életen át, Ő pedig megmaradhat „szépléleknek”, még azt sem köteles tudni, hogy egy **felújult terület utolsó öreg faegyedeinek eltávolítása nem tarvágás, hanem az anyaállomány végvágása.**

Aki nem aggódik, az nem lehet jó ökológus, belátom. No de tessék mondani, az lehet, aki tájékozatlan? Mert a száraló erdőgazdálkodásról azt írja a cikke 2. hasábjának tetején: „... gazdaságosabb a tarvágásnál, élőlények sokaságának ad esélyt a fennmaradásra és társadalmilag is elfogadhatóbb. A Pilis-tetőn ez az igazán követendő tájhasználat már gyakorlat, a Bakonyban még nem.” Nézzük csak meg alaposabban!

Dr. Koloszar József erdőmérnök, mint a NYME erdőművelési professzora írja „A természetvédelem erdészeti koncepciójáról” az Erdészeti Lapok 2004 februári számának 43. oldala 2. hasáb 3. bekezdésében: **„A leginkább természetközeli erdőfelújítási eljárásnak tartott száralóvágás** a legtöbb zavarással, bolygatással járó (3-5 évente ismétlődő fahasználatok 30-60 éven keresztül), igen költséges erdőkezelési mód. Ugyanilyen gyakori beavatkozást igényel a száraló szerkezet kialakítása és fenntartása, azaz a **száralás**, amely egy ponton **megállítja a természetes**

erdőfejlődés folyamatát és egy bizonyos állapotot konzervál.” Kiegészítésként a 42. old. 3. hasáb utolsóelőtti bekezdése: **„A száralás nem erdőművelési eljárás, hanem egy összetett erdőművelési tevékenység (üzemmód), amelyet száraló szerkezetű erdőben végeznek.”**

Tagadhatatlan, hogy ilyen gyakori zavarással, bolygatással az erdő élővilágának sincs túlzottan optimális helyzete, kivéve a talaj mikroflóráját és -faunáját, de az a felújítógázos üzemmódban is biztosítható. Ami a társadalmi elfogadottságot illeti: *a társadalmat tanítani és nem uszítani kell!* Jó lenne tudni, **mit jelent a tájgazdálkodás fogalma**, mert a táj sebeit lehet gyógyítani, a tájat lehet alakítani, értékelni, de mai ismereteim szerint a tájjal gazdálkodni nem lehet.

Gulyás Levente, a WWF Magyarország természetvédelmi igazgatója a 2004. március 20-i Népszabadságban megjelent „Támogatás akác telepítésére?” című cikkében kifakad a biodiverzitást veszélyeztető faültetvények, főként az akác arányának emelkedése ellen, továbbá aggódik az értékes természetes gyepek feltörése és esetleges fásítása miatt. Szeretném megnyugtanni Gulyás Levente urat (alighanem ökológus ő is, mert ha erdőmérnök lenne, ismernie kellene a pénzügyi okokat is, amelyekre egy valamirevaló WWF-es nagyvonalúan legyint egyet): többnyire szó sincs értékes gyepekről, hanem csupán 20-30 éve parlagon hagyott egykori szántókról, 2-300 esztendei legeltetéssel erodált domb- és hegyoldalokról. Ezekkel mi lesz? Csak Nógrádban 30 ezer hektárnyi van belőle! Mert az a mai szemlélet, hogy inkább semmi se legyen rajta, mint akác, vagy más „ültetvény”, ami ugyan árnyal, oxigént és fátömeget ad, de nem hazai, hát nem is kell? Főleg, ha még agresszív is...

Hát, Gulyás úr... nagy kár, hogy elfogadható saját véleménye nincs és még dr. Kollwentz Ödön vasdiplomás erdőmérnököt sem ismeri, pedig az Erdészeti Lapok 2003 szeptemberi számában, a 269. oldalon megfogalmazta „Az öreg erdő másfépp látja” című cikkének utolsó bekezdésében. „... mint öreg erdő, minden fával borított területet erdőnek tekintek, még akkor is, ha az nemes nyáras, mert ez is az erdő funkciót látja el, asszimilál, disszimilál, talajt árnyal, fát termeszt, levegőt tisztít, szelet megtör, mint az őshonos fafajú

erdő. Hát akkor miért ültetvény?” Megjegyzem, ugyanilyen monokultúra az akác is... Szóval: nem ártott volna írás vagy nyilatkozat előtt **olvasni** is!

A természetközeli életmódnak van előnye is: tv és rádió nélkül bőven marad ideje meditálásra, melynek során rá fog jönni, hogy az erdőtelepítők elsődlegesen pénzügyi okokból kedvelik annyira az akácot. Új erdők telepítésére az állami cégeknek se területe, se pénze, se munkaereje. No de mitől lenne gazdagabb, aki csak részben, ám az egykor elvitt eszközei nélkül kapta vissza a földjét? Esetleg az apja földjét? Annak sincs se pénze, se elegendő munkaereje, csak területe. Nos, ha támogatják, erdősít, bár jól tudja, hogy a kapott támogatás a költségeit csak részben fedezi. Ő maga hozzáteszi a többi, ha van miből, és értelmét látja. Viszont: annyi pénze nincs és nem is lesz, hogy olyan erdőt telepítsen, amelynek hasznát csak az ükunokái látják! Ha valaki most 40 éves és akácot telepít, az 30 év

múlva lesz vágásérett. Ha egy kis szerencséje van, már a saját akácosából készült koporsóban temethetik.

Megnugtatom, Gulyás úr, még ez a kevésbé vonzó perspektíva is ködbe vész, mert ma a hivatalos szervek (pl. az ÁESZ) az Önök akácátalátat osztják. Hja kérem, annál könnyebb a felügyelet is, a környezet, illetve élővilág védelme is, minél kevesebb a probléma. Márpedig akácprobléma nem lesz, ha egyre kevesebb lesz az akác! Az ugarokat pedig ne tessék féltetni, azokat már a tsz-idők vége felé védőgyepnek nevezték el, mára pedig Önök – sajnos – el is hiszik, hogy azok...

Szabad legyen 50 évet meghaladó szakmai gyakorlat birtokában annyit mondanom: erdőjáró ember lévén mindig hordok magammal egy élesre fent zsebkést. Zsigerelem eleget, anatómiai ismereteim is vannak, **mégsem vemedtem soha arra, hogy kivégyem bárki vakbelét**, mert ahhoz nem értek és az a sebészorvos dolga. Cserében viszont

joggal elvárhatom, hogy **az erdészeti ténykedésemben „oldalról” semmiféle kibic ne szöjjön bele, mert az a hivatásom, de főként: ne az erdészekről féltsek a környezetet azok, akik nekünk köszönhetik, hogy ma még egyáltalán van mit védeniük.**

Végezetül hadd fejezzem be dr. Koloszár József erdőművelési professzor szavaival: „Ne felejtjük el azt sem, hogy **...az erdészetenek előbb volt természetvédelmi, mint a természetvédelemnek erdészeti koncepciója.**” Ehhez a magam részéről csupán annyit teszek hozzá, hogy ezt a koncepciót nem lehet csupán a magunk által olvasott sajtóanyagban megvédeni, nosza hát: **álljunk ki a nyilvánosság elé, erdészek**, erre a napi sajtónál semmi sem alkalmasabb. Azt ugyanis kétlem, hogy a „zöld kiadványokban” kapnánk annyi helyet, mint szakmai sajtóunkban a zöldek...

Fodor Imre
aranyokl. erdőmérnök

„Zeusz trónja” és „Bolygónk tüdeje”

Vojnits András neve nem csak szűkebb szakterületének, a zoológiának művelői között cseng ismerősen. Szenvedélyes utazó, napjaink egyik legismertebb magyar Afrika-kutatója. Szerzője számos sikeres könyvnek, többek között az „Utazás a rejtelmes Kelet-Afrikában” (1990) és az „Afrikai levelek” (2002) című útleírásoknak. Írásaiban a nyilvánvaló tárgyi tudást kiváló, fanyar humor fűszerezi, tartalmas és élvezetes olvasmánnyá téve azokat. Alakja rendszeresen feltűnt az 1988. évi Magyar Tudományos Akadémia Expedíció történéseit megörökítő „Száz évvel Teleki után” című filmsorozatban is.

2004-ben a Kossuth Kiadó „Fókuszban a Föld” című sorozatában két könyve is megjelent. A „Zeusz trónja” című munka a Föld hegységeivel, a „Bolygónk tüdeje” pedig a Föld erdőségeivel foglalkozik. Mindkét könyv nagyalakú (A4), gazdagon és kiváló színvonalon illusztrált, tartalma mellett vizuális értékei okán is figyelemre méltó. Túlzás nélkül állítható, hogy felveszik a versenyt bármely nagyhírű európai vagy amerikai kiadó hasonló jellegű kiadványaival.

A „Zeusz trónja” áttekinti a hegységek keletkezésének folyamatait, az őket kialakító és formáló erőket. Segítségével képzeletbeli utazást tehetünk a Kárpátoktól az Andokon és az Etióp-magasföldön át a Himalájába. A könyv (illetve a szerző) ér-

deme, hogy lapjain nemcsak magukkal a hegyekkel, hanem az ott élő növényekkel, állatokkal és emberekkel is találkozhatunk. Így igen tartalmas és „ízletes” elegyet kapjuk a geológiának, ökológiának, botanikának, zoológiának és a néprajznak, hogy csak a főbb összetevőket említsük. A könyv önálló fejezetet szentel a Mount Everest meghódításának. A „Zeusz trónja” Erőss Zsolt, a Mount Everest első magyar megmászójának előszavával kezdődik. Kiváló választás Ő az előszó szerzőjeként, hiszen aligha van magyar ember, aki nála jobban tudhatná, hogy a hegyeket mennyire kell tisztelni...

A „Bolygónk tüdeje” tisztelgés az erdők sokfélesége előtt. A sokféleség előtt, mely az erdők megjelenésében, struktúrájában, életközösségeiben egyaránt megnyilvánul. A könyvet lapozva egyaránt eljuthatunk trópusi esőerdőbe, babérlombú erdőbe, eukaliptuszosokba, a tajgákra vagy éppen a királyréti bükkösökbe. Lapjain találkozhatunk többek között ragadozó növényekkel, orchideákkal, jázminnal, szádorgóval, gorillával, falakó viperával, vagy pávaszemcses lepkével, kabócával, feketeharkályval, fűvöcsöves maláj vadással, nyersgumi-csapolókkal és szénégetőkkel is. Velük, és még sok-sok más érdekes növényvel, állattal és emberrel, akiknek a léte az erdők sorsán áll, vagy bukik. Azoknak az erdőknek

a sorsán, amelyek jövője pedig a mi kezünkben van...

A szerző külön figyelmet szentel arra a vitathatatlann tényre, hogy az erdő és az által nyújtott javak meghatározó szerepet játszottak és sok helyütt játszanak ma is az emberek létfenntartásában. Jól érzékelteti azt az összetett szerepet, küldetést, amit az erdők napjainkban be kell hogy töltsenek. Nem kerüli meg azt a szintén vitathatatlann tényt sem, hogy az ember mostanság mintha nem érezne mindenkor kellő felelősséget az erdők sorsa iránt.

A könyvben önálló fejezet foglalkozik a faóriásokkal, famatuzsálemekkel, illetve a fák mitológiai, spirituális szerepével. „*Régen az öreg, göcsörtös, az emberi sorsot szimbolizáló fákat mindenütt megbecsülték. Igaz, akkoriban még az idős embereket is tiszteletben tartották.*” írja Vojnits András, és mondanójával aligha lehet vitába szállni.

Ajánlom e két könyvet jó szívvvel mindazoknak, akik természetes környezetünk, a hegyek, erdők, állatok, növények iránt érdeklődnek. Akik szeretik a szép könyveket, akik szánnak rá időt, hogy az elolvasás után is időről időre újra átlapozzanak egy-egy arra méltó kötetet. Mindkettő egyaránt tartalmas, gondolatébresztő, szemet gyönyörködtető, élvezetes, a könyvespolcok fő helyeire illő darab.

Dr. Csóka György

A Lágymányos Gellért-téri egyetemi palota a „Ch” 1904-ben nyitotta meg kapuját

1904/05 tanévben, pont 100 éve nyílt meg az oktatás számára az új műegyetemi város „Ch”=chemia épülete. Az egyetem vezetősége még a pesti műegyetem városban (a Múzeum krt., és Eszterházy utcai területen) határozta el az építkezést. De mivel az építkezés alatt az átköltözés két részletben történt – 1904-ben és 1909-ben – az oktatási rendet, - terem jelölést „pesti” illetve „budai” szavakkal jelezték. Iratfejlécen, levélcímzésben az is előfordult, hogy a cím két szóból állt úgymint „Műegyetem – Lágymányos”.

Budán a nagy építkezés az Ó-Promontori út (=Budafoki út), Híd tér (=Gellért tér) és a Holt-Duna mentén húzódó földút, azaz „parti út” háromszög alakú földterületén indult el. A vizenyős árterület és a Holt-Duna fokozatos feltöltése a legkorszerűbb eszközökkel, építőanyagokkal történt, a híres GREGERSEN Guilbrand „norvég ácsmester” bevonásával, (akinek munkájára például Szeged városa is hálával emlékszik az árvíz után).

A tervbe vett lágymányosi részen két öreg ipartörténeti gyár állt a „szeszgyár”, mely az 1764-es években katonatáborhoz tartozott. CZIGLER Győző (akinek munkáját az Egyesület Alkotmány utcai székháza is dicséri: a szerk.) ebbe az öreg gyárba hurcolta a tervrajzokat, irányította az építkezést, de ide vezette be az első „műegyetemi telefont” is, T: 59-01.

A másik gyár „kőolaj-finomító” volt mely hét épületből állt (a mai Karinthy

Gregersen Guilbrand (Norvégia 1824–Budapest 1910) A „norvég ácsmester” vasutak, hidak ismert és tisztelt ács-czölöp építőmestere 1847-ben telepedett le hazánkban. Esztergomi lányt vett feleségül. Vállalkozását hét fiával fejlesztette naggyá. Béla fia erdész lett. A családi vállalkozás erősítette a magyar fafeldolgozást. A „norvég ácsmester” a szegedi rettenetes árvíz után, 1879-ben folyószabályzást, töltési munkákat végzett és többszáz faházat épített a rászorulóknak. A kormány nemesi ranggal tüntette ki.

F. u. és Irinyi J. u. közötti részen). A szekerek, cséplőgépek, petróleum világítás korszakában volt forgalmas, petróleum, kocsikenőcs-féleségeket előállító termékei miatt. Ennek a gyárnak a szomszédságában volt a valamikori mulatságairól híres „Nádor kert”. Ez

időben azonban nagy részét PECZ Ármin kir. kertész, egyben kertész iskola vezetője bérelte, facsemete nemesítés, értékes bokrok termesztése végett. Növényei a Budai palotát, a Nemzeti Múzeumot, a pesti- majd a budai műegyetem város parkjait ékesítik ma is, de facsemetái Bécs, Fiume parkjaiba is kerültek.

A Holt-Duna kis sziget részeinek nádasában vízimadarak vadnyulak tanýáztak. Míg a nagy terjedelmű földrészen bolgár kertészek munkálkodtak, ők és az evezős fiatalok mindig örömmel üdvözölték egymást. Különleges fából készült óriási vízikerekei már messziről feltűntek. Festők, fotómasinához értők kedvelt témájává vált, így a főváros budai régmúltja megmaradt számunkra az 1910-es évekből.

Czigler több, mint 20 tervrajzát beküldte a Párizsi Világkiállításra és Grand Prix elismerést nyert 1900-ban, abban az időben, amikor a BÁNKI-MO-

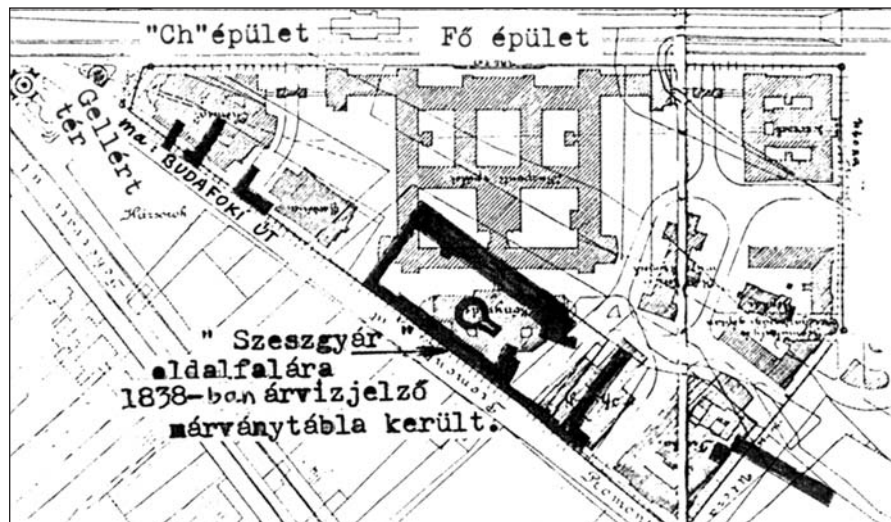
TOR, a MÁV GÉPGYÁR egyik mozdonya és WARTHÁ-ZSOLNAY fényes-fényű „gubbiói lüszter” eljárással készült kerámiái is aranyérem kitüntetésben részesültek.

1905. március 28-án azonban a „Ch” épület előcsarnokában, a gázkandélaberek szelíd fénye mellett búcsúztatták a budai egyetemváros létrehozóját, CZIGLER Győző építészt, műegyetemi tanárt.

Az építkezés első nagy szakaszát végül 1909-ben HAUZSMANN Alajos és PECZ Samu építészek (Pecz Ármin a fiatal Pecz Samunak nagybátyja volt) fejezték be. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa még az évben 899. sz. rendelettel pedig a Duna melletti sétányt „Műegyetem rakpart”-nak nevezte el.

Pedroni Emma Anna
művészettörténész

Fotók: **Pedroni E.A.** gyűjteménye

Czigler Győző helyszínrajza

Egyesületi hírek

Tájékoztató a Szeniorok Tanácsa üléséről

Fotó: Köveskúti Gy.

Az OEE Szeniorok Tanácsa évzáró ülését 2004. december 2-án a Budapest, Fő u. 68 sz. alatti helyiségében tartotta. Az elnök üdvözölte az előadót és a tagságot, majd a jelenlévőket felkérte, hogy felállva egy percben kegyelettel emlékezzenek az időközben elhunyt *dr. Marjai Zoltán* kollégára és szenior tagtársra.

A tervezett napirend elfogadása után a Szeniorok Tanácsa elnöke tisztelettel köszöntötte: *dr. Ángyán József egyetemi tanár urat, a Szent István Egyetem Intézetvezetőjét, felkérve a „A vidékfejlesztés, az agrár-környezetvédelem és az erdőtelepítés időszerű lehetőségei”* című előadásának megtartására. Előjáróban megemlíttette azokat a körülményeket, amelyek időszerűvé tették e téma tárgyalását és a véleménycseré meg-szervezését. A mai értékviszályos helyzetben szinte létkérdés és szükségszerű a szakkérdésekben való tisztánlátás. A cselekvő hazafisághoz, illetve az egységes szemléletű érdekérvényesítés módjának felismeréséhez pedig nélkülözhetetlen a szakmaközi együttgondolkodás és az információcsere.

A *Tájékoztatóból nemzetközi összefüggésben kaptunk* igen széles áttekintést. Szemléletesen és gyakorlatiasan voltak érzékeltetve azok a kritikus kérdések, amelyek egyetemlegesen fontosak és a szakunk szempontjából is lé-

nyegeseek. Felszínre hozta az uralkodó kockázati tényezőket és azokat a nehézségeket, amelyek ismerete nélkül lehetetlen szolgálni a vidék gazdasági stabilitását és biztosítani a legszükségesebb anyagi/pénzügyi feltételeit. Csakis a „zöld” ágazatok összefogásával, az adottságok és lehetőségek összehangolásával, kiaknázásával várható a fenn tartható fejlődés. A nemzetközi elmaradottságunk leküzdéséhez, a létezés szükségleteinek a kiegyenlítéséhez előirányzott EU-s források igénybevétele szintén a közös felismerés függvényében biztosítható, amelyek megszerzése nélkül reménytelen a felzárkózás. E tekintetben fontos kérdés *miként tudunk a vidékfejlesztés irányába elmozdulni, amelyben az erdő is jelentős szerepet „játsszik”*.

Kiemelhető megállapítások, hogy

- a világgazdaságban ma az ún. *kétpártiság* irányzata figyelhető meg;
- amíg egyikre a *globális tőke*,
- addig a másokra a *helyi közösségek* érdekérvényesítési viszonyatai a jellemzők. A hazánkat – a kelet-európai térséget – tekintve egyszerre esik e két irányzat által meghatározott szabályozók hatása alá.

Az *első* – a *dél-amerikai* tőkés *nagybirtok* diktálta példát követve –, a tőke hatékonyságát a termelés hatékonyságával egyszerre kívánja érvényesíteni

(banánköztársasági formában). Itt a tőkének nem természete, hogy a térség állapotát figyelemmel kíséresse, de ezt a struktúrát erősítik a mai, a piaci alapú, versenyképességi támogatási módok is. Vagyis ebben az adott térség lakossága szempontjából igen sok további kockázati tényező figyelhető meg.

A *másik*, az EU.-s agrár-*vidékfejlesztési*, ökoszociális irányzat követése, ahol a mezőgazdasági terület a különböző és a környezetvédelmi funkciók kiteljesítésével hasznosulhat. Ha itt is a versenyképességet ösztönöznék, akkor mintegy 650 ezer gazdasági egység életképessége válna kockázatosabbá, mivel azoknak még teszt üzemük sincs. Ugyanis a korszak kihívásainak csakis a természeti adottságokkal való okszerű gazdálkodással lehet megfelelni, amelyben *meghatározó az erdő jelentősége*, nemcsak a munkahelyteremtő lehetőségével, hanem azért is, mert egyben a nemzeti igényeket is kielégíti. Tehát egy sűrűn lakott Európa ettől a formától eltérőt nem engedhet meg, ha a lakossága érdekeit is figyelembe veszi. Vagyis az ilyen jellegű struktúra átalakítása nélkülözhetetlen.

A helyzetelemzésben az előadó vázolta a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv lehetséges pénzügyi előirányzatait, illetve a nem megfelelő előkészítettség okán a 2005-ös évben áldozatul eső részeit, amelyben csak az erdőtelepítés lehetőségeiből kockázatosnak tekinthető mintegy 2,9 md Ft-nyi összeg.

A lehetőségek kiaknázásához a táj-adottságokra figyelemmel kell átgondolni az ágazati rendszereket. Ezen belül meg kell találni az agrárgazdálkodás extenzív alakítás módzatait; gyep, gyümölcsös, őshonos állattartás, turisztika stb., illetve erdősítés, amelyek a faanyagellátás, munkaerő-foglalkoztatás mellett a biodiverzitás tekintetében is sajátos módzatokat képezhetnek.

A még kellően ki nem munkált formációk az erdőszettel úgy kapcsolódnak, hogy a jövőben az ilyen jellegű struktúrák forrásának igen jelentős része – így az erdősítési jogcímen is – a vidékfejlesztési irányzatokban igényelhető, mint a mg.-i területek ilyen jellegű hasznosításának fedezete.

Az előzőekkel együtt kívánatos funkciók érvényesítése érdekében a támogatás meghatározott területegységekre vonatkoztatva kiterjed telepítésre, ápolás-

ra, védelemre jövedelem-pótlásként mindaddig, amíg az erdő piaci alapon is eltartathatóvá válik. A cél, hogy a kialakult struktúra megtartható legyen.

A következő napirend keretében az elnök tájékoztatást adott a Szeniorok munkatervének teljesüléséről és az eddigi rendezvények fogadtatásáról, jelentőségéről, megköszönve a tagság aktív jelenlétét és érdeklődését. Vázolta továbbá a 2005. év tervzetét, amelyhez dr. Király Pál felvetését egyhangúan támogatva a következő kiegészítő javaslat hangzott el:

– A Szeniorok kezdeményezzék, hogy az Egyesület fokozza a lobbizási tevékenységét az erdészeti ágazatot ért

„leminősítés” ellensúlyozásra, valamint az ágazaton belüli forráselvonások megállítására.

Serkentse a szakmai összefogást az olyan irányba történő felkészülésre, hogy a vidékfejlesztés keretében minél nagyobb támogatási forrásokra pályázhassanak az ágazat érintettjei.

A rendezvény zárásaként az elnök bejelentette, hogy az OEE elnöksége elfogadta a Szeniorok Tanácsa f. év eleji előterjesztéseit, amelynek eredményeként a kimagasló tevékenységük elismeréseként dr. Szász Tibort az OEE. tiszteletbeli tagságával, az OEE vándorgyűlésén, illetve a NyME soproni évnyitóján Halász Aladárt „Ember az Erdőért

Emlékéremmel” tüntették ki. Az elnök továbbiakban Emléklapok átnyújtásával köszöntötte korosztályos tagjait: a 75 éves Ipsits Lajost dr. Járasi Lőrincet, Köveskúti Györgyöt, Mészáros Gyulát és a 80. évét betöltött dr. Balogh Ferencet, Barkóczy Lászlót, Haják Gyulát, Zágonyi Istvánt és a jelenlévők nevében gratulált a kitüntetetteknek, illetve az ünnepelemeknek koccintás előtt konferálva Szép Ibolya és Szabó Gyula, a Krónikás Zeneiskola erdélyi tagjainak köszöntő, gitárral kísért énekszámait. Majd mindenkinek kellemes ünnepeket és boldogabb új esztendő kívánt.

Dr. S Nagy László
elnök.

Kiss Ferenc
okl. erdőmérnök
(1930–2004)

Székesfehérváron, 74 éves korában elhunyt Kiss Ferenc okleveles erdőmérnök. 1930. október 20-án született Tóalmáson. Onnan származott, ahol a legnehezebb feltételek mellett termeltek

és dolgoztak szülei, rokonai. A természet iránti élénk érdeklődése eredményeként került Sopronba, ahol az erdőmérnöki karon 1955-ben szerezte meg oklevelét. Ismereteinek kiegészítéseként 1973-ban a Gödöllői Egyetemen növényvédő szakmérnöki képzést is szerzett.

Gyakorlati munkáját 1955-ben a Mezőföldi Erdőgazdaságnál kezdte. 1967-től a Vértési Erdőgazdaságnál dolgozott, 1974-től pedig a Vetőmag-termeltető és Értékesítő Vállalat dolgozója volt. 1980-tól nyugdíjba vonulásáig, 1990-ig a természetvédelem területén, a Vértési Tájvédelmi Körzet vezetőjeként tevékenykedett. Nyugdíjasként egy ideig a Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság erdészeti ügyeit intézte, majd kastélyparkok helyreállítási munkálatait irányította.

Érdeklődése széles körű volt. A mikroorganizmusoktól a gombáig, a növényneveléstől a fásításon keresztül minden érdekelte. Legnagyobb erőssége a rózsanevelés és a dísznövénytermesztés volt. Nagyon szeretett botanizálni, ha tehetett, sosem mulasztotta el, hogy megemlítsen egy-egy növény latin nevét, mert tudta, hogy az ismételés, a gyakorlás a pontos tudás alapja. Így környezetét sokat tanulhattott tőle.

2004. december 2-án hirtelenül érte a váratlan halál. December 8-án a székesfehérvári köztemetőben kísérték utolsó útjára rokonai, kollégái, barátai és kedves ismerősei.

Kedves Feri Bátyánk! Isten veled. Emlékedet megőrizzük. Nyugodj békében!

Béni Kornél

FVM–OEE együttműködési keretmegállapodás

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium és az Országos Erdészeti Egyesület az elmúlt év őszén együttműködési keretmegállapodást kötött. Az okiratot az FVM politikai államtitkára és az OEE elnöke látta el kézjeggyel. Az együttműködés

kiterjed az EU-val kapcsolatos feladatokra (2007-2013), az érdekegyeztetésre, a rendezvényeken való képviseletre, az információáramlásra. A konkrét feladatok és azok pénzügyi vonatkozásai egyedi megállapodás tárgyát képezik.

Főtitkári megbeszélések

Az Egyesület főtitkára, a 2004. évi egyesületi program megvalósításának tapasztalatairól, az egyesületi közösségi élet további javítása érdekében, a 2005. évi program javaslatának összegyűjtése érdekében, az Erdészeti Lapokkal kapcsolatos igények megismerése érdekében körúton találkozik az Egyesület helyi vezetőivel és az erdőgazdálkodók vezetőivel. Január elején látogatást tett az EGERDERŐ Rt.-nél, ahol Jung László vezérigazgató-helyettes, a HCS elnöke, Schmotzer András volt OEE elnök és Urbán Pál osztályvezető társaságában beszéltek meg a jövő évi erdőszerseny tennivalóit. Az Erdészeti Lapokat az OEE belső kiadványként tartják jónak, mely három alapvető célnak feleljen meg: szolgálja az egyesületi életet, a tudományt és az erdész szakmát. A főtitkár megbeszélést folytatott az OEE és az EGERERDŐ Rt. közötti megállapodásról, melynek tárgya az erdőgazdaság területén történő kommunikációs felmérés. A felmérést az Erdészeti Erdei Iskola Szakosztály tagjainak közreműködésével történik, Szabó Lajos, Kovács Gyuláné, Antal József, Fridél Veronika

segítségével. Az erdőgazdálkodás tévképzeteinek feltárása és a hatékony választások megfogalmazása és gyakorlati alkalmazása a cél.

Az ÉSZAKERDŐ Rt.-nél tett látogatás alkalmával hasonló témakörökben – együttműködés, kommunikációs felmérés, vélemény az Erdészeti Lapokról – Bak Julianna vezérigazgató-helyettes, a Miskolci HCS titkára, Pálmai István a Sárospataki HCS elnöke és Steiner Józsefné a helyi erdészeti erdei iskola felelőse voltak a tárgyalópartnerek. Az Erdészeti Lapok szerkesztésére elhangzott javaslat szerint a lap elején az ágazatot érintő, a tagság napi munkáját, munkahelyét érintő legfontosabb ágazati információk kerüljenek. Majd az egyesületi életéről szóló információk következzenek a középső blokkba, végül az ismeretterjesztés és tudomány cikkei zárják a sort. Cél, hogy a lapot ne hátulról kezdjék olvasni a tagok. A látogatás végén a főtitkár látogatást tett a befejezés előtt álló Csanyik völgyi erdészeti erdei iskolai bázishelyen, mely csodálatos lehetőséget rejt az erdészek és a gyermekek, érdeklődők számára.

Erdészeti Lapok hirdetési jutalékának, fényképek, szerzői jogdíjak kifizetési rendje

Az Erdészeti Lapok működési rendjének 3-4.sz.melléklete alapján számla ellenében illetve az önálló tevékenységre vonatkozó szabályok alapján lehet a megállapított díjakat kifizetni.

A szellemi és a más önálló tevékenységből származó jövedelmek esetén a jövedelemszámításra vonatkozó szabályok azonosak.

– ha Ön az önálló tevékenységből származó bevételéből az adóelőleg alapjának megállapításához költséglevonást kér, akkor más önálló tevékenységből származó bevételével szemben sem alkalmazhatja a 10% költséghányad (a költségeket nem kell számlával igazolni) levonásával történő jövedelem megállapítását.

– fontos tudni, hogy a szellemi tevékenységet folytató magánszemély az, aki eredeti jogosultként olyan önálló, de

nem egyéni vállalkozói tevékenységből származó jövedelmet ér el, amelynek eredményeként a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló törvény szerint szabadalmi oltalom tárgya, valamint szerzői jogi védelem alá tartozó alkotás jön létre, vagy egyébként a szerzői jogról szóló törvény védelemben részesíti. (SZJA tv.39 §.2.bek.)

– amennyiben nem számla alapján történik a kifizetés, úgy szükséges munkáltatójától igazolást kérni az általa megfizetett egészségügyi hozzájárulásról, a nyugdíj járulékos felsőhatára elérésének tényéről, a heti foglalkoztatásának időtartamáról, nyilatkoznia kell a magánnyugdíjpénztári tagságáról, valamint a magánszemély legkésőbb a kifizetés időpontjában nyilatkozhat arról, hogy ne az adótábla szerinti legmagasabb adókulccsal, hanem gön-

gyöltéses módszerrel állapítsák meg a levonandó adóelőleget.

Ha a művészeti tevékenységet önálló tevékenység keretében folytatja, adószámmal rendelkezik, feltétlenül írja rá az egyéni vállalkozói igazolvány számát, ebben az esetben a kiállított számla alapján megszerzett bevételek után az adóelőleg-fizetési kötelezettséget a magánszemélyre vonatkozó rendelkezések szerint teljesíti, ekkor nyilatkozata alapján a kifizető adóelőleget nem állapít meg (SZJA tv. 47.§ 1-2.bek.)

Az Országos Erdészeti Egyesület (1027 Bp., Fő u. 68. Tel.: 201-6293, Fax: 212-7518, E-mail: oee@mtesz.hu) irodáján a szükséges formanyomtatvány mindenki rendelkezésére áll.

Budapest, 2005. február 6.

OEE Titkárság

60 éves vadásznaptár 1944–1945.

Kis méretével 12 x 8,5 cm x 2 mm, külsőséggel, belső tartalmával békét sugároz. Sejtetni sem lehet, hogy az ország élethalál harcban állt. Csak egy mondat „Értesítés” cím alatt enged következtetni arra, hogy valami változás van, mivel a fegyver lőszer árakat nem közölhetik. A naptár 20 oldalból áll, a „csikzebben” elfér. Hihetetlen bő tartalma van. Nap- és Holdjárástól, vadfajonként párzás, vemhesség, szaporodás, életkor, vadászfelszerelések, töltények, fegyverbelső stb, sebesség és gáznymás táblázattal minden ismertetve van röviden. Vadászati tilalmi idők, valamint minden hónapra vad és vadföldgazdálkodási tanácsadó olvasható. Ezekben a nehéz években jelent meg

évente az „Erdészeti Zsebnaptár” is, kis méretben bő tartalommal, minden gazdálkodási egység a személyzettel felszerelve. Azóta sem jelentek meg hasonló alkotások évente pedig nagy szükség lenne rá. Javasolom indítsunk újra hasonló naptárakat, zsebkönyveket. Nem kell szégyellni, ha elődeinktől átveszünk régi haladó hagyományokat. A Vadásznaptár, amelyet ismertetek Sebestyén István vadászmaster tulajdona volt, ki a Tolna megyei Szálka község vadászmaster volt. Gyermekei adták nekem a naptárt emléke, kik iskolatársaim voltak: István és Irma. A vadászmaster édesapja is erdész volt, Sebestyén János, ki 1947-ben ment nyugdíjba a Kaposhomoki kerületből. A háborús

év múlva térhetett haza. Itthon nem találták szeretteiket, mivel őket közben kitelepítették Németországba. Láttam egy olyan asszonyt, aki megjött a Szovjetunióból 3 év elteltével és nem találta gyermekeit, hozzátartozóit. Szegény megőrült, napokon át járta az utcákat, kerülgette a templomot hangosan sírva és zokogva kereste a családját. Később a faluba minden irányból települtek emberek, főleg Heves megyéből, akik szerencsére kedves, barátságos, szorgalmas emberek voltak. Igyekeztek gyógyítani a sebeket. Köszönet jóságukért. Ilyen körülmények közt szervezte újjá a vadásztársaságot, a vadgazdálkodást Sebestyén István vadászmaster. Sajnos az üldöztetés később sem szűnt meg. 1952-ben kulákká nyilvánították és elvették a vadászfegyverét.

Petz Ádám

ny. ker. vez. erdész

VADÁSZNAPTÁR
1944 BALLISZTIKAI ADATOKKAL 1945

Szerkesztette és kiadta: LUDWIG VITKÓ, BUDAPEST, VI. Podmaniczky-u. 31.

Okt.	Nap	Hold	Nov.	Nap	Hold
1.Vas	5 42 17 24 17 31 4 17	1.Sze	6 27 16 26 17 26 7 10	1.Sze	6 27 16 26 17 26 7 10
2.Hé	6 01 22 18 01 5 46	2.Cs	7 06 20 18 03 6 27	2.Cs	7 06 20 18 03 6 27
3.Ké	6 44 20 18 26 7 02	3.Pé	7 36 24 18 47 5 40	3.Pé	7 36 24 18 47 5 40
4.Sze	6 01 18 59 8 23	4.Sze	8 01 23 19 30 4 49	4.Sze	8 01 23 19 30 4 49
5.Cs	6 48 17 19 33 9 41	5.Vas	8 31 22 20 33 11 41	5.Vas	8 31 22 20 33 11 41
6.Sze	6 15 20 13 10 24	6.Hé	9 00 20 21 03 12 27	6.Hé	9 00 20 21 03 12 27
7.Pé	6 15 20 13 10 24	7.Ké	9 30 19 22 13 05	7.Ké	9 30 19 22 13 05
8.Vas	5 52 17 11 21 45 12 39	8.Sze	9 56 18 23 27 13 37	8.Sze	9 56 18 23 27 13 37
9.Hé	5 41 09 22 46 13 48	9.Cs	10 17 17 11 14 04	9.Cs	10 17 17 11 14 04
10.Ké	5 25 07 23 45 14 28	10.Pé	10 41 15 0 39 14 28	10.Pé	10 41 15 0 39 14 28
11.Sze	5 01 05 15 01 15 01	11.Sze	10 57 13 1 41 14 50	11.Sze	10 57 13 1 41 14 50
12.Cs	5 01 16 59 2 49 16 20	12.Vas	6 44 16 12 2 45 15 10	12.Vas	6 44 16 12 2 45 15 10
13.Pé	6 02 16 57 3 51 16 41	13.Hé	7 05 11 3 45 15 30	13.Hé	7 05 11 3 45 15 30
14.Sze	6 04 15 53 4 53 17 03	14.Cs	7 10 10 4 53 15 53	14.Cs	7 10 10 4 53 15 53
15.Vas	6 02 16 57 3 51 16 41	15.Sze	6 48 08 5 52 16 18	15.Sze	6 48 08 5 52 16 18
16.Hé	6 04 15 53 4 53 17 03	16.Cs	5 01 07 6 58 16 47	16.Cs	5 01 07 6 58 16 47
17.Ké	6 00 54 5 55 17 24	17.Pé	5 52 06 8 04 17 22	17.Pé	5 52 06 8 04 17 22
18.Sze	6 01 56 6 56 17 45	18.Sze	5 51 07 9 10 17 45	18.Sze	5 51 07 9 10 17 45
19.Cs	6 06 50 8 00 18 15	19.Vas	6 55 10 05 10 11 18 50	19.Vas	6 55 10 05 10 11 18 50
20.Sze	6 06 48 9 07 18 45	20.Hé	6 56 04 11 04 19 50	20.Hé	6 56 04 11 04 19 50
21.Pé	6 01 16 59 2 49 16 20	21.Cs	7 01 10 13 05 20 11	21.Cs	7 01 10 13 05 20 11
22.Vas	6 13 16 44 11 16 20 17	22.Sze	5 58 02 12 31 22 15	22.Sze	5 58 02 12 31 22 15
23.Hé	6 14 15 14 12 16 31	23.Cs	6 01 01 13 05 23 11	23.Cs	6 01 01 13 05 23 11
24.Ké	6 16 14 13 05 22 03	24.Pé	6 01 00 13 35 23 11	24.Pé	6 01 00 13 35 23 11
25.Sze	6 17 13 13 40 23 15	25.Vas	6 00 15 59 14 02 23 11	25.Vas	6 00 15 59 14 02 23 11
26.Cs	6 18 12 13 26 24 15	26.Hé	7 00 15 58 14 28 23 11	26.Hé	7 00 15 58 14 28 23 11
27.Pé	6 20 11 13 10 00 26	27.Ké	6 00 15 58 14 55 23 11	27.Ké	6 00 15 58 14 55 23 11
28.Sze	6 21 10 12 56 1 47	28.Cs	6 00 15 58 15 22 23 11	28.Cs	6 00 15 58 15 22 23 11
29.Vas	6 23 10 13 15 54 3 07	29.Sze	6 00 15 57 15 57 23 11	29.Sze	6 00 15 57 15 57 23 11
30.Hé	6 24 10 14 25 4 28	30.Cs	6 00 15 57 16 37 23 11	30.Cs	6 00 15 57 16 37 23 11
31.Ké	6 25 10 15 34 5 49				

A nyári időszámítás megszűnéig a naptárunkban között nap- és holdjárás idejét tudjuk meg 1 órával.

évek alatt Szálka község nagyvad állománya 90 % -ban elpusztult, a l a k o s s á g g a l együtt. A férfiakat elvitték katonának. 1945. februárjában szovjet katonák elhajtottak a faluból sok ártatlan asszonyt, kislányt kényszermunkára. Aki életben maradt csak 3

Felhívás!

A Soproni Erdészeti Technikum, 1955-ben végzett „A” osztály tanulói augusztus 29, 30, 31-én tartják 50 éves találkozójukat Sopronban. Akinek az utolsó találkozó óta laccím változása történt kérjük új címét küldje el: Muth Endre 7627 Pécs, Zsigmond utca 44. címre.

A szervező bizottság nevében:
Muth Endre, Petz Ádám

A közönséges boróka (*Juniperus communis* L.)

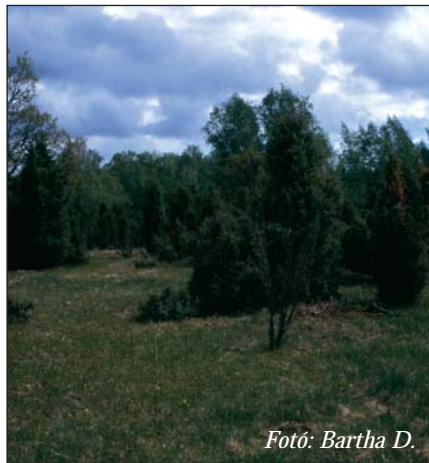
Nevezéktana

A ciprusfélék családjába tartozó boróka (*Juniperus*) nemzetségnek mintegy 55 faja ismert, melyek főleg az északi féltekét népesítik be, de néhány képviselőjük az egyenlítőn is túljutott. A fajok mintegy negyede hármás örvökben álló tűlevelet visel (tűborókák), míg háromnegyedük hajtását keresztben áttellenesen álló pikkelylevelek borítják (pikkelyborókák). Utóbbiak evolúciósan fiatalabbnak bizonyulnak, amit többek között az is bizonyít, hogy csíranövényeik mindig tűlevelesek, s az idősebb egyedek hajtásain tűleveles részek (juvenilis = fiatalkori hajtások) is előfordulhatnak.

A *Juniperus* tudományos nemzetségnevet Linné adta a boróka római neve (iuniperus) alapján. Etimológiai magyarázatok szerint ez a iuveni-paros szóösszetételre vezethető vissza, ami túl hamar születőt, abortáltót jelent. Egyes boróka-fajoknak (pl. az erősen mérgező nehézszagú borókának) valóban van ilyen hatása, így a név nem tűnik alaptalannak. Más vélekedések szerint neve a kelta jenprus-ra vezethető vissza, ami szűrőst jelent, s türe utal. A *communis* fajnév pedig közönségest, gyakorit jelent, szintén Linné adta 1753-ban, s a közönséges boróka általános elterjedtségét érzékelteti. Francia (genievre), olasz (ginepro), holland (genever) és még egy sor európai országbeli nevének rövidítésére a gin, a tobozbogyójából készült népszerű ital.

Alaktana

A közönséges boróka életformáját néhez egy kategóriával megadni. Alacsony záródású erdőkben fa alakú, ágtalan törzsrésszel rendelkező egyedei is fölfedezhetők, melyek idős korban a 10-15 m magasságot is elérhetik. Ezek a matuzsálemi korú egyedek 30-40 cm tőátmérőig is vastagodhatnak, s ágtiszta törzsrészüknél jól megfigyelhető, hogy az ormós és gyakran csavarodott. Itt tűnik szem elé a szürkésbarna, szalagosan leváló, rostos kéreg is. A tipikusan fatermetű borókák – ma már – ritkák, inkább csak cserjésedő alakokkal, 3-5 m magasra növő egyedekkel lehet találkozni. Ezek törzse a földfelszín közelében rendszerint több ágra oszlik, me-

Fotó: Bartha D.

lyek fölfelé törnek, s a többé-kevésbé függőleges ágrendszer a hajtásokkal több részkoronát és így egészében véve tagolt koronát hoz létre. Ezt a tagolt felépítést különösen a honyomást szenvedett egyedeknél lehet jól megfigyelni, ahol a korona megnyílik, s a vázágrendszer láthatóvá válik. E jellemző, oszlopos alak mellett, ami miatt a közönséges borókát észak cypusának is nevezik, széles koronájú, sőt leterülő ágrendszerű egyedei is előfordulnak. Egyes megfigyelések szerint e kétlaki faj nőivarú egyedei inkább széles, elterülő koronájúak, míg a hímivarúak koronája fölfelé törekvő, gyakran oszlopos. Jellemzője e fajnak az is, hogy kisebb ágai – melyek nem lesznek tagjai a

vázágrendszernek – csak 3-5 évig élnek, s utána leesnek.

Vegetatív és generatív bélyegeinek felépítésére a hármás szám jellemző. Hajtásai 3 élűek, melyeken az 1,3-2 cm hosszú tűk váltakozó állású örvökben hármásával találhatók. Hegyes és szűrős tűi elfordultak, szürkésfehér légzőnyíláspáasztájuk a felső oldalon fut végig. Tűi rendszerint 3(4) évig élnek, s utána lehullanak. A hímivarú egyedeken a rövid, hengeres és sárgás színű porzós virágok az előző évi hajtások levélhórnáljában foglalnak helyet, több, 3-as örvökben álló porzólevélből épülnek fel, melyeken 3-3 pollenszak található. A nőivarú egyedeken a kicsi, nem feltűnő női ivarszervek az azévi hajtások levélhórnáljában fejlődnek, szintén örvös felépítésűek, örvönként 3 váltakozó pikkelylevélből állnak. A legfelső pikkelylevél-hármas egyegy magkezdeményt visel, melyek csep-pet választanak ki a pollenszemek hatékony felfogására. Beporzás után a 3 felső pikkelylevél elhúszódik, összenő, s belőle hamvas felületű, feketés-kék tobozbogyó fejlődik. A közönséges boróka tobozbogyója 2 évig érke, érdekes módon a megtermékenyítés csak a 2. év tavaszán megy végbe. Mivel minden évben virágzik és terem, ezért elsőéves zöld és kemény, ill. másodéves színesedő és megpuhuló tobozbogyót egyaránt lehet a nőivarú egyedeken látni. A tobozbogyóban 3 kemény héjú magot találunk, a húsos rész csírázástatól anyagokat tartalmaz. Érdekeség az is, hogy a fenyőfélékkel ellentétben a borókák csíracsemetétének csak két sziklevele van.

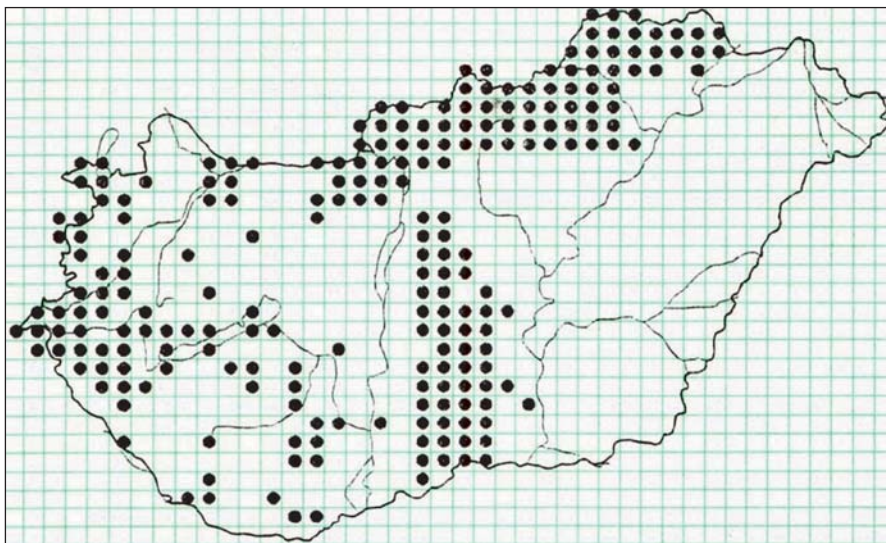
A száz év fölötti közönséges borókák már matuzsálemnek számítanak, egyes források szerint azonban 500 évig is élhetnek, más – valószínűleg túlzó – állítások szerint 2000 éves példányai is lehetnek.

Elterjedése

Elterjedési területével e faj a legek birodalmát ostromolja, mivel a legnagyobb elterjedésű nyitvatermő faj, sőt a fa- és cserjefajok közül is neki van a legnagyobb areája. Elterjedési területe Észak-Amerikára, Európára, Észak-Afrikára és Ázsia északi felére terjed ki, az északi félteke hideg és mérsékelt övében minde-

1. ábra. A közönséges boróka elterjedési területe (Forrás: Meusel, 1967)

2. ábra. A közönséges boróka magyarországi előfordulása (Forrás: Bartha – Mátyás, 1995)

nütt megtalálható. Mivel a sarkvidéktől a sivatagok széléig, a tengerpartoktól a magashegységekig egyaránt föllép, ezért érthető, hogy hő-, víz-, tápanyag- és talajkémhatás-igénye széles amplitúdón mozog, egyedül a fényvel szemben szűk tűrőképességű, kimondottan fényigényes faj. Tág tűrőképességét vertikális megjelenése is mutatja, Európa legmagasabbra kapaszkodó fás növényét tisztelhetjük benne, az alpokbeli Monte Rosa-n 3570 m tszf. magassággal vívta ki ezt a rekordot. A Kárpát-medencében a Déli-Kárpátok Retezát-hegységében találjuk a legmagasabban, itt 2296 m-ig hatol fel.

Előfordulása

Magyarországi előfordulásának tanulmányozásakor legszembetűnőbb, hogy a Tiszántúlról teljes mértékben hiányzik, az ország többi részében viszont – a szikes és vízállásos területek kivételével – gyakorinak, általánosnak mondható. Egyes területek (pl. Duna-Tisza-köze, nógrádi kopárok, Dél-Somogy) tájkarakterének egyik meghatározó eleme, gyakoriságát részben a korábbi erdőirtásoknak, legeltetéseknek, alomszedésnek és más erdőkiélésnek köszönheti. A régebbi tájhasználatok jó indikátora, ha például zárt erdőben borókát látunk sýnylődni, az azt jelzi, hogy

korábban az állomány sokkal lazább záródású, felnyílt volt. „Ősborókásaink” létüket többnyire a korábbi erőteljes legeltetésnek köszönhetik.

Változatossága

A rendkívül nagy elterjedési terület jelentős taxonómiai differenciálódással párosul e faj esetében. 6 alfaját különböztetik meg, melyek közül egy (ssp. *depressa*) csak Észak-Amerikában, kettő (ssp. *rigida*, ssp. *nipponica*) csak Japánban él. A félgömbös növéssű, legfeljebb 2,5 m magas délhavasi boróka (ssp. *hemisphaeri-*

ca) a Mediterráneum, azon belül is elsősorban az Ibériai-félsziget lakója, míg a törpe (havasi) boróka (ssp. *alpina*, syn.: ssp. *nana*) Európa, Ázsia és Pacifikus Észak-Amerika magashegységeire és szubarktikus területeire jellemző. Ez az 1 m-nél magasabbra nem növekvő, legyökeresedő ágú, 1-1,5 cm tűhosszúságú, nem szúrós és simuló tűjű alfaj igazi vikariánisa (helyettesítője) a nálunk is előforduló ssp. *communis* alfajnak. Európa és Ázsia hidegebb területein a törpe boróka, ki-egyenlítettőbb klímájú területein a közönséges boróka él. Környező magashegységeinkben, például az Alpokban a ssp. *communis* alfajt úgy 1600 m magasságban a ssp. *alpina* alfaj váltja fel. A tagoltabb és alacsonyabb Kárpátokban ez a váltás átlagosan 1200 m tszf. magasságban figyelhető meg.

A nagy elterjedési terület és a rokonfajokkal való területi átfedés ellenére a közönséges boróka alig képes hibridizálódásra, mely tény a túlborókák ősiabb voltát is igazolhatja. Mindössze egyetlen hibridjét ismerték fel, melyet a pikkelyborókák közé tartozó nehézszagú borókával (*J. sabina*) alkotott. Ezt Csató János Alsó-Fehér megyei alispán írta le Remete mellől, s a kolozsvári egyetem botanika professzora, Kánitz Ágost tiszteletére *J. x kanitzii* névre keresztelte. E példány hibrid voltát többen megkérdőjelezzik, elképzelhető, hogy a nehézszagú boróka juvenilis hajtást viselő egyedéről van szó. Ebben az esetben – melynek valószínűsége az újabb kutatások tükrében egyre nagyobb – kijelenthetjük, hogy a közönséges boróka más fajokkal nem képes hibridizálódásra. A nagyfokú alakváltozatosság viszont lehetővé teszi, hogy számos kultúrváltozatát szelektálják. Így az oszlopos formától az elfekvő formáig, illetve a sárgás tűjtől a kékes tűjűig sokféle kultúrvárját árusítják a faiskolák.

Fotó: Bartha D.

Látogatás erdélyi erdészeti iskolákban

Tanulmányutunk során a két erdésziskola meglátogatása és a kapcsolatok ápolása volt a legfőbb célunk és Bedő Albert kálnoki sírja előtti főhajítás.

Vajdahunyadra tettünk egy kisebb kitérőt, ahol megtekintettük a történelmi Magyarország legimpozánsabb és legépebben megmaradt gótikus várkastélyát. Egész napi utazás után este értünk Görgényszentimrére, az ottani erdészeti középiskolába, ahol házigazdáink nagy szeretettel fogadtak bennünket. A következő nap első programjaként a paradízi sóbányát néztük meg, majd Szovátán a Medve-tó vizében mártóztunk meg, végül Korondra látogattunk el. Szerdán a környék két legismertebb kirándulóhelyére – a Gyilkostóhoz és a Békás-szoroshoz látogattunk és gyönyörködtünk a természet e gyönyörű csodáiban.

Csütörtök délelőtt a Szovátai erdészettel ismerkedtünk. Megnéztük a vármezői csemeteket, majd a település állami és magántulajdonú pisztrángosait. Házigazdánk a görgényi iskola egykori tanulója, *Lokodi Gergely* volt. A program házigazdánk vendéglőjében ért véget, ahol a terített asztalra is pisztráng került. Délután *Miron Mircea* iskolaigazgató és *Kraft Erzsébet* gazdasági vezető segítségével az iskola múltjával és jelenével ismerkedtünk.

A görgényszentimrei iskola a négy – egykor közel egy időben átadott erdőri szakiskola közül a legfiatalabb, amely 1893-ban nyitotta meg kapuit Habsburg Rudolf trónörökös átalakított vadászkastélyában. Az alapítást követően 1968-ig a kastély épületegyüttesében zajlott az oktatás. Ekkor adták át az iskola új épületegyüttesét a régi épületektől néhány száz méterre.

Az iskola (Grupul Scolar Silvic, Gurghiu) közel 540 tanulója az alábbi képzetekben vesz részt:

Gimnázium (4 éves) 12 osztály

Erdésztechnikus (2 éves) 4 osztály

Erdészeti szakmunkás (2 éves) 3 osztály

Az új épületegyüttesben található a tanterem többsége, a kollégium, a tornaterem és a menza. Az elmúlt évtized során jelentősen csökkent a távolabbról érkező és így kollégiumi elhelyezést igénylő diákok száma. Manapság a tanulók többsége a környező településekről naponta jár be az iskolába. Az oktatási feladatokat jelenleg 28 tanárral oldják meg. Az épületek körüli kert központi részén található fő

Csoportunk temesvári házigazdáinkkal

emlékoszlopot az iskola centenáriumára adták át. A kert egy része csemetekertként működik. Az iskolának tanterdeje nincs, de 7000 hektáros vadászterülettel rendelkezik. Az iskola megtekintése után átmentünk a régi iskolaépületekhez, amelynek egy részét ma is oktatásra használják. A főépület nagyobb része Románia különböző területeiről származó állatokból készített élethű diorámáknak ad helyet. A bejárat közelében helyezték el az egykori Teleki Sámuel-féle afrikai trófeagyűjtemény néhány darabját. A régi épületek mögött található a kastély parkjából átalakított, gondozott botanikus kert. A gondosan kitáblázott parkban sétálva gyönyörűen faragott, ódon fapavilon mellett sétáltunk el, mely egy letűnt világ eleganciájára emlékeztetett. Házigazdáink szerint a parkban közel 350 fafajta található. A tragikus körülmények között elhunyt Erzsébet királyné emlékéért egy tölgycsoport őrzi, melynek közepén egy erősen megrongálódott emlékkő áll. A parkból sétaút vezet fel Görgény várának romjaihoz, amely helyén ma egy kápolna áll. Erdemes a kicsi ablakokon benézni, mert a freskók között II. Rákóczi Ferenc portróját is felfedezhetjük. A lerombolt vár köveiből a XVIII. század végén épített kastélyt a Bornemissza család, amely azután Habsburg Rudolf trónörökös vadászkastélya lett. Ebben az épületegyüttesben nyitotta meg kapuit 1893. április 9-én a negyedik magyar erdőri szakiskola.

Az iskolalátogatást helyi specialitásokkal bővelkedő búcsúvacsora követett, ahol elköszöntünk házigazdáinktól, megköszönve baráti vendégszeretetüket.

A következő nap reggel tovább indultunk Csíkszeredára, ahol megtekintettük

Erdély leghíresebb búcsújáróhelyét, a csíksomlyói ferences kegytemplomot. Tovább haladva a következő megállóhely a Szent Anna-tó volt, ahol a kánikulai hőségben kicsit felfrissültünk. A tó igazi természeti ritkaság, Délkelet Európa egyetlen vulkáni krátertava. Délután érkezünk Kálnokra, ahol iskolánk névadója, Bedő Albert síremléke található. Kálnokon *Gödri Miklós* református lelkész megmutatta a XV. században épült református templomot, majd bemutatta a települést. A falun átsétálva út közben megnéztük a Bedő Albert nevet viselő általános iskolát. Tovább haladva a falu közepén megcsodáltuk a XVII. században épült unitárius templomot. A templom XVIII. századi haranglábja szintén nagyon szép. A templomot *Orbán Főtor Dezső* unitárius lelkész felesége, *Melinda* aszszony mutatta be. A templom megtekintése után megemlékeztünk Bedő Albert születésének közelgő 165 éves évfordulójáról, majd megkoszorúztuk síremlékét. Kálnoki programunk után tovább utaztunk szálláshelyünkre, a közeli Árkosra.

Szombat reggel a Maros mentén indultunk haza. Utunk során végig gyönyörködtünk Erdély szép tájaiban, történelmi városaiban. Késő délután érkezünk Temesvárra, ahol a másik, 1885-ben átadott egykori erdőri szakiskola található. Az iskola ma is erdészeti szakképzést folytat. Rendkívül szívélyesen fogadtak bennünket. Vendéglátóink között ott volt a két hete Ásotthalmon járt kis csapat néhány tagja is. 1999-es látogatásunk óta néhány szembetűnő változás történt, a főépület külseje megújult. Házigazdáink, név szerint *Subin Petria* igazgatónő, *dr. Mibart Constantin* igazgatóhelyettes (szepitem-

A temesvári iskola felújított főépülete

bertől igazgató), *Király András Árpád* és *Rugea Gavril* erdőmérnök-tanárok, *Pascal Simion* gyakorlatioktatás-vezető, valamint kollégáik. Megérkezésünk után rövid tájékoztatást kaptunk. Megtudtuk, hogy az iskola (Grupul Scolar Silvic, Timisoara) 20 osztályában közel 500 diák tanul az alábbiak szerint: gimnázium 14 osztály, erdészeti technikum 2 osztály, erdészeti szakmunkás 4 osztály. Az oktatási feladatokat 32 pedagógussal oldják meg. 1885-ben az iskolát egy régi vadászkastélyból alakították ki a város északkeleti részén, az úgynevezett Vadászerdőben. 1901-ben lebontották az ódon épületet, majd felépült az iskola ma is álló főépülete. Ezt 2003-ban világbanki hiteltől kívül-belül felújították, sőt sikerült a tantermek bútorzatát is kicserélni. Emellett jutott pénz egy modern számítástechnikai labor kialakítására is. Az iskola épületegyüttese 11 hektáron terül el, amelyből 7 hektár a park. Itt közel 250 fánem található. Az iskolának nincs tanulmányi erdeje, csupán 2000 hektár vadászterülettel rendelkezik. Az iskola egykori tanulmányi és kísérleti erdejének egy része most városi parkerdő. A rövid tájékoztató után házigazdáinkkal körbejártuk az iskolát. Megcsodáltuk a szépen felújított főépületet, majd átmentünk a kollégium épületébe. Itt a diákok négyágas szobákban nyernek elhelyezést. Görgényszentimréhez hasonlóan itt is változott a diákok összetétele. A távolabbról érkezők száma csökken, míg a városból és vonzáskörzetéből érkezők száma nő, akik bejárók. Ezáltal a kollégium kihasználtsága csökkent.

A beszélgetések során megtudtuk, hogy Romániában öt régi erdésziskola található, közöttük az általunk is felkeresett kettő. A rendszerváltást követően minden város igyekszik új középiskolai

és felsőfokú képzéseket indítani. Ennek következménye, hogy mintegy húsz helyen indult erdésztechnikusi képzés az országban mindenféle felszerelés és hagyomány nélkül.

Tovább sétálva ahhoz az épülethez értünk, amelyben az iskola természetrajzi gyűjteménye található. Leggazdagabb a Románia madárvilágát bemutató rész, amely több száz preparátumból áll. Emellett láthatóak vadász és horgász eszközök, valamint vadászható és horgászható fajok preparátumai is. Szá-

munkra különösen érdekesek voltak azok a régi vadászati makettek, amelyekhez hasonlóak találhatóak az ásotthalmi iskola múzeumában. Valószínűleg egykor mind a négy erdőri szakiskolát hasonló szertári anyaggal látták el.

Iskolai körutunk végén ismét a tanári szobába jutottunk, ahol terített asztalok vártak ránk. Az uzsonna végén megköszöntük házigazdáink kedvességét. A mielőbbi találkozás reményében köszöntünk el egymástól.

Kép és szöveg: **Andrési Pál**

Mind a négy iskolában évtizedekig magyar nyelven folyt az oktatás. Sajnos a Romániában és Szlovákiában található iskolák egyikében sem található magyar nyelvű emléktábla, pedig ezt egykori elődeink szakmai munkája is indokolná. Az Országos Erdészeti Egyesület kezdeményezhetné mind a négy egykori erdőri iskolánál emléktábla avatását. Erre egyik lehetőségként az iskolák alapításának 125 éves évfordulóját gondolom. Sorrendben Ásotthalom lenne az első 2008-ban, majd Temesvár következne 2010-ben. Addig még jó néhány év áll rendelkezésre az előkészületekhez, és addig valószínűleg Románia is tagja lesz az Európai Uniónak, ami megkönnyítené az emléktábla-avatásokat.

Ács Vendel kopjafája

A kapolcsi szőlőhegyen élt egyszer egy ember. Ács Vendelnek hívták. Noha volt rendes lakása, háza a faluban, ő tavasztól őszig a szőlőhegyen szeretett lenni. A kicsiny présházában. Ott kelt, ott nyugodott az árnyat adó dió, az apró szemű, zamatos őszibarackot termő fák, és az egész évben derékhajlító munkát követelő megannyi szőlőtöke között. „Tudja a szőlő olyan, mint az asszony ... mindig foglalatkosodni kell vele, mert igényli ...” mondotta egyszer egy szigligeti szőlőgazda, s minden bizonnyal Ács Vendel is így gondolta.

A szőlősorokban érte a fagyot feleresztő tavaszi szél, a hajtást növesztő langy eső, a fűrtöt érlelő meleg nyár, és az aranyba öltözött, szüretelésre váró sárféi ősz. Ács Vendel nagyon barátságos ember volt. A faluból a hegyre járók nem mehettek el sem egy jó szó, sem egy jó pohár sárféi borra való invitálás nélkül. S ilyenkor, mint lenni szokás, szóba kerültek az ügyes-bajos dolgok, amik a faluban, s a nagyvilágban történtek. Aztán Ács Vendel is elköltözött az égiekkel poharagatni. Az ittmaradottnak igencsak

hiányérzete lett a derék szőlőgazda nélkül. Így hát kopjafát állítottak a szőlőhegy bejáratánál, hogy minden arrajárót emlékeztessen egy emberre, aki a lassan letűnő életformát választotta az elmúlt évek rohanó, embertörő kényszerre helyett. A kopjafát *Bognár István* erdész faragta, ki évtizede kapolcsi betelepülő lett.

Pápai Gábor

Fotó: Pápai G.

A Kaán Károly verseny IV. Országos Tábora

Tavaly negyedik alkalommal került megrendezésre a Kaán Károly Országos Természet és Környezetismereti Verseny jutalomtábora, melynek a helyszínt és a szakmai programot a NEFAG Rt. Szolnoki Erdészetének Erdei Művelődési Háza adta. A verseny első 10 helyezettje az 5. és 6. osztályból meghívást kapott a június 20-25-ig tartó táborba.

A tábor és a táborozók közös célja volt: a természetben való elmélyült búvárkodás, baráti kapcsolatok kiépítése és a pihenés. Az országos táborozást a környezetvédelmi és oktatási tárca, a NEFAG Rt., a HNP. Igazgatósága, valamint a Jász-Nagykun-Szolnok megyei önkormányzat támogatta. A tábor megszervezését – mint minden évben – a versenybizottság titkárnak dr. Krizsán Józsefnének és Horváth Ernő táborvezetőnek köszönhetjük. A táborvezetőség tagjai játékos feladatokkal tették lehetővé, hogy a diákok kikapcsolódjanak. Digitális fényképezőgéppel nap mint nap készültek képek a tábor emlékezetes pillanatairól, a táborlakók életéről; a belőlük összeállított CD-t minden gyermek örömmel fogja nézegetni ezután is.

A Széchenyi-parkerdőben a kocsányos tölgy erdőt, a Zagyva-gátnál a száraz- és nedves rétet, a Zagyva- illetve a Tisza-parton a vízi élőhelyet vizsgálták. A tábor területén mindhárom életközösség nappali-éjszakai megfigyelésére lehetőség volt. A gát két oldalának vizsgálatát és összehasonlítását az egymás fölötti szintekben elhelyezkedő növények felsorolása tette lehetővé. A növénymintákat a gyerekek kétoldali ra-

gasztóval ellátott kartonlapra illesztették. A szakmai programokon belül előadások is elhangzottak. „Az ártéri területek az őskortól napjainkig” című előadásával ifj. Magyar András bemutatta lakóhelyét: Tiszapüspököt, valamint aktuális problémákra is felhívta a figyelmet, hiszen a felnövekvő új nemzedéknek módjában áll saját lakóhelyét, környezetét megóvni. Ónodi Gábor – a Művelődési Ház szakköröse – „Kopog az erdő” című kiselőadásában saját vizsgálatait, megfigyeléseit mutatta be, amelyeket a tiszavárkonyi harkályféléken végzett. Előadását madárhang utánzással is illusztrálta, ami mindenkinek elnyerte a tetszését. „A Kerek-tó világa” című multimédia CD-ROM megtekintésével a táborozók megismerték a másnapi vizsgálódások helyszínét. Az ezt követő szakmai munkák már Tiszapüspökiben zajlottak. A hidrobiológiai vizsgálatokra az Ördögsekér Oktatóközpontban volt lehetőség. A Tiszapartfalban kialakított mélyedéseket partifecskék vették birtokukba. Itt megfigyeltük a fecskék viselkedését, kapcsolatukat a fürdőzőkkel.

A szakmai tevékenységek mellett szabadidős programokra is szántunk időt. Szolnokon megtekintettük a Damjanich Múzeumot, ahol játékos kérdőívre adtak választ a táborozók, így jobban megismerték Jász-Nagykun-Szolnok megye múltját; a belvárosi séta során pedig Szolnok jelenét.

A „Kincskereső 2” nevű csapatjáték a megszerzett ismeretanyag egy-egy elemére vonatkozott. A tábor ideje alatt

négy alkalommal rendeztünk számháborút, minden gyermeknek nagy örömet okozott ez a leleményességet és fürgeséget követelő nagyszerű játék. Egyik éjszaka bátorság-setétség-próba volt a nappal megismert terepen. A természetismereti játékok között „Bagolyvadászat”, „Ki vagyok én?” és az „Ajándékot adó fa” is szerepelt. Az utóbbi rövid elmélkedéssel kezdődött: egy történet elolvasásával rádöbbenhettünk arra, hogy a fák életükben és halálukban is sok mindent adnak minenkünk. Az olvasás után egy kendővel bekötöttük a szemünket, majd a játékvezető mindenkit elvezetett a „saját” fájához. Tíz perc állt rendelkezésre, amely alatt megfigyeltük az ajándékozó minden részét: törzsének felszínét, ágait, leveleit és alatta az avart. Majd – még mindig bekötött szemmel – visszavezették a játékosokat a kiindulási helyre, ahonnan – immár nyitott szemmel – el kellett jutni a saját fánkhoz, és fel kellett ismerni azt. A gyerekek az ezt követő beszámolóban elmondták, hogy ezzel a játékkal megtanulták tisztelni a fákat és odafigyelni rájuk.

A táborvezetőség egyik tagja íjászbe mutatót tartott. Az ebéd utáni „csendes pihenőt” több táborlakó önként vállalt társadalmi munka elvégzésével töltötte: megtisztították a közlekedési táblákat az oda nem illő feliratoktól, valamint a madáritatót is feltöltötték.

A Szolnoki Erdészet erdőmérnökei, erdészei segítségével megismerkedhettünk az alföldi erdőgazdálkodással. A terepbejárások a bemutatók és a szakmai beszélgetés során a táborozók megértették a fenntartható erdőgazdálkodás jelentőségét.

A Tiszában a jó időnek köszönhetően fürödni is lehetett. Idén is sor került a tavaly nagy sikert aratott „Almavásár” nevű csapatvetélkedőre. A játék próbára tette a diákok megfigyelőképességét és emlékezetét – kitűnően szerepelt mindenki.

A tábor résztvevői egytől egyig kíváncsi és lelkes diákok voltak, akik minden programot érdeklődéssel fogadtak, a feladatokat nagy odafigyeléssel oldották meg. Öröm volt velük együtt dolgozni, köztük lenni, hiszen nyitottak voltak minden újra – minden jóra. Élményekkel telve utaztak el Szolnokról, a tábor jó hírét vitték haza magukkal. Kedves emlék lesz számukra az együtt töltött hét, és sokan visszavágyának – visszatérnek Szolnokra, a Tiszántúl kapujába.

Kép és szöveg: **Némethné Valkai Mária** tanárnő, tábor vez. tag.